

UNIWERSYTET WROCŁAWSKI
Biblioteka Wydziału Prawa

1609

JURISDYKCJA

F. HOESICK-WARSZAWA

DR. JÓZEF WINDAKIEWICZ
PREZES ODDZIAŁU PROKURATORJI GENERALNEJ RZ. P.
W KRAKOWIE.

USTAWA

O WYKONYWANIU SĄDOWNICTWA
I O WŁAŚCIWOŚCI SĄDÓW ZWYCZAJNYCH
W SPRAWACH CYWILNYCH

(NORMA JURYSYDYKCYJNA)

OBOWIAZUJĄCA NA ZIEMIACH B. ZABORU AUSTRACKIEGO, TU-
DZIEŻ NA SPISZU I ORAWIE

I

USTAWA

ZAPROWADZAJĄCA NORMĘ JURYSYDYKCYJNĄ
(USTAWA WPROWADCZA)

W NOWYM PRZEKŁADZIE
ZE WSZYSTKIMI PÓŹNIEJSZEMI ZMIANAMI, TUDZIEŻ Z UWAGAMI,
OBJAŚNIENIAMI, ORZECZENIAMI SĄDU NAJWYŻSZEGO,
Z DODANIEM PRZEPISÓW POLSKICH, ZMIENIAJĄCYCH NORMĘ JU-
RYSYDYKCYJNĄ.

WARSZAWA — 1926
NAKŁADEM KSIĘGARNI F. HOESICKA.

1609

Zakł. Graf B. Wierzbicki i S-ka, w Warszawie.

SPIS RZECZY.

	Str.
Przedmowa	VII
Tabela zmian stawek pieniężnych w normie jurysdykcyjnej	XII
Objaśnienie skrótów	XIII
Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 Dz. u. p. Nr. 110, zaprowadzająca ustawę o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (Ustawa wprowadcza)	1
Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 Dz. u. p. Nr. 111 o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (Norma jurysdykcyjna)	19

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O sądownictwie w ogólności.

Rozdział pierwszy. Sądy i organy sądowe.

Sądy zwyczajne. § 1	19
Stosunek instancji sądowych. §§ 2—4	31
Wykonywanie sądownictwa w sądach zwyczajnych. §§ 5—8	33
Narada i głosowanie §§ 9—14	40
Protokółanci § 15	43
Kancelarja sądowa. § 16	43
Organy wykonawcze. §§ 17—18	43

Rozdział drugi. Wyłączenie sędziów i innych organów sądowych. Str.

Wyłączenie sędziów. §§ 19—25 44
 Wyłączenie innych organów sądowych. §§ 26—27 48

Rozdział trzeci. Właściwość.

Wyznaczenie właściwości przez Sąd Najwyższy. § 28 49
 Czas trwania właściwości. § 29 50
 Delegacja. §§ 30—31 50
 Ograniczenie właściwości do okręgu sądowego.
 §§ 32—33 52
 Przekazanie poszczególnych czynności przewodniczącemu albo sędziemu wyznaczonemu.
 §§ 34—35 54
 Poruczenie wykonania czynności urzędowych innym sądom. § 36 55
 Pomoc prawna na wezwanie sądów krajowych. § 37 56
 Pomoc prawna na żądanie sądów zagranicznych.
 §§ 38—40 58
 Badanie właściwości. §§ 41—46 61
 Spory o właściwość między sądami krajowymi. § 47 67
 Spory o właściwość z władzami zagranicznymi. § 48 68

CZĘŚĆ DRUGA.

O sądownictwie w sprawach spornych.

Rozdział pierwszy. Właściwość przedmiotowa.

Sądy powiatowe. § 49 69
 Trybunały pierwszej instancji. § 50 73
 Sądy handlowe. §§ 51—52 74
 Spory w sprawach górnictwa. § 53 79
 Wartość przedmiotu sporu. §§ 54—60 80
 Zaprzeczenie właściwości senatu cywilnego, handlowego albo górniczego. §§ 61—64. 87

Rozdział drugi. Właściwość miejscowa.

Sąd powszechny. §§ 65—75 91
 Sądy szczególne.
 1. Wyłączne:
 Sprawy małżeńskie. § 76 100
 Sprawy spadkowe. § 77 101

	Str
Sprawy ordynackie [i lenne]. § 78	101
Skargi sędziów i przeciw sędziom. § 79	102
Skargi o odszkodowanie z powodu naruszenia prawa przez urzędników sędziowskich. § 80	103
Spory o nieruchomości. § 81	103
Spory o naruszenie posiadania praw wodnych. § 82	105
Spory z najmu i dzierżawy. § 83	105
Spory z częściowych zapisów długu. § 83a	106
Spory ze stosunku stowarzyszenia. § 83b	106
Położenie rzeczy w różnych okręgach. § 84	107
Osoby korzystające z prawa zakrajowości § 85	108
2. Sądy właściwe z wyboru:	
Sąd miejsca zatrudnienia. § 86	108
Sąd przedsiębiorstwa. § 87	109
Sąd wierzytelności kupców za towary. § 87a	110
Sąd miejsca dopełnienia. §§ 88—90	111
Sąd rzeczy obciążonej. § 91	113
Sąd dla sporów o naruszenie posiadania. § 92	114
Sąd uczestnictwa sporu. § 93	114
Sąd sporu głównego. §§ 94—95	116
Sąd skargi wzajemnej. § 96	116
Sąd poprzedniej siedziby. § 97	117
Sąd szyprów i załogi okrętowej. § 98	118
Sąd majątku. § 99	118
• Subsydjarny sąd dla skarg ze stosunku małżeńskiego albo rodzicielskiego. § 100	120
Sąd dla skarg przeciw cudzoziemcom ze względu wzajemności. § 101	120
Większa ilość sądów. § 102	121
Większa ilość sądów powiatowych w jednej miejscowości. § 103	121
Układ co do właściwości sądów. § 104	122

CZĘŚĆ TRZECIA.

O sądownictwie w sprawach niespornych.

Przewód spadkowy. §§ 105—108	125
Opieka i kuratela. §§ 109—112	127
Uprawnienie dzieci nieślubnych. § 113	134
Dobrowolny rozdział i rozwód. § 114	135
Umorzenie dokumentów. § 115	136
Sprawy ordynackie. § 116	137

	VI
	Str.
Sprawy realne. § 117	138
Prowadzenie ksiąg publicznych. § 118	138
Wypowiedzenie wierzytelności hipotecznych. § 119	139
Zaświadczenie o prowadzeniu ksiąg handlowych. § 120 §.	140
Uwierzytelnianie podpisów i odpisów i sporządza- nie rozporządzeń ostatniej woli. § 121	140
Więcej sądów powiatowych w jednej miejsco- wości. § 122	140

DODATEK.

Polskie ustawy i rozporządzenia, zmieniające normę jurysdykcyjną.

A. Ustawa z dnia 9 marca 1920 Dz. U. R. P. Nr. 24 poz. 144	143
B. Ustawa z dnia 22 lutego 1921 Dz. U. R. P. Nr. 23 poz. 124	147
C. Ustawa z dnia 5 sierpnia 1922 Dz. U. R. P. Nr. 86 poz. 769	147
D. Ustawa z dnia 11 sierpnia 1923 Dz. U. R. P. Nr. 90 poz. 705	149
E. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 grud- nia 1923 Dz. U. R. P. Nr. 135 poz. 1122	150
F. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 lu- tego 1924 Dz. U. R. P. Nr. 16 poz. 156	152

PRZEDMOWA.

Równocześnie z austr. ustawą o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych weszła w życie w dniu 1 stycznia 1898 ustawa o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych z dnia 1 sierpnia 1895 Dz. u. p. Nr. 111, nosząca skróconą nazwę „norma jurysdykcyjna“, wraz z odnoszącą się do niej ustawą wprowadczą z dnia 1 sierpnia 1895 Dz. u. p. Nr. 110. Ustawa ta, regulująca w drugiej części właściwość sądów rzeczową i miejscową, stanowi dopełnienie przepisów procedury cywilnej, a nadto zawiera przepisy odnoszące się do ustroju sądów.

Norma jurysdykcyjna dzieliła losy procedury cywilnej. Ces. rozporządzeniem z dnia 1 czerwca 1914 Dz. u. p. Nr. 118, znanem pod nazwą nowela o odciążeniu sądów, którem zmieniono niektóre przepisy procedury cywilnej, znowelizowano także w wielu miejscach przepisy normy jurysdykcyjnej. W szczególności uległy zmianom §§ 7, 8, 18, 31, 37, 45, 49 l. 6,

60, 63, 83, 87, 88, 93, 100, 103, 104, 109, 111, a poza tem dodano nowe przepisy a to §§ 7 a, 83 a, 83 b, i 87 a, z których najważniejszym jest § 7 a, wprowadzający po raz pierwszy zasadę jednoosobowego sądenia w sądach okręgowych. Nadto doznał zmiany art. XIV ustawy wprowadzczej, który jednak ustawą polską z dnia 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144 został później skreślony. Ces. rozporządzeniem z dnia 10 sierpnia 1914 Dz. u. p. Nr. 208, wydanem po wybuchu wojny, dodano do normy jurysdykcyjnej, w celu ułatwienia szybszego wkroczenia sądu opiekuńczego lub kuratelarnego, nowy § 109 a.

7. temi zmianami austriacka norma jurysdykcyjna wraz z ustawą wprowadczą została przejęta w dniu 1 listopada 1918 przez Państwo Polskie i od tego czasu poczęła obowiązywać na ziemiach, które po upadku Austrii stały się częścią składową Państwa Polskiego, a więc w obecnych czterech województwach małopolskich i w cieszyńskiej części Województwa Śląskiego. Nadto z dniem 26 listopada 1922 rozciągnięto moc obowiązującą tej ustawy na ziemię spiską i orawską, przypadłe Polsce z dawnego obszaru Węgier.

Podobnie jak procedura cywilna tak i norma jurysdykcyjna doznawała kilkakrotnych zmian po dniu 1 listopada 1918. W szczególności ustawą z dnia 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144 zmieniono zdanie 2 § 69 i § 100, skreślono ustęp 2 § 88 (o sądzie fakturowym) tudzież dodano ust. 3 i 4 do § 7 a (rozszerzające orzecznictwo jednoosobowe) i § 7 b (określa-

jący atrybucje sędziego samoistnego), nadto w ustawie wprowadczej dodano do art. V ustęp drugi oraz skreślono art. VIII 1. 1 (jako przestarzały i bez znaczenia) i art. XIV (jako zbędny wobec nowego przepisu § 76). Ustawą z dnia 5 sierpnia 1922 Dz. U. Nr. 86 poz. 769 zmieniono ust. 1 § 7 a, ust. 2 § 56, tudzież ust. 4 § 60. Wskutek dewaluacji korony, a następnie marki polskiej i późniejszego zaprowadzenia złotego, stawki pieniężne, od których zależała właściwość sądu, ulegały kilkakrotnym zmianom. W szczególności oprócz wyżej przytoczonych dwóch ustaw, stawki wartościowe ulegały zmianom na mocy ustaw z dnia 22 lutego 1921 Dz. U. Nr. 23 poz. 124, z dnia 11 sierpnia 1923 Dz. U. Nr. 90 poz. 705, tudzież z mocy wydanych na zasadzie tej ostatniej ustawy rozporządzeń Rady Ministrów z dnia 17 grudnia 1923 Dz. U. Nr. 135 poz. 1122 i z dnia 18 lutego 1924 Dz. U. Nr. 16 poz. 156. To ostatnie rozporządzenie oznacza już stawki w złotych, które dotąd obowiązują.

Dla lepszego przeglądu zamieszczamy poniżej tabelkę, przedstawiającą zmiany stawek pieniężnych wedle wyżej wymienionych ustaw

Wskutek tych licznych zmian okazała się już dawno potrzeba nowego opracowania normy jurysdykcyjnej. Z dawniejszych opracowań normy jurysdykcyjnej zasługuje na wyróżnienie znakomite wydanie z komentarzem Dr. Trammera, które przez długie lata czyniło załość potrzebom praktyki. Wydanie to pochodzi jednak jeszcze z roku 1906, zatem nie odpowiada już wymogom czasu, gdyż nie uwzględ-

nia licznych zmian późniejszych, tudzież zmian wynikłych z ustroju państwa i ustroju sądownictwa w Polsce.

Przystępując zatem do niniejszej pracy, wiążujemy się przedewszystkiem z zadania, jakie pociągało dla nas za sobą wydanie procedury cywilnej, które pojawiło się z początkiem lata b. r., skoro norma jurysdykcyjna stanowi wraz z procedurą jakoby jedną całość. Przy opracowaniu normy jurysdykcyjnej przyjęliśmy taki sam system, jak przy procedurze cywilnej, licząc się z tem, że wydanie to ma służyć przedewszystkiem celom praktycznym. Dlatego też staraliśmy się unikać wszelkiej rozwlekłości i gdzie tylko było możliwe poprzestawać na wskazaniu przepisów będących w związku. Także i w opracowaniu normy uwzględniliśmy w całej pełni objaśnienia ministerjalne i opinie Sądu Najwyższego, ogłoszone reskryptem b. austr. Ministerstwa Sprawiedliwości z 3 grudnia 1897 Dz. rozp. Min. Spraw. Nr. 44 z r. 1897. W jaknajszerszej mierze staraliśmy się uwzględnić orzeczenia Sądu Najwyższego. Tym razem nie ograniczyliśmy się do przytoczenia orzeczeń Sądu Najwyższego w Warszawie, ale zarazem uwzględniliśmy orzeczenia dawnego austr. Sądu Najw. w Wiedniu, o ile te orzeczenia mogą mieć jeszcze dzisiaj praktyczne znaczenie. Również staraliśmy się uwzględnić wszelkie pozostające w związku ustawy i rozporządzenia, a wreszcie skorzystaliśmy w kilku miejscach z monografji Dr. Maurycego Allerhanda p. t. Międzydzielnicowe Prawo Procesowe w Państwie Polskiem,

ogłoszonej w dzienniku urz. Ministr. Sprawiedl. w części II z r. 1920. Co się tyczy samego tłumaczenia ustawy, staraliśmy się przede wszystkim o wierność tłumaczenia i o poprawność języka, dążąc do tego, aby te dwa najważniejsze wymogi jak najbardziej pogodzić.

Także i w tej pracy korzystałem z chętniej a znakomitej pomocy sędziów Sądu Najwyższego Dra. Józefa Mierzeńskiego i Mieczysława Stefki, którym wyrażam za udzieloną mi pomoc szczerą podziękę.

Dr. Józef Windakiewicz

Kraków, w grudniu 1925 r.

Zmiany stawek pieniężnych w normie jursydycyjnej.

§ normy jur.	Ustawa z 9/3 1920 Dz. u. poz. 144 z ważnością od 15/4 1920	Ustawa z 22/2 1921 Dz. u. poz. 124 z ważnością od 1/4 1921	Ustawa z 5/8 1922 Dz. u. poz. 769 z ważnością od 26/10 1922	Ustawa z 11/8 1923 Dz. u. poz. 705 z ważnością od 29/9 1923	Rozp. Rady Min. z 17/12 1923 Dz. u. poz. 1122 z ważnością od 1/1 1924	Rozp. Rady Min. z 18/2 1924 Dz. u. poz. 156 z ważnością od 1/3 1924
	w koronach	w tys. marek	w tys. marek	w mlj. marek	w mlj. marek	w złotych
7a ust. 1	25.000	100	500 **)	25	750	2.500
" ust. 2	~ 25.000	100	—	—	750	2.500
" ust. 4	25.000 *)	100	—	—	750	2.500
49	2.500	10	100	5	150	500
51	2.500	10	100	5	150	500
60	25.000	100	500	25	750	2.500

*) W związku z dodaniem ustępu 4. **) W związku ze zmianą ustępu 1.

UWAGA: Wedle pierwszej z tych ustaw nowe stawki odnosiły się także do sporów zawisłych w dniu 15/4 1920. Z pod tej zasady wyłączono tylko zastosowanie zmian § 88 (skreślenie ust. 2) tudzież spory zawisłe w trybunale I. inst., ale z wyjątkiem tych, w których postępowanie spoczęło lub uległo przerwie, a podjęto je dopiero po 15/4 1920. Następne ustawy i rozporządzenia przyjęły odmienną zasadę. W szczególności nowe stawki nie miały zastosowania do spraw, które wpłynęły do sądu przed dniem wejścia w życie odnośnej ustawy. W drugiej ustawie znajduje się jednak wyjątek, wyłączający z pod tej zasady spory cywilne, w których postępowanie spoczywające lub przerwane zostało podjęte po dniu wejścia w życie tej ustawy.

OBJAŚNIENIE SKRÓCEN.

- A. Cl. — Sammlung der Entscheidungen zum
H. G. B. von Dr. Leopold Adler und Dr.
Robert Clemens. Wiedeń.
- Art. — artykuł; bez wymienienia ustawy ozna-
cza artykuł ustawy wprowadzającej
normę jurysdykcyjną.
- § — paragraf; bez wymienienia ustawy ozna-
cza paragraf normy jurysdykcyjnej.
- Dekr. nadw. — dekret nadworny (austriacki).
- Dz. rozp. — dziennik rozporządzeń (austriacki).
- Dz. u. albo dz. urz. — dziennik urzędowy (pol-
ski).
- Dz. U. — dziennik ustaw Rzeczypospolitej Pol-
skiej.
- Dz. u. p. — dziennik ustaw państwa (austriac-
ki).
- G. U. n. zb. — Sammlung von zivilrechtlichen
Entscheidungen des Obersten Gerichts-
hofes von Julius Glaser und Josef Un-
ger. Neue Folge. Wiedeń.
- Instr. sąd. — instrukcja sądowa, rozp. Min. Spr.
z 5 maja 1897 dz. u. p. Nr. 112.
- Jud. — judykat.

- Jur.Bl. Juristische Blätter. Wiedeń.
- Min. Spr. — Ministerstwo Sprawiedliwości lub Minister Sprawiedliwości.
- N: j. lub nor. jur. — norma jurydykcyjna.
- Najw. post. — najwyższe postanowienie.
- Now. o odc. sąd. — nowela o odciążeniu sądów, ces. rozp. z 1 czerwca 1914 dz. u. p. Nr. 118.
- Obj. Min. — objaśnienia Ministerstwa Sprawiedliwości, reskr. Min. Spr. z 3 grudnia 1897 dz. rozp. Min. Spr. Nr. 44 z r. 1897.
- Oest. Richter Ztg. — Oesterreichische Richterzeitung. Czerniowce.
- O. e. lub ord. egz. — ordynacja egzekucyjna, ustawa z 27 maja 1896 dz. u. p. Nr. 79.
- O. — orzeczenie Sądu Najwyższego.
- Ok. — okólnik.
- O. N. Tryb. Adm. — orzeczenie Najwyższego Trybunału Administracyjnego.
- Opinja Sądu Najw. — opinja wiedeńskiego Sądu Najwyższego, reskr. Min. z 3 grudnia 1897 dz. rozp. Min. Spr. Nr. 44 z 1897.
- O. plen. — orzeczenie pełnej Izby III Sądu Najwyższego.
- O. S. P. — Orzecznictwo Sądów Polskich. Warszawa.
- P. c. — procedura cywilna, ustawa z 1 sierpnia 1895 dz. u. p. Nr. 113.
- Por. — porównaj.
- P. P. A. — Przegląd Prawa i Administracji. Lwów.
- P. k. u. c. lub pow. ks. ust. cyw. — powszechna księga ustaw cywilnych z 1 czerwca 1811 zb. u. s. Nr. 946.

- R. — rekurs.
Rep. O. N. — repertorium orzeczeń Sądu Najwyższego (w Wiedniu).
Reskr. — reskrypt.
Rw. — rewizja.
Riehl — Spruchpraxis, Wiedeń.
Rozp. — rozporządzenie.
Rozp. Min. Spr. — rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.
Rozp. Prez. Rzp. P. — rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
Rozp. Rady Min. — rozporządzenie Rady Ministrów.
Ruch. pr. i ekon. — Ruch Prawniczy i Ekonomiczny. Poznań.
U. c. lub ust. cyw. — ustawa cywilna z 1 czerwca 1811 zb. u. s. Nr. 946.
Ust. handl. — ustawa handlowa z 17 grudnia 1862 dz. u. p. z r. 1863 Nr. 1.
Ust. konk. — ustawa konkursowa, ces. rozp. z 10 grudnia 1914 dz. u. p. Nr. 337.
Ust. not. — ustawa notarialna z 25 lipca 1871 dz. u. p. Nr. 75.
Ust. o ustr. sąd. — ustawa o ustroju sądów z 27 listopada 1896 dz. u. p. Nr. 217.
Ust. weksl. — ustawa wekslowa.
Ust. wpr. nor. jur. — ustawa wprowadzająca normę jurysdykcyjną z 1 sierpnia 1895 dz. u. p. Nr. 110.
Zb. urz. lub zb. u. — zbiór urzędowy (Ministerstwa Sprawiedliwości).
Zb. u. s. — zbiór ustaw sądowych (austriacki).
Zob. — zobacz.
-

Dostrzeżone ważniejsze błędy drukarskie.

Str. 10	wiersz 16	z góry	zamiast <i>stwierdza</i>	ma być <i>stwierdzenia</i>
" 16	" 13	" "	<i>wyciąg</i>	" " <i>wykaz</i>
" 23	" 20	z dołu	" <i>władzy</i>	" " <i>władz</i>
" 36	" 3	z góry	skreślić 4)	
" 58	" 7	z dołu	zamiast <i>ine</i>	ma być <i>nie</i>
" 61	" 6	"	skreślić	,
" 67	" 12	"	zamiast <i>okresie</i>	ma być <i>kresie</i>
" 73	" 2	"	po słowie ordynacji	dodać 6)
" 81	" 6	"	zamiast <i>Okoliczności</i>	ma być <i>Okoliczność</i>
" 135	" 10	z góry	zamiast <i>adoptacji</i>	" " <i>adopcji</i>
" 135	" 12	"	" <i>adoptację</i>	" " <i>adopcję</i>
" 139	" 1	z dołu	" <i>wypowiedzenie</i>	" " <i>wypowiedzenia</i>

U S T A W A

z dnia 1 sierpnia 1895 Dz. u. p. Nr. 110

zaprowadzająca ustawę o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (Normę jurysdykcyjną) *)

(ogłoszona 9 sierpnia 1895).

Za zgodą obu Izb Rady Państwa zarządzam, co następuje:

Art. I. Ustawa o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych (norma jurysdykcyjna) wchodzi w życie [w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie Państwa] równocześnie z ustawą o postępowaniu sądowym w cywilnych sprawach spornych (procedura cywilna).

Z tym dniem, o ile ta ustawa albo norma jurysdykcyjna nie zawierają wyjątku, tracą moc obowiązującą wszystkie postanowienia, zawarte w innych ustawowych przepisach

*) W klamrach [—] zamieszczono słowa i zdania, które nie zostały wprawdzie wyraźnie zmienione ani uchylone, ale doznały zmian albo straciły znaczenie wskutek zmiany ustroju politycznego lub instytucji, do których się odnosiły, czy wreszcie straciły znaczenie wskutek braku urzędzeń, przewidzianych w tej ustawie.

o przedmiotach, uregulowanych w normie jurysdykcyjnej¹⁾).

¹⁾ Ustawa ta, wydana dla królestw reprezentowanych w Radzie Państwa, a więc dla dawniej t. zw. Cislitawji, weszła w życie z dniem 1 stycznia 1898. Po zmianie ustroju politycznego ustawa ta zachowała moc obowiązującą nadal na obszarze b. Austrii, włączonym do Polski, a więc w Małopolsce i na Śląsku cieszyńskim (rozp. Tymcz. Kom. Rząd. z 29 listopada 1918 L. pr. 2). Na częściach Spiszu i Orawy, przypadłych Polsce, obowiązywały początkowo ustawy węgierskie, mimo włączenia ziemi spiskiej do Sądu Powiatowego w Nowym Targu, a ziemi orawskiej do Sądu Powiatowego w Czarным Dunajcu. Dopiero rozp. Rady Min. z 14 września 1922 Dz. U. Nr. 90 poz. 833, wydane na zasadzie ustawy z 26 października 1921 Dz. U. Nr. 89 poz. 657 rozciągnęło moc ustaw obowiązujących w okręgu Sądu Apelacyjnego w Krakowie, a między innymi niniejszej ustawy na ziemię spiską i orawską. Przez obszar, na którym ta ustawa obowiązuje, należy zatem uważać obecnie Małopolskę, Śląsk cieszyński i ziemię spiską i orawską. Zob. uwagi przy art. X.

Wszystkie przepisy ustaw państw zaborczych, obowiązujące poprzednio na ziemiach polskich, zatrzymały z chwilą objęcia władzy przez Państwo Polskie moc prawną, o ile wyraźnie lub milcząco nie zostały uchylone przez nowe przepisy polskie, albo z natury rzeczy nie mogły już obowiązywać wobec zmienionych warunków. (O. z 5 stycznia 1922 l. 14107 Rej. A. 542/4 P. P. A z r. 1922 str. 271).

Art. II. W szczególności tracą moc obowiązującą:

1. przepisy §§ 200 i 282 p. k. u. c., o ile chodzi o sąd właściwy dla sporów prawnych z zarządu sądownie wdrożonego;

2. [przepisy §§ 10 i 11 ustawy z 20 maja 1869, Dz. u. p. Nr. 78, dotyczące zakresu działania sądów wojskowych.]

Art. III. [Urząd Naczelnego Marszałka Dworu¹⁾ będzie utrzymany w wykonywaniu sądownictwa:

1. nad członkami domu cesarskiego;
2. nad osobami, na które rozciągnięto lub w przyszłości będzie rozciągnięte sądownictwo Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu;
3. nad osobami, mającymi prawo zakrajowości, jeżeli poddadzą się sądownictwu Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu.]

Oprócz tego utrzymuje się dotychczasowy zakres działania [Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu] co do doręczania zleceń sądowych osobom mającym prawo zakrajowości i co do przedsięwzięcia innych sądowych aktów urzędowych przeciwko takim osobom.

[Pozostają w mocy postanowienia dekretu nadwornego z 14 października 1785 Zb. u. s. Nr. 481 o toku instancyj, jak niemniej przepisy o postępowaniu w sprawach, należących do sądownictwa Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu.]

¹⁾ Urząd Naczelnego Marszałka Dworu nie istnieje w Polsce. O ile chodzi o osoby, korzystające z prawa zakrajowości, należy się zwracać o uskutecznienie doręczeń takim osobom lub o przedsięwzięcie innych aktów sądowych względem takich osób do Ministerstwa Spraw Zagranicznych, stosownie do art. 4 ust. z 9 marca 1920 Dz U. Nr. 24 poz. 144, który opiewa:

„Ilekroć obowiązujące w b. dzielnicy austriackiej ustawy o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych nakazują użycie pośrednictwa Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu w stosunku do osób z prawem zakrajowości (§ 32 n. j.

i § 119 p. c.), należy używać pośrednictwa Ministerstwa Spraw Zagranicznych".

Art. IV. [Pozostają w mocy przepisy ustawy z 30 sierpnia 1891 Dz. u. p. Nr. 136, które zawierają postanowienia o wykonywaniu sądownictwa konsularnego¹⁾].

Aż do dalszego rozporządzenia przepisy procedury cywilnej nie będą stosowane do postępowania w cywilnych sprawach spornych, prowadzonych w konsulatach, którym powierzone jest sądownictwo cywilne.

Sądy krajowe²⁾, o ile są powołane w sprawach sądownictwa konsularnego do rozstrzygnięcia w drugiej i trzeciej instancji, będą aż do dalszego rozporządzenia postępowały jedynie według dotychczas obowiązujących przepisów ustawowych o właściwości sądowej i o postępowaniu sądowym w sprawach spornych i egzekucyjnych.

Orzeczenia polubowne, wydane w myśl § 17 ministerjalnego rozporządzenia z dnia 31 marca 1855 Dz. u. p. Nr. 58, mają moc krajowych tytułów egzekucyjnych.]

¹⁾ Do organizacji i czynności konsulatów polskich odnosi się ustawa z dnia 11 listopada 1924 Dz. U. Nr. 103 poz. 944. Zadaniem konsulatów jest obrona interesów gospodarczych Rzplitej Polskiej, opieka nad obywatelami polskimi za granicą i czuwanie nad wykonywaniem umów międzynarodowych. W szczególności w myśl art. 18 konsulowie pełnią zgodnie z ustawami polskimi i nie wykraczając przeciw układom i zwyczajom międzynarodowym, następujące czynności:

1) legalizują dokumenty, wystawione lub uwierzytelnione przez władze, urzędników publicznych i osoby

publicznego zaufania (notarjuszów, tłumaczy sądownie zaprzysiężonych i t. p.);

2) pośredniczą w zawieraniu ugód w sprawach obywateli polskich między sobą lub z cudzoziemcami, oraz mogą przyjmować urząd sędziego polubownego, jeśli będą ustanowieni przez strony w formie, przepisanej ustawami miejscowemi; ugody, zawarte przed konsulem w przedmiocie roszczeń prywatno-prawnych, mają moc ugód sądowych, zawartych przed sądami polskimi;

3) pełnią czynności urzędników stanu cywilnego; zakres i sposób wykonywania tych czynności określa rozporządzenia;

4) na wezwanie władz sądowych polskich przesłuchują strony, świadków i znawców bez przysięgi i pod przysięgą, dokonywają doręczeń, wezwań, pokwitowań i t. p., przestrzegając trybu postępowania i formy, obowiązujących władzę wzywającą, o ile rozporządzenia nie dopuszczają wyjątków; czynności konsułów i sporządzone przez nich protokoły w tym zakresie mają tę samą moc i skutki, jak czynności i protokoły właściwych polskich władz sądowych;

5) pełnią czynności notarjuszów, a mianowicie: sporządzają i uwierzytelniają akty prawne, które zawierają obywatele polscy między sobą lub z cudzoziemcami, a także — jeśli układy międzynarodowe konsula do tego upoważniają — cudzoziemcy między sobą; stwierdzają zgodność odpisów z oryginałami dokumentów i zgodność przekładów z oryginałami lub odpisami, uwierzytelniają podpisy i znaki ręczne; inne zaś czynności notarjuszów pełnią o tyle, o ile będą im przekazane rozporządzeniami; akty, sporządzone lub uwierzytelnione przez konsułów w zakresie ich właściwości, są pod każdym względem zrównane z aktami notarjuszów polskich; szczegółowe przepisy, dotyczące czynności konsułów jako notarjuszów, będą wydane w drodze rozporządzenia;

6) pełnią funkcję sądownictwa niespornego w sprawach spadkowych i pieczy (opieki, kurateli i t. d.) nad obywatelami polskimi; zakres i sposób wykonywania tych czynności określa rozporządzenia;

7) w sprawach spadków, znajdujących się w ich okręgu, są konsułowiem upoważnieni z mocy samego pra-

wa zastępować osoby, uprawnione do spadku, o ile osoby te są nieobecne i nie ustanowiły zastępców, a są obywatelami polskimi.

²⁾ Zob. art. XXIX ust. wpr. proc. cyw.

Art. V. Pozostają nienaruszone prawa, które jako wyjątkowe przywileje pod względem właściwości sądów i sądowego postępowania przysługują spółkom, zakładom i stowarzyszeniom na zasadzie ich statutów, ustalonych ustawą lub zatwierdzonych przez państwo.

Przepis ten stosuje się tylko do spółek, zakładów i stowarzyszeń, które mają swoją główną siedzibę w Państwie Polskiem, chyba że w traktatach międzynarodowych co innego postanowionem zostanie *).

*) Dodano art. 1 ust. 1 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

Spółki jawne, mające swój zakład główny w Austrii, mogą otwierać w Polsce zakłady filjalne. (O. z 10 września 1924, R. III. 526/24. O. S. P. III. 500).

Art. VI. Pozostają w mocy:

1. [Przepisy o zakresie działania Trybunału Państwa i o rozstrzyganiu sporów kompetencyjnych między Trybunałem Administracyjnym a sądami zwyczajnymi;] ¹⁾

2. Przepisy § 3 ustawy z dnia 5 marca 1869 Dz. u. p. Nr. 27, dotyczące odpowiedzialności przedsiębiorstw kolejowych za cielesne uszkodzenia lub zabicia ludzi, spowodowane wydarzeniami na kolejach ²⁾;

3. [Przepisy o sądownictwie w sprawach żeglugi na Łabie, a w szczególności przepisy dekretu Prezydum Izby Nadwornej z dnia 2 grudnia 1845 Zb. u. s. Nr. 912 i rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 9 sierpnia 1868 l. 9132, ogłoszonego obwieszczeniem Wyższego Sądu Krajowego w Czechach z dnia 31 sierpnia 1868 l. 26694 (Dz. u. kr. dla Czech z roku 1868 Nr. 24);]

4. Przepisy §§ 8 i 17 ustawy z dnia 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112, dotyczące unormowania prawa skargi stron z powodu naruszenia praw, popełnionego przez urzędników sędziowskich w wykonywaniu ich czynności urzędowych³⁾;

5. Przepis art. 315 ustawy handlowej o sądzie właściwym dla skarg o sprzedaż zatrzymanych przedmiotów;

6. Przepisy rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 21 sierpnia 1856 Dz. u. p. Nr. 150 o sądzie właściwym dla dzieci nieślubnych i podrzutek po ustaniu ich zaopatrzenia przez zakład publiczny. Jednak dla dzieci, oddanych w pieczę osobom zamieszkałym zagranicą, sąd, w którego okręgu znajduje się zakład podrzutek, pozostaje właściwym dla ustanowienia opiekuna i dla sprawowania wszelkich aktów władzy opiekuńczej.

³⁾ W Polsce nie istnieje dotąd Trybunał Państwa. Ustawa o Trybunale Kompetencyjnym z dnia 23 listopada 1925 Dz. U. Nr. 126 poz. 897 weszła w życie z dniem ogłoszenia 23 grudnia 1925. Ustawa z dnia 27 kwietnia 1923 Dz. U. Nr. 59 poz. 415 o Trybunale Stanu normuje odpowiedzialność Ministrów i Prezydenta Rzplitej, ale wykluczone jest powództwo cywilne przed tym trybu-

nałem. — 2) Sprawy te należą wedle wyboru albo do sądu handlowego, w którego okręgu zaskarżone przedsiębiorstwo ma swoją siedzibę, albo do sądu handlowego, w którego okręgu zaszedł wypadek. Postanowienia te rozszerzono §-fem 1. ustawy z 12 lipca 1902 Dz. u. p. Nr. 147 na wszystkie koleje, poruszane przy pomocy siły elementarnej. 3) Właściwy jest sąd apelacyjny, w którego okręgu ma siedzibę sąd, który lub którego funkcjonarjusz naruszył prawo, a gdy pretensja wywodzi się z zarządzenia prezydenta lub z uchwały kolegialnej tego samego sądu apelacyjnego, który wedle ogólnego przepisu byłby właściwym, natenczas Sąd Najwyższy na wniosek powoda lub pozwanego, wyznaczy inny sąd apelacyjny do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia (§ 8 pow. ust.).

Art. VII. Pozostają w mocy przepisy ordynacji upadłościowej o sądownictwie w upadłościach¹⁾, a w szczególności postanowienia o tem, o ile skargi należy wnosić w sądzie konkursowym, o ile właściwość sądu konkursowego jest wyłączna i w których przypadkach postępowanie, zawisłe a przerwane wskutek otwarcia upadłości, ma być nanowo podjęte w sądzie konkursowym.

1) Właściwość sądu w postępowaniu upadłościowem normują przepisy §§ 63 do 67 ord. konk. z dnia 10 grudnia 1914 Dz. u. p. Nr. 337. W zasadzie właściwy jest sąd okręgowy (ewentualnie jako handlowy), w którego okręgu dłużnik prowadzi przedsiębiorstwo, a w braku tegoż stale mieszka. Sąd konkursowy jest zarazem właściwy dla sporów o należność i pierwszeństwo pretensyj zgłoszonych w konkursie (§ 111 ord. konk.). Przepisy te mają analogiczne zastosowanie w postępowaniu ugodowem w myśl § 63 ord. ugod. z dnia 10 grudnia 1914 Dz. u. p. Nr. 337. W szczególności skargi o roszczenia, wymienione w §§ 47 i 58 ord. ugod., należą w myśl § 59 tej ord. do sądu, przeprowadzającego postępowanie ugodowe.

Art. VIII. Również pozostają w mocy:

1. (Ustęp 1. uchylony *).

2. [Przepisy cesarskiego rozporządzenia z dnia 21 grudnia 1855 Dz. u. p. Nr. 2 z r. 1856 o właściwości Sądów Handlowych w Wiedniu i Tryjeście dla przewodu spadkowego po protokółowanych kupcach i fabrykantach, jakoteż dla sprawowania czynności opieki i kurateli nad dziećmi takich osób; od chwili, gdy norma jurysdykcyjna zacznie obowiązywać, służyć będzie Sądowi Handlowemu w Pradze taka sama właściwość w sprawach niespornych;]

3. Przepisy o sądownictwie sądów krajowych co do spadków po cudzoziemcach, a w szczególności przepisy §§ 22 do 25 i 140 do 144 cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854 Dz. u. p. Nr. 208, dalej postanowienia o właściwości sądów w sprawach opieki i kurateli nad cudzoziemcami, zawarte w § 183 cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854 Dz. u. p. Nr. 208 i w innych przepisach, tudzież postanowienia o sprawach spadkowych i opiekuńczych, objęte traktatami państwowymi;

4. Przepisy ustawy z dnia 18 lutego 1878 Dz. u. p. Nr. 30 o właściwości sądów w przypadkach wywłaszczenia na cele budowy i ruchu kolei żelaznych¹⁾;

5. Przepisy o prowadzeniu rejestrów handlowych i rejestrów stowarzyszeń²⁾;

6. Przepisy o zakładaniu protestów wekslowych i udziale sądów w sprawach notariatu;

7. Przepisy ustawy z dnia 16 lutego 1883 Dz. u. p. Nr. 20 o właściwości sądów dla po-

stępowania w celu uznania za zmarłego albo przeprowadzenia dowodu śmierci³⁾.

*) Art. 1 l. 2 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

¹⁾ Właściwy jest sąd powiatowy, w którego okręgu odbywa się wywłaszczenie (§ 41 pow. ust.). Drugą instancją jest obecnie ze względu na § 3 sąd okręgowy, a nie sąd wymieniony w § 29 pow. ust. — ²⁾ §§ 78, 264, 276 i 296 l. 8 instr. sąd. — ³⁾ Sprawy te należą do tego trybunału I. inst., w którego okręgu nieobecny w ostatnim czasie przebywał (§ 1 pow. ust.). W wypadkach nagłych można żądać stwierdzenia wydarzeń, od których zależy uznanie śmierci, jeszcze przed żądaniem uznania śmierci w tym sądzie powiatowym, w którego okręgu mają być przedsiębiorzone dochodzenia potrzebne do tego stwierdza (§ 4 pow. ust.).

Sądy polskie są powołane do uznania za zmarłą osoby, przynależnej do miejscowości położonej w Państwie czechosłowackim, jeżeli ta osoba miała ostatnie zamieszkanie w Małopolsce, gdzie też zawarła związek małżeński. (O. z 1 lutego 1921, R. III. 12/21. P. P. A. r. 1921 str. 65).

Art. IX. Przepisy normy jurysdykcyjnej będą stosowane również do spraw cywilnych, poddanych w traktatach państwowych albo według zasad prawa międzynarodowego sądownictwu krajowemu a nie wyjętych ustawowemi przepisami z pod sądownictwa sądów zwyczajnych.

Sądownictwo krajowe¹⁾ rozciąga się na osoby, posiadające według zasad prawa międzynarodowego prawo zakrajowości, jeżeli i o ile poddają się dobrowolnie sądom krajowym, albo jeżeli przedmiotem sprawy są ich dobra nieruchomości, położone w kraju²⁾, lub ich prawa rzeczowe na leżących w kraju nieruchomościach innych osób.

Jeżeli zachodzi wątpliwość, czy osoba po-

siadająca prawo zakrajowości podlega sądownictwu krajowemu, albo czy uznano prawo zakrajowości pewnej osoby, zasięgnie sąd w tym względzie oświadczenia Ministra Sprawiedliwości. Takie oświadczenie wiąże sąd w ocenie jego właściwości.

1) § 32 nor. jur. i § 119 proc. cyw. 2) §§ 81 do 83, 85.

Ministerstwo Sprawiedliwości okólnikiem z dnia 20 sierpnia 1921 I. P. K./21 zwróciło uwagę sądów, że w myśl zwyczajów międzynarodowych nie podlegają sądom miejscowym i ustawom miejscowym przełożeni i członkowie misji dyplomatycznych, — nie wyłączając attachés wojskowych i innych — mieszkający przy nich członkowie ich rodzin, urzędnicy tych misji, a nadto w b. dzielnicy austr. (art. X. ust. wprov. nor. jur.) i pruskiej nawet słudzy misji, o ile nie są obywatelami miejscowymi. W b. dzielnicy rosyjskiej słudzy poselstw nie są wyjęci z pod właściwości sądów miejscowych, jeżeli w traktatach nie zastrzeżono inaczej, lecz wezwania dla nich mogą być przesyłane jedynie w drodze dyplomatycznej za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Lokal urzędowy misji oraz lokale prywatnych członków misji uznawane są za terytorja obce. Władze polskie nie są władne dokonywać w nich żadnych czynności urzędowych, nawet, gdy do rozpoznania sprawy powołane są sądy polskie (np. gdy spór toczy się o nieruchomości w granicach Rzplitej Polskiej). Wezwania dla członków misji kierować można tylko za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych (§ 120 proc. cyw.). Gdy co do charakteru dyplomatycznego osoby zachodzi wątpliwość, należy za pośrednictwem Ministerstwa Sprawiedliwości zasięgnąć informacji w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, które posiada dokładną listę przedstawicieli państw akredytowanych przy Rządzie Polskim i osób do składu tych misji należących.

Konsułom z reguły te prawa nie przysługują — mogą być jednak przyznane im na mocy umowy zawartej z interesowanym państwem.

W myśl art. 1 ust. z 29 kwietnia 1925 Dz. U. Nr. 52

poz. 354 przysługują tym członkom, sekretarzom i funkcjonariuszom polsko-niemieckiego mieszanego Trybunału Rozjemczego, ustanowionego na zasadzie art. 304 wersalskiego traktatu pokojowego, którzy nie są obywatelami polskimi, w czasie ich pobytu w charakterze urzędowym na terytorjum Polski dyplomatyczne przywileje i zwolnienia. Nadto lokale, przeznaczone dla celów urzędowych tego Trybunału, będą w Polsce zwolnione z pod sądownictwa krajowego.

Do zwolnienia od podatków i opłat publicznych osób, korzystających z prawa zakrajowości, oraz szefów zawodowych przedstawicielstw konsularnych państw obcych w Polsce, odnosi się ustawa z dnia 3 grudnia 1924 Dz. U. Nr. 112 poz. 993.

Art. X. Wyraz [kraj] w znaczeniu normy jurysdykcyjnej oznacza [obszar królestw i krajów, reprezentowanych w Radzie Państwa]. Osoby, które na tym obszarze nie mają prawa obywatelstwa państwowego, uważa się ze względu na przepisy normy jurysdykcyjnej za cudzoziemców¹⁾.

¹⁾ §§ 36, 37, 38 do 40, 42, 48, 67, 93, 99, 100, 101, 106 do 109, 111, por. art. XXIX ust. wpraw. proc. cyw.

Wskutek zmian prawno - państwowych i powstania Państwa Polskiego przepis ten nabrał innego znaczenia. Według dosłownego tekstu tego przepisu przez wyraz „kraj” (Inland) należało rozumieć królestwa i kraje, reprezentowane w Radzie Państwa. Z jednej strony wskutek rozpadnięcia się b. Austrii ustał wszelki związek z krajami, które dawniej tworzyły b. Austrię, z drugiej strony niepodobna uważać za obywateli obcych obywateli polskich, zamieszkałych w innych dzielnicach. Przez „kraj” należy rozumieć obecnie cały obszar Państwa Polskiego, a przez cudzoziemców osoby, które nie mają obywatelstwa w Państwie Polskiem. Jeżeli zaś jest mowa o osobach zamieszkałych za granicą, należy odnieść to do osób, które mieszkają poza Państwem Polskiem, a nie można tego odnosić do osób, mieszkających w innej dzielnicy. Pewne trudności mogą powstać przy stoso-

waniu §§ 37, 67, 69, 70, 99, gdzie jest mowa o obszarze, na którym ta ustawa obowiązuje. Atoli i te trudności można usunąć, gdy się będzie pamiętało, że w chwili wydania ustawy pojęcie „kraj”, t. j. królestw i krajów, reprezentowanych w Radzie Państwa, pokrywało się z pojęciem obszaru, na którym ta ustawa miała obowiązywać. Wyjątkowo należy przepisy o kraju i zagranicy stosować tylko na obszarze, zostającym pod panowaniem tej ustawy, a nie innych obszarów Polski, w szczególności tam, gdzie rozciągnięcie mocy przepisu na inne obszary Państwa prowadziłoby do konsekwencji sprzecznych z istotą prawną przepisu. Przepis ten należy tłumaczyć ścieśniająco. Zob. Allerhand: Międzydzielnicowe prawo procesowe w Państwie Polskiem Dz. u. Min. Spr. Dział nieurzędowy Nr. II z r. 1920. Zapatrywaniu, że wyraz Inland nie oznacza obszaru, na którym obowiązuje austr. norma jur., dał wyraz Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 27 sierpnia 1919, R. 139/19. O. S. P. I. 161 (zob. przy § 99). Z chwilą, bowiem, gdy b. zabór austr. został przyłączony do Państwa Polskiego, przepis ten stracił moc obowiązującą, co w dekreście Naczelnika Państwa z dnia 31 grudnia 1918 Dz. U. poz. 76 uroczyście zostało wypowiedziane. Zob. także glossy 1 do 3 w O. S. P. II 48.

Na innem stanowisku stało orzeczenie S. N. z dnia 23 stycznia 1924, R. III. 671/23. O. S. P. III. 318. Wedle tego orzeczenia przez wyraz kraj (Inland) w § 99 n. j. (art. X. ust. wpraw. nor. jur.) rozumieć należy ten obszar Rzeczypospolitej Polskiej, na którym obowiązuje norma jurysdykcyjna z dnia 1. sierpnia 1895 austr. Dz. u. p. Nr. 111, a więc cztery województwa południowe i cieszyńską część województwa śląskiego. Zob. także podobne orzec. S. N. z 23 czerwca 1920, R. III. 193/20 i z dnia 26 października 1920, R. III. 426/20. P. P. A. z r. 1920, str. 56.

Art. XI. Aż do zaprowadzenia nowych przepisów prawnych¹⁾ o zakresie urzędowym Sądu Najwyższego, o składaniu senatów i wewnętrznym porządku urzędowania, będzie Sąd Najwyższy wykonywał sądownictwo w sprawach

cywilnych [według przepisów cesarskiego patentu z dnia 7 sierpnia 1850 Dz. u. p. Nr. 325], chyba, że norma jurysdykcyjna, procedura cywilna i ordynacja egzekucyjna postanawiają w tej mierze co innego ²⁾).

¹⁾ Ustrój Sądu Najwyższego opiera się na dekreście Naczelnika Państwa z 8 lutego 1919 Dz. U. Nr. 15 poz. 199. ²⁾ §§ 3 ust. 2, 4, 23, 24, 28, 30, 31 ust. 2, 42 ust. 2, 47 ust. 1, 111 ust. 2; §§ 505 do 513 i 600 proc. cyw.

Art. XII. Urzędnicy wykonawczy ¹⁾ są urzędnikami sędziowskimi w rozumieniu ustawy z dnia 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112 ²⁾).

Przepisy, potrzebne do wprowadzenia urzędników wykonawczych, ustalenia ich poborów i określenia ich służby, będą wydane w drodze rozporządzenia ³⁾).

¹⁾ §§ 17, 18, 26; §§ 24, 26 ord. egz. i § 23 ust. o ustr. sąd. ²⁾ §§ 600 do 602 proc. cyw. ³⁾ §§ 3 l. 4, 6, 17 rozp. Min. Spr. z 18 lipca 1897 Dz. u. p. Nr. 170.

Art. XIII. Sądy zwyczajne winny na żądanie udzielać pomocy prawnej sądom przemysłowym i polubownym, jako też sędziom polubownym, ustanowionym do rozstrzygnięcia szczególnego sporu prawnego, o ile żądanie jest uzasadnione w ustawie, wykonać się mająca czynność urzędowa jest ustawowo dopuszczalna i sąd wezwany jest dla niej właściwy (§ 37 ustęp 2 i 3 normy jurysdykcyjnej). Do takich wezwań o pomoc prawną należy nadto stosować odpowiednio postanowienia § 40 normy jurysdykcyjnej.

Art. XIV. (u c h y l o n y) *).

*) Art. 1 l. 2 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

Art. XV. Jeżeli ustawy i rozporządzenia, których nie narusza wejście w życie normy jurysdykcyjnej, dotyczą spraw sądownictwa rzeczowego, należy to odnosić do spraw określonych w §§ 81, 83 i 117 normy jurysdykcyjnej.

Art. XVI. Ojcostwo dziecka nieślubnego celem uprawnienia go przez następne małżeństwo (§ 161 p. k. u. c.) należy po śmierci mniemanego ojca ustalić według postanowień cesarskiego patentu z dnia 9 sierpnia 1854 Dz. u. p. Nr. 208¹⁾.

To samo obowiązuje przy ustalaniu następnego usunięcia przeszkody małżeńskiej albo bezwinnnej niewiadomości o niej w celu uprawnienia dziecka urodzonego w małżeństwie (§ 160 p. k. u. c.).

¹⁾ § 113.

Także domniemani spadkobiercy zmarłego dziecka, legitymowanego przez następne małżeństwo, są uprawnieni do uczynienia wniosku o ustalenie ojcostwa. (O. z 8 maja 1900, l. 6309 G. U. W. Nr. 994).

Art. XVII. Właściwość sądów dla dozwoleń wpisów hipotecznych na dobrach nieruchomości, jako też dla wszelkich czynności urzędowych, dotyczących się ksiąg publicznych, ocenia się podług powszechnej ustawy o księgach gruntowych¹⁾, chyba, że co do poszczególnych aktów albo oznaczonych rodzajów postępowania istnieją odmienne przepisy²⁾.

Pozostają w mocy odrębne przepisy o prowadzeniu ksiąg górniczych³⁾ i kolejowych⁴⁾, a w szczególności zawarte w nich postanowienia o właściwości sądów.

1) § 75 ust. o ks. grunt. z 25 lipca 1871 Dz. u. p. Nr. 95; ust. o ks. naft. z 9 stycznia 1907 Dz. u. p. Nr. 7; ust. kraj. z dnia 22 marca 1908 Dz. u. kr. Nr. 61 i rozp. m.n. z dnia 22 kwietnia 1907 Dz. u. p. Nr. 107 o zakładaniu i prowadzeniu ksiąg naftowych. 2) § 118 n. j. 3) Ust. górń. z 23 maja 1854 Dz. u. p. Nr. 146. 4) § 11 ust. z 19 maja 1874 Dz. u. p. Nr. 70.

Dozwolenie wpisów hipotecznych należy w zasadzie do sądu, w którym się znajduje odnośny wyciąg hipoteczny (§ 118 n. j.). Wyjątkowo dozwolenie to należy do innych sądów. W myśl § 177 pat. niesp. wpisu praw z dekretu dziedzictwa dozwala sąd przeprowadzający spadek. W myśl § 59 ust. hip. może dozwolnić adnotacji skargi hipotecznej także sąd procesowy. Podobnie w myśl § 61 ust. hip. może dozwolnić adnotacji sporu także sąd procesowy. Wyjątki zawiera także ord. egzek.

Art. XVIII. Żaden sąd zwyczajny nie może odmówić z powodu niewłaściwości przyjęcia depozytu, złożonego według postanowień prawa cywilnego¹⁾.

1) § 1425 ust. cyw. Sądy apelacyjne, nie mając potrzebnych urządzeń urzędu depozytowego — względnie Kasy Skarbowej, przeznaczonej do prowadzenia depozytów, nie mogą przyjmować depozytów. Obj. Min.

Art. XIX. Dla spraw spornych, zawisłych w sądzie już w dniu wejścia w życie normy jurysdykcyjnej, które mają być według postanowień ustawy wprowadzającej procedurę cywilną¹⁾ dalej prowadzone i ukończone wedle dotychczasowych przepisów procesowych, pozostaną właściwymi aż do prawomocnego ukończenia sporu

sądy właściwe wedle dotychczasowych przepisów ustawowych. To odnosi się w szczególności również do właściwości sądów w postępowaniu w drugiej i trzeciej instancji.

Jeżeli wyroki, które zapadną w takich sporach, albo które już zapadły przed dniem wejścia w życie procedury cywilnej, zaskarżono skargą nieważności w myśl art. LI ustawy wprowadzającej procedurę cywilną, należy wniesić ją w sądzie, oznaczonym § 532 p. c.

1) Art. XLVII ust. 1. ust. wpraw. proc. cyw.

Art. XX. Sprawy sporne, zawisłe już w dniu wejścia w życie normy jurysdykcyjnej, które według postanowień ustawy wprowadzającej procedurę cywilną albo na zasadzie układu stron (artykuły XLVII do XLIX ustawy wprowadzającej procedurę cywilną) mają być załatwione według przepisów procedury cywilnej, pozostają, mimo ich przeniesienia do nowego postępowania, w sądach, właściwych wedle dotychczasowych przepisów ustawowych, jeżeli tym sądom według przepisów normy jurysdykcyjnej nie brak przedmiotowej właściwości¹⁾ dla przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sporu.

1) §§ 49 do 53.

Art. XXI. [W dniu wejścia w życie normy jurysdykcyjnej osobne sądy drobiazgowo w sprawach handlowych zastanowią swe czynności; wiszące u nich sprawy należy przenieść do wstępujących w ich miejsce sądów powiatowych i sądów powiatowych dla spraw handlo-

wych, które załatwią je stosownie do postanowień ustawy wprowadzającej procedurę cywilną].

Art. XXII. Z wyjątkiem spraw opieki i kurateli wszystkie sprawy niesporne, zawisłe już w dniu wejścia w życie normy jurysdykcyjnej, będą załatwione w sądach, które według dotychczasowych przepisów ustawowych były właściwe do ich załatwienia. Tak samo tok instancji w tych sprawach ma się stosować do dotychczasowych przepisów ustawowych.

Zawisłe sprawy opieki i kurateli należy z dniem wejścia w życie normy jurysdykcyjnej z urzędu przenieść do sądów, według tej normy odtąd do tego właściwych.

Postanowienie pierwszego ustępu nie wyklucza delegacji w myśl § 31 normy jurysdykcyjnej co do zawisłych już spraw spadkowych

Art. XXIII. Postanowienia artykułów XIII, XIV, XV, XVI i XVIII wchodzi w życie dopiero z początkiem obowiązywania normy jurysdykcyjnej¹⁾.

¹⁾ Zob. art. I i uwagi tam podane.

Art. XXIV. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Tenże ma wydać wszelkie zarządzenia, potrzebne do wprowadzenia i przeprowadzenia niniejszej ustawy i normy jurysdykcyjnej, a to, o ile one dotyczą zakresu działania innych ministrów, w porozumieniu z nimi.

U S T A W A

o wykonywaniu sądownictwa i o właściwości sądów zwyczajnych w sprawach cywilnych *)

(Norma jurysdykcyjna)

z dnia 1 sierpnia 1895 Nr. 111 Dz. u. p. (ogłoszona
9 sierpnia 1895).

Za zgodą obu Izb Rady Państwa rozporządzą, co następuje:

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O sądownictwie w ogólności.

Rozdział pierwszy.

Sądy i organy sądowe.

Sądy zwyczajne.

§ 1. Sądownictwo w sprawach cywilnych, o ile ich szczególnymi ustawami nie przekaza-

*) W klamrach [—] zamieszczono słowa i zdania, które nie zostały zmienione wyraźnie późniejszymi ustawami, które jednak doznały zmian albo utraciły znaczenie wskutek zmiany ustroju politycznego lub instytucyj, do których się odnosiły, albo wskutek tego, że odnośne instytucje w Polsce wogóle nie istnieją.

no innym władzom lub organom, wykonują sądy powiatowe, [sądy powiatowe do spraw handlowych i morskich], sądy okręgowe [obwodowe i krajowe, sądy handlowe, sądy handlowe i morskie], sądy apelacyjne [krajowe wyższe] i Sąd Najwyższy¹⁾ [Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości] (sądy zwyczajne).

¹⁾ Dekretem z dnia 8 lutego 1919 Dz. U. Nr. 15 poz. 200 zmieniono nazwy sądów krajowych i obwodowych na „sądy okręgowe“, a sądów krajowych wyższych na „sądy apelacyjne“. Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości (Oberster Gerichtshof) nosi obecnie nazwę „Sąd Najwyższy“. Zob. dekret z 8 lutego 1919 Dz. U. Nr. 15 poz. 199. W dalszym ciągu będziemy używali tylko tych nazw. Osobne sądy handlowe nie istnieją na obszarze, podlegającym tej ustawie. Gdzie zatem jest mowa o sądach handlowych, rozumieć należy przez to sądy okręgowe jako handlowe. Również nie istnieją na tym obszarze sądy morskie.

Do orzecznictwa sądowego należą tylko sprawy cywilne, a więc wynikające ze stosunków prywatno-prawnych. Zob. art. XXX. ust. wpraw. proc. cyw. Postanowienia normy jurysdykcyjnej o właściwości nie naruszają w niczem szczególnych przepisów, według których pewne sprawy są wyjęte z pod orzecznictwa sądów i przekazane władzom administracyjnym, a w szczególności także przepisów pow. księgi górniczej, przekazujących niektóre sprawy rozstrzygnięciu władz górniczych. Obj. Min.

Nie należą także do sądów sprawy, należące do sądów nadzwyczajnych, np. do sądów przemysłowych, przymusowych sądów polubownych i t. p. Sądy przemysłowe zostały powołane do życia ust. z 27 listopada 1896 Dz. u. p. Nr. 218. Zakres ich działania i ich właściwość określają przepisy §§ 1—5, 35 i 37 tej ustawy, tudzież § 45 ustawy z dnia 28 lipca 1902 Dz. u. p. Nr. 55. Na zasadzie powyższej ustawy został utworzony w Krakowie sąd przemysłowy dla powiatów krakowskiego i podgórskiego rozporządzeniem z 13 listopada 1899 Dz. u. p. Nr. 220. Przymusowe sądy polubowne

wymienione są w art. XII i XIII ust. wprov. proc. cyw. Z pośród tych sądów zasługuje na uwagę Sąd Rozjemczy dla Zakładu ubezpieczeń od wypadków z siedzibą we Lwowie, z zakresem działania na cały obszar b. zaboru austriackiego.

Poniżej przytaczamy w skróceniu ważniejsze przepisy, odnoszące się do przekazania niektórych spraw władzom administracyjnym oraz orzeczenia Sądu Najwyższego i Najwyższego Trybunału Administracyjnego, zajmujące się kwestją kompetencji sądów i władz administracyjnych:

1. Sprawy przeciw urzędnikom państwowym z powodu wykonywania ich czynności urzędowych wedle dekr. kanc. nadw. z 14 marca 1806 Zb. u. s. Nr. 758 nie mogą być wytaczane przed sąd. Ważność tego dekretu została jednak zakwestjonowana wobec art. 121 ust. konst. z 17 marca 1921 Dz. U. Nr. 44 poz. 267, gwarantującego każdemu obywatelowi wynagrodzenie szkody, zrządzonej przez organa władzy państwowej cywilnej lub wojskowej wskutek działalności urzędowej niezgodnej z prawem. Przeprowadzenie tej zasady mają określić osobne ustawy, których jednak dotąd nie wydano. Jedynie odpowiedzialność urzędników sędziowskich jest wyraźnie uregulowana ustawą z 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112. Sprawy roszczeń urzędników do Państwa i odwrotnie z tytułu stosunku służbowego, który jest stosunkiem publicznym, należą w każdym razie do drogi administracyjnej w myśl dekr. kanc. nadw. z 16 sierpnia 1841 Zb. u. s. Nr. 555.

2. Eksmisja pracownika państwowego z mieszkania służbowego w czasie stosunku służbowego należy do władz administracyjnych w myśl § 14 rozp. Rady Min. z 13 sierpnia 1921 Dz. U. Nr. 81 poz. 558.

3. Stosunek służbowy pracowników kolejowych w b. dzielnicy austriackiej jest stosunkiem prywatno - prawnym podlegającym orzecznictwu sądów zwyczajnych (O. Izby IV. z 14 kwietnia 1922 l. 3912 A. 553/7 P. P. A. z r. 1923 str. 61). Zob. statut organiz. ogłoszony postan. Min. Kolei żel. z 19 stycznia 1896 Dz. u. p. Nr. 16 (§ 19) i rozp. Min. Kol. żel. z 7 kwietnia 1898 l. 16366. Ze względu na art. 1 ust. z 9 października

1923 Dz. U. Nr. 116 poz. 924 i art. 2 ust. emerytalnej z 11 grudnia 1923 Dz. U. z r. 1924 Nr. 6 poz. 46 odnosi się to do urzędników nieetatowych. Wedle bowiem orzeczenia Najw. Trybunału Adm. z dn. 9 stycznia 1925 l. rej. 997/23 wobec przepisów ust. emer. z 28 lipca 1921 Dz. U. Nr. 70 poz. 466 stosunek służbowy etatów, pracowników kolei państwowych w Małopolsce jest stosunkiem publicznym - prawnym, zob. Monitor z r. 1925 Nr. 146.

4. Stosunek służbowy, oparty na § 26 ustawy o reprezentacji powiat. dla Król. Gal. i Lodom. z .W. Ks. Krakow. z 12 sierpnia 1866 Dz. u.kr. Nr. 21, jest stosunkiem prywatno - prawnym i wszelkie na nim oparte pretensje prawne urzędników i sług mogą być dochodzone tylko w zwykłej drodze prawa (O. S. N. jako Tryb. Adm. z 18 grudnia 1919 l. 159 P. P. A. z r. 1920 str. 35).

5. Stosunek służbowy urzędników gminnych do gminy jako służbodawczyni jest natury prywatno - prawnej (O. Izby IV z 13 lipca 1921 Nr. 835 P. P. A. z r. 1922 str. 80).

6. Żądanie podwyższenia pensji, przyznanej na podstawie aktu fundacyjnego (np. z powodu dewaluacji) nie należy do drogi sądowej (Dekr. z 7 lipca 1841 Zb. u. s. Nr. 5412) (O. z 22 lipca 1924 R. III 159/24 P.P.A. z r. 1924, str. 303).

7. Do przyznawania rent inwalidzkich powołane są wyłącznie komisje wojskowo-lekarskie w myśl ust. z 10 stycznia 1921 Dz. U. Nr. 21 poz. 195 i rozp. wyk. z 10 stycznia 1923. Dz. U. Nr. 20 poz. 132.

8. Do orzecznictwa w sprawach ubezpieczenia na wypadek choroby na obszarze b. zaboru austriackiego powołane są nadal te władze administracyjno-polityczne, którym to orzecznictwo przysługiwało według norm, obowiązujących w Małopolsce przed wejściem w życie polskiej ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu (O. N. Tryb. Adm. z 25 września 1924 R. 1725/23 P. P. A. z r. 1925 zesz. 1—3). Zob. art. 106 ustawy z 19 maja 1920 Dz. U. Nr. 44, poz. 272.

9. Spory ze stosunku ubezpieczenia między posiadaczami przedsiębiorstw górniczych a kasami brackimi lub ich członkami rozstrzygają władze polityczne w porozumieniu z władzą górnictwą w myśl § 21 ustawy z 28 lipca 1889 Dz. u. p. Nr. 127 o kasach brackich.

10. Należytości pocztowe, telegraficzne i telefoniczne z powodu niezapłaconego lub niedopłaconego porta i innych opłat pocztowych, telegraficznych i telefonicznych ściągane być mogą w drodze administracyjnej podobnie jak należytości skarbowe, w myśl art. 20 ustawy z dnia 3 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 58 poz. 584. W myśl art. 20 ustawy z 27 maja 1919 Dz. U. Nr. 44 poz. 310 i rozp. b. Min. Poczt i Tel. z 5 września 1919 Dz. U. Nr. 78 poz. 441 roszczenia o odszkodowanie z tytułu zaginięcia lub uszkodzenia listów wartościowych i przesyłek musi być zgłoszone w urzędzie oddawczym przez odbiorcę przed odebraniem przesyłki, a przez wysyłającego w urzędzie nadawczym w ciągu 6 miesięcy licząc od pierwszego dnia miesiąca po nadaniu. Orzeczenie należy do Okręg. Dyrekcji Pocztowej z zastrzeżeniem odwołania w dniach 14. Dopiero po wyczerpaniu toku instancji administracyjnych dopuszczalna jest droga sądowa. Przepisy te zostały utrzymane w mocy art. 17 ustawy z dnia 3 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 58 poz. 584.

11. Spory między pracodawcami a służącymi, wynikające ze stosunku służbowego, należą w czasie istnienia i w dniach 30 po ustaniu tego stosunku do rozpoznania władzy politycznych. Dopiero po upływie tego czasu można je skierować do sądu. Najw. post. z 31 października 1856 ogł. rozp. Min. Spraw Wewn. z 7 grudnia 1856 Dz. u. p. Nr. 224. To samo odnosi się do sporów między gospodarzami rolnymi i leśnymi a pomocnikami rolnymi i leśnymi, tudzież robotnikami dziennymi w myśl najw. postan. z 1 marca 1860 (rozp. Min. Spr. Wewn. z 15 marca 1860 Dz. u. p. Nr. 73).

12. Wedle rozp. Min. Spr. Wewn. z 5 marca 1858 Dz. u. p. Nr. 34 postępowanie w sprawach o szkodę polną i ukaranie zostało przekazane władzy politycznej, która w orzeczeniu ustala także wysokość odszkodowania.

13. Strona, która doznała szkody wskutek transportu remont (koni państwowych) przez pola, łąki i t. p. może jej dochodzić bądź to w drodze sądowej bądź też w drodze administracyjnej; winna jednak natychmiast zawiadomić o szkodzie zwierzchność gminną. Najw. post. z 6 czerwca 1843 ogł. dekr. kanc. nadw. z 28 lipca 1843 Zb. u. s. Nr. 726.

14. W myśl § 48 i nast. ustawy z 6 sierpnia 1909 Dz. u. p. Nr. 157 należy do politycznej władzy krajowej (Województwa) orzeczenie o odszkodowaniu za zniszczone przedmioty z powodu przeprowadzenia dezynfekcji i za utratę bydła, zabitego z powodu podejrzenia o chorobę stadną, które ma zapłacić Skarb Państwa. Rekurs dopuszczalny do Ministerstwa Rolnictwa. Jeżeli w orzeczeniu karnem władzy politycznej odmówiono wynagrodzenia, wolno stronie niezadowolonej wystąpić ze swem roszczeniem w drodze sądowej (§§ 48—58 i 75 pow. ust.). Analogiczne postanowienia znajdują się w ustawie z dnia 7 września 1905 Dz. u. p. Nr. 163 o tępieniu zarazy. Zob. także ustawy z 6 sierpnia 1909 Dz. u. p. Nr. 180 i 182.

15. Władze polityczne są wyłącznie właściwe do dochodzenia w sprawie wynagrodzenia szkód zrządzonych przez zwierzynę. W myśl gal. ustawy kraj. z 13 lipca 1909 Dz. u. kr. Nr. 2 z r. 1910 (§ 67) przekazano osobnym sądom polubownym orzekanie o szkodach z powodu polowania i szkodach, zrządzonych przez zwierzynę.

16. Ustawa z 5 lipca 1919 Dz. U. Nr. 67 poz. 402 (art. 14 i 15) o zwalczaniu chorób zakaźnych i występujących nagminnie przyznaje odszkodowanie dla osób izolowanych, tudzież odszkodowanie za zniszczenie lub odkażenie przedmiotów, ale nie określa sposobu dochodzenia tych pretensji. Gdy roszczenie to opiera się na tytule publicznym, zdaje się, że sprawy te należą do władz administracyjnych.

17. Natomiast art. 3 ustawy z 14 lipca 1920 Dz. U. Nr. 61 poz. 388 o utworzeniu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemjami przekazuje oznaczenie odszkodowania za nieruchomości, zajęte z polecenia takiego komisarza, osobnym komisjom szacunkowym, których skład ustaliło rozp. Rady Min. z 27 września 1923 Dz. U. Nr. 98 poz. 776.

18. Ustawa z dnia 11 kwietnia 1919 Dz. U. Nr. 32 poz. 264 uchyliła w art. 17 wszystkie ustawy i przepisy „w przedmiocie rekwizycji i świadczeń wojennych”, ale nie uchyliła ustawy kwaterunkowej z 11 czerwca 1879 Dz. u. p. Nr. 93, dotyczącej kwaterek w czasie pokoju. Skutkiem rozpadnięcia się Austrii nie

ustaly uzasadnione w ustawach prawno-publiczne obowiazki obywateli, gdyz odnosne prawa przeszly na odrodzone Panstwo Polskie. Orzecznictwo z ustawy kwaterunkowej nalezy wedle § 20 tej ustawy do wladzy administracyjnej. Takze zwrot budynkow i przedmiotow, przez wojsko zajetych, nastepuje w drodze administracyjnej (§ 35). Droga sadowa jest zatem wykluczona (O. S. N. z 11 pazdziernika 1924 R. III 591 z 1924 r. P. P. A. z r. 1925 Nr. 1).

O zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju wydano ustawę z 15 lipca 1925 Dz. U. Nr. 97 poz. 681.

19. Roszczenie o oddanie posiadania domu zajetego na magazyn wojskowy w mysl ustawy z 11 kwietnia 1919 Dz. U. Nr. 32 poz. 264 o rzeczowych swiadczeniach wojennych, a niezwróconego po ustaniu mocy obowiazujacej tej ustawy, jest roszczeniem publiczno-prawnym i nie moze byc dochodzone w drodze sporu sadowego (O. plenarne I. III. z 27 lutego 1922, R. III. 45/22, O. S. P. II. 271. Por. O. S. N. plenarne Izby I z dnia 18 lutego 1924, C. 267/23. O. S. P. IV. 201).

20. W mysl § 56 ustawy z 25 czerwca 1895 Dz. u. p. Nr. 100 zarzad wojskowy wynagradza szkode i utraconą korzyść, spowodowane cwiczeniami wojskowymi. Wynagrodzenie to ma nastapic natychmiast na miejscu, jezeli to jest mozliwe. Jezeli w ten sposob sprawa odszkodowania nie da sie załatwic, natenczas mieszana komisja z przybraniem ocenicieli ustala całą szkode i utracony zysk.

Szkody z powodu cwiczeń wojskowych wyplacaja w mysl art. 49 ustawy z 15 lipca 1925 Dz. U. Nr. 97 poz. 681 organy wojskowe na miejscu. W braku zgody oznacza wysokość szkody komisja mieszana pod przewodnictwem przedstawiciela wladzy administracyjnej. Dopiero, jezeli komisja w ciągu miesiaca nie osiagnie ugodowego załatwienia sprawy, wówczas przysluguje poszkodowanemu prawo w ciągu dalszych sześciu miesięcy dochodzenia szkody w drodze zwyczajnego postępowania sadowego.

21. Niedopuszczalna jest droga procesowa w sprawach o odszkodowanie z powodu bezprawnego zarzadzenia wladz wojskowych i cywilnych, wydanego w czasie wojny. Ustawa

austr. z 18 sierpnia 1918 Dz. u. p. Nr. 317 utraciła swoje znaczenie. (O. z 3 lutego 1920, R. III. 161/19, P. P. A. z r. 1920 str. 14). Por. art. 177 i nast. Traktatu w Saint-Germain.

22. Władze administracyjne rozstrzygają spory i zalecenia, wynikające z okazji świadczenia podwód wojskowych w czasie pokoju w myśl ustawy z 22 maja 1905 Dz. u. p. Nr. 80 (§ 25).

23. Podział szkód zrządzonych przez wojnę należy do władz politycznych według oddzielnych przepisów § 1044 ust. cyw.

24. Właściwość władz ziemskich w postępowaniu działowo - regulacyjnym wynika z ustawy z 7 czerwca 1883 Dz. u. p. Nr. 94, której moc obowiązująca została w b. Galicji wprowadzona ustawą z dnia 9 grudnia 1899 Dz. u. kr. Nr. 20 (zob. § 10, 11 tej ustawy). W miejsce dotychczasowych władz wstąpiły z mocy ustawy z dnia 6 lipca 1920 Dz. U. Nr. 70 poz. 469: Główny Urząd Ziemski, Okręgowe Urzędy Ziemskie i Komisarze Ziemscy (art. 31). W myśl ustawy z 6 lipca 1923 Dz. U. Nr. 71 poz. 556 agendy Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego i Głównego Urzędu Ziemskiego przeszły na Ministra Reform Rolnych, a Główny Urząd Ziemski został zniesiony. Do tych samych władz należy także przeprowadzenie postępowania scaleniowego (komasacji), które to postępowanie jest obecnie unormowane ustawą z 25 sierpnia 1923 Dz. U. Nr. 92 poz. 718. O wpływie postępowania w przedmiocie scalania na prawa osób trzecich zob. §§ 34—38. Wedle § 38 toczące się spory o własność i posiadanie gruntów, będących przedmiotem scalania, nie ulegają wstrzymaniu. O stanie takich sporów sądy zawiadamiają z urzędu Komisarza Ziemskiego.

25. Jeżeli istnienie prawa poboru drzewa z lasów służebnych ani jego zakres nie są sporne, to pytanie, gdzie i w jaki sposób ma być pobór drzewa wykonany, należy w myśl § 9 ust. 3 ustawy lasowej z 3 grudnia 1852 Dz. u. p. Nr. 250 do zakresu władzy politycznej. (O. z 17 stycznia 1922, R. III. 1722, O. S. P. II. 203).

26. Droga prawa wyłączona była co do uprawnień serwitutowych, mających się wykupić

lub uregulować na zasadzie ustawy z 5 lipca 1853 Dz. u. p. Nr. 130, tudzież co do osób uprawnionych i zobowiązanych z tego tytułu, atoli działalność komisji wykupna serwitutów, powołanych do tego rodzaju spraw, ustała w b. Galicji w myśl ustawy krajowej z 24 marca 1895 Dz. u. kr. Nr. 20. Spory o istnienie takich praw przekazano sądom. Atoli wykupno i uregulowanie tego rodzaju ciężarów, o ile nie są sporne lub o ile zostały sądownie ustalone, należy do władzy politycznej.

27. Żądanie wykreślenia z księgi gruntowej dawnych praw serwitutowych z powodu, że obciążają majątność niezgodnie ze stanem faktycznym, należy do sądu. (O. z 30 września 1924, Rw. III. 965/24. P. P. A. z r. 1924 zesz. 1—3). W danym wypadku chodziło o wykreślenie obowiązku dostarczenia kościołowi drzewa, który to obowiązek niezgodnie z treścią ugody, regulującej ten serwitut, wpisany został na innych dobrach, które za ten ciężar nie odpowiadały.

28. Wywłaszczenie na cele publiczne dozwolone jest w wypadkach ustawą przewidzianych (art. 99 ust. konst.). Postępowanie ekspropriacyjne należy wyłącznie do władz administracyjnych. Do postępowania tego w b. zaborze austriackim stosuje się przepisy ustawy z 18 lutego 1878 Dz. u. p. Nr. 30 o wywłaszczeniu dla budowy i utrzymania ruchu kolei żel.— o ile szczegółowe ustawy, pozwalające wywłaszczenia, nie zawierają odmiennych postanowień. Odnosi się to głównie do ustalenia odszkodowania. W niektórych wypadkach odszkodowanie to ustalają ostatecznie władze administracyjne, w innych wypadkach ustalają to odszkodowanie władze administracyjne tylko tymczasowo, a stronie niezadowolonej wolno udać się na drogę sądową, do czego ustawa zakreśla zazwyczaj termin. Szczegółowe przypadki wywłaszczenia przewidziane są w ustawach następujących:

Wspomniana już ustawa z r. 1878 dozwala wywłaszczenia na budowę i utrzymanie ruchu kolei żelaznych. Odszkodowanie, o ile nie ma porozumienia, ustala sąd.

Ustawa z dnia 3 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 58 poz. 584 o poczcie, telegrafii i telefonii dozwala wywłaszczenia na cele urzędzeń telegraficznych i telefo-

nicznych. Sprawy sporne o wysokość odszkodowania rozstrzyga właściwy sąd.

Ustawa górnicza z 23 maja 1854 Dz. u. p. Nr. 446 przewiduje wywłaszczenie dla celów górniczych (§§ 26—28, 98—107, 127 i 254).

Ustawa naftowa z 9 stycznia 1907 Dz. u. p. Nr. 7 przewiduje wywłaszczenie dla celów poszukiwania minerałów żywicznych i zakładania kopalń naftowych (§§ 20 i 21).

Ustawa z dn. 10 grudnia 1920 Dz. U. z r. 1921 Nr. 6 poz. 32 przewiduje w art. 5 wywłaszczenie na cele budowy i utrzymania dróg publicznych. Droga sądowego oszacowania dopuszczalna w dniach 30 po doręczeniu orzeczenia.

Ustawa z dnia 20 marca 1922 Dz. U. Nr. 31 poz. 254 o uzdrowskach przewiduje w art. 24 wywłaszczenie dla celów w art. 23 tej ustawy wymienionych, na podstawie obowiązujących przepisów prawnych.

Ustawa z dnia 19 września 1922 Dz. U. Nr. 102 poz. 936 o prawach wodnych dopuszcza wywłaszczenia na cele wodne w art. 124—132. W myśl art. 124 o wysokości odszkodowania orzeka władza wodna.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 1873 Dz. u. p. Nr. 97 § 1 dozwala wywłaszczenia na cele wojskowe w celu pokrycia zapotrzebowania koni w czasie mobilizacji, a ustawa z dnia 11 lipca 1879 dozwala wywłaszczenia na place ćwiczeń celem obrony kraju. Zob. ust. z dnia 25 czerwca 1895 Dz. u. p. Nr. 100 § 55 i rozp. z 13 lutego 1892 Dz. u. p. Nr. 39.

Ustawa z 15 lipca 1925 Dz. U. Nr. 97 poz. 681 przewiduje w art. 45 i 46 wywłaszczenie w celu zaopatrzenia wojska w tereny fortyfikacyjne, place wyszkolenia, place ćwiczeń, strzelnice, ujeżdżalnie, pola lotnicze, place gimnastyczne oraz wszelkie inne tereny, niezbędnie potrzebne do celów wyszkolenia. Do wywłaszczenia stosuje się przepisy ustawy z 18 lutego 1878 Dz. u. p. Nr. 39,

Ustawa krajowa z 31 października 1887 Dz. u. kr. l 37 z r. 1890 (§ 7) dozwala wywłaszczenia na cele rybołówstwa.

Ustawa z dnia 28 kwietnia 1889 Dz. u. p. Nr. 64

(§ 45) dozwala wywłaszczenia na zakładanie domów składowych.

Ustawa z dnia 5 lutego 1924 Dz. U. Nr. 31 poz. 306 dozwala wywłaszczenia patentu na wynalazek. O wywłaszczeniu stanowi Rada Ministrów. Wysokość odszkodowania ustanawia urząd patentowy (wydział spraw spornych). Niezadowolony może żądać do dni 30 oznaczenia wysokości wynagrodzenia przez Sąd Okręgowy w Warszawie. Te same przepisy odnoszą się do wzorów użytkowych i zdobniczych.

Szczególnym rodzajem wywłaszczenia, sięgającym głęboko w prawa prywatne, jest wywłaszczenie na cele reformy rolnej w myśl ustawy z d. 15 lipca 1920 Dz. U. Nr. 70 poz. 462. Nowa ustawa o wykonaniu reformy rolnej z dnia 28 grudnia 1925 Dz. U. z 1926 Nr. 1 poz. 1.

29. Do władz politycznych należy rozstrzyganie, czy zachodzi potrzeba zburzenia domu, grożącego zawaleniem lub niebezpiecznego pod względem ognia, tudzież zarządzenie zburzenia w razie niezastosowania się właściciela do polecenia zburzenia w myśl § 1. rozp. Min. z 2 września 1856 Dz. u. p. Nr. 164.

30. Dla skarg o ożeczenie obowiązku przeprowadzenia przez właściwe organy państwowe kolaudacji robót budowlanych, opartego na umowie stron, jest dopuszczalna droga prawa. (O. z 30 maja 1919, Rw. III. 176/19. Dz. urz. Min. Spr. z r. 1920, część nieurz. Nr. 2). W danym wypadku nie chodziło o samą czynność kolaudacyjną, która należy niewątpliwie do zakresu działania władz administracyjnych, lecz o obowiązek wykonania tej czynności.

31. Władze polityczne rozstrzygają o pretensjach, jakie gminy roszczą sobie z powodu łożenia kosztów utrzymania przeciw osobom, zobowiązanym do tego nie według prawa cywilnego, lecz według innych ustaw, lub przeciw gminom. Atoli nawet w przypadkach, gdy chodzi o roszczenie, dochodzone przeciw osobom, które z prawa cywilnego są obowiązane do zaopatrzenia, władza polityczna oznacza wprzód ostatecznie kwotę wyłożonych kosztów. Roszczenia o zaopatrzenie nie może ubogić dochodzić przeciw gminie w drodze sądowej. Ustawa z dnia 3 grudnia 1863 Dz. u. p. Nr. 105.

32. Wedle ustawy z 5 lutego 1924 Dz. U. Nr. 31 poz. 306 należą wyłącznie do Urzędu Patentowego skargi: a) o ustalenie, że produkcja, którą ktoś w przemyśle zamierza stosować lub stosuje, nie jest objęta wyłącznością wskazanego patentu na wynalazek (art. 27); b) o unieważnienie lub umorzenie patentu (art. 28); c) spory, wymienione w art. 52 tej ustawy. Te same przepisy stosuje się analogicznie do wzorów użytkowych i zdobniczych (art. 98). Nadto należą do tego urzędu skargi o unieważnienie rejestracji znaku towarowego, tudzież o ustalenie, że znak, którego ktoś zamierza w swoim przedsiębiorstwie używać lub używa, nie jest taki sam, jak wskazany znak, zarejestrowany dla przedsiębiorstwa, wytwarzającego lub sprzedającego towary takiego samego rodzaju (art. 124). Skarga przeciw orzeczeniu Urzędu Patentowego należy do Najw. Tryb. Admin. (art. 61).

33. W konkursie nie może być przedmiotem sądowej rozprawy lub orzeczenia kwestja obowiązku masy do zapłaty zgłoszonego podatku lub kwestja wysokości zgłoszonych należności podatkowych, wedle dekr. nadw. z 23 lutego 1821. Por. § 110 ust. 3 ust. konk.

34. O należności i wysokości taksy depozytowej orzekają wyłącznie władze skarbowe z wyłączeniem drogi sądowej w myśl ces. pat. z 26 stycznia 1853 Dz. u. p. Nr. 18.

35. Do drogi administracyjnej należy ściąganie pożyczek, udzielonych tytułem pomocy państwowej na odbudowę budynków zniszczonych lub uszkodzonych wskutek działań wojennych na zasadzie ustawy z 6 maja 1924 Dz. U. Nr. 49 poz. 492 (art. 7. ust. 5.).

36. O przyjęciu fundacji, o zmianach i zniesieniu fundacji rozstrzyga władza polityczna, która ma nadzór nad zarządem i prowadzeniem fundacji, a to, gdy chodzi o fundację duchowną w porozumieniu z ordynarjatem biskupim. Gdy chodzi o zabezpieczenie lub odebranie majątku fundacyjnego lub o roszczenia prywatno-prawne do majątku fundacyjnego, powołane są sądy do orzekania. Dekr. kanc. nadw. z 7 czerwca 1841 Zb. u. s. Nr. 541.

37. Spory o istnienie patronatu należą do władz administracyjnych w porozumieniu z władzą ko-

ścielną. Natomiast spory o to, komu przysługuje prawo patronatu nad kościołem lub beneficjum, należą do sądu w myśl ustawy z 7 maja 1874 Dz. u. p. Nr. 50 o uregulowaniu zewnętrznych stosunków prawnych kościoła katolickiego (§ 33). W myśl § 34 tej ustawy spory, wynikające z istniejącego patronatu, należą do władz administracyjnych. Tylko gdy patron domaga się uznania wolności od świadczeń z szczególnych powodów prywatno-prawnych, może udać się na drogę sądową, a władza administracyjna wydaje tymczasem prowizoryczne konieczne zarządzenia.

38. Władza administracyjna wyłącznie rozstrzyga, czy trzecia część spadku po duchownym, zmarłym bez testamentu, przypadająca ubogim, może być przyznana ubogim krewnym zmarłego w myśl dekr. kanc. nadw. z 23 sierpnia 1799 Zb. u. s. Nr. 475.

39. Ściąganie podatków konkurencyjnych odbywa się w drodze administracyjnej w ten sam sposób, jak ściąganie podatków bezpośrednich, w myśl dekr. kanc. nadw. z 4 stycznia 1836 Zb. u. s. Nr. 113.

40. Ustalenie t. zw. należności i zwrotów plebańskich po zmarłych plebanach należy do władz administracyjnych.

Stosunek instancji sądowych.

§ 2. Do wykonywania tego sądownictwa są powołane w pierwszej instancji sądy powiatowe, sądy okręgowe [obwodowe lub krajowe, sądy handlowe, tudzież sądy handlowe i morskie.]

[We wszystkich miejscowościach, w których istnieje samoistny sąd handlowy albo sąd handlowy i morski, będą ustanowione do wykonywania sądownictwa w sprawach handlowych i morskich osobne sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich. W drodze rozporządzenia mogą być utworzone sądy powia-

towe dla spraw handlowych i morskich także w innych miejscowościach.]

§ 3. Tok prawny przeciw wyrokom i uchwałom sądów powiatowych (odwołanie, rekurs)¹⁾ idzie w drugiej instancji do sądów okręgowych, [jeżeli jednak odwołanie założono od wyroku, który wydał sąd powiatowy w wykonaniu sądownictwa handlowego albo morskiego lub sądownictwa w sprawach górniczych, i w wyroku to zaznaczył, do sądów handlowych, do sądów handlowych i morskich, do senatów handlowych albo do senatów, powołanych w sądach obwodowych i krajowych do wykonywania sądownictwa w sprawach górniczych.]*^{*)}

W trzeciej instancji będzie rozstrzygał o środkach prawnych od wyroków i uchwał sądów powiatowych (rewizja, rekurs)²⁾ Sąd Najwyższy

^{*)} Przepis ten należy uważać za nieobowiązujący wobec uchylecia §§ 446 i 487 proc. cyw. artykułem 3 l. 19 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

¹⁾ §§ 461 i nast., 514 i nast. proc. cyw., § 9 i nast. pat. niesp. z dnia 9 sierpnia 1854 Dz. u. p. Nr. 208, §§ 16, 17, 18, 30, 31, 32 ust. 2. ustawy o sądach przemysł. z dnia 27 listopada 1896 Dz. u. p. Nr. 218. ²⁾ §§ 502 i nast., 519 i 528 proc. cyw.

§ 4. Tok prawny od wyroków i uchwał, wydanych w pierwszej instancji przez sądy okręgowe [i sądy handlowe], idzie w drugiej instancji (odwołanie, rekurs)¹⁾ do sądów apelacyjnych, a w trzeciej instancji (rewizja, rekurs)²⁾ do Sądu Najwyższego.

¹⁾ ²⁾ Zob. uwagi przy § 3.

Osobny tok instancyj jest przewidziany w spra-

wach syndykackich § 8 ustawy z dnia 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112 i § 600 proc. cyw. i w niektórych wypadkach skargi o wznowienie lub skargi nieważności § 532 proc. cyw. Sądy okręgowe są sądami drugiej instancji dla spraw, należących do sądów przemysłowych §§ 30, 31, 32, 16, 17 ustawy z 27 listopada 1896 Dz. u. p. Nr. 218.

Wykonywanie sądownictwa w sądach zwyczajnych.

§ 5. W sądach powiatowych wykonuje sądownictwo jeden lub więcej sędziów samoistnych.

Tymi sędziami są naczelnik sądu powiatowego [(sędzia powiatowy)] i sędziowie powiatowi¹⁾ [i ci urzędnicy sędziowski sądu powiatowego, uzdatnieni do sprawowania urzędu sędziowskiego, których naczelnik przełożonego sądu krajowego wyższego upoważnił do samoistnego sprawowania urzędu sędziowskiego w tym sądzie powiatowym w cywilnych sprawach spornych albo w sprawach sądownictwa niespornego].

[Naczelnik przełożonego sądu krajowego wyższego może wyłączone, samoistne sprawowanie wszystkich czynności, należących do sądów powiatowych w zakresie wykonywania egzekucji i w sprawach ksiąg gruntowych, poruczyć poszczególnym urzędnikom sędziowskim sądu powiatowego, upoważnionym do samoistnego sprawowania urzędu sędziowskiego.]

Sądom powiatowym, znajdującym się w miejscu siedziby sądu okręgowego, przydzielili prze-

łożony sądu okręgowego potrzebną ilość urzędników sędziowskich z pomiędzy urzędników sędziowskich tego trybunału, [upoważnionych do samoistnego sprawowania urzędu sędziowskiego].

¹⁾ Obecnie z mocy dekretu z dnia 8 lutego 1919 Dz. U. Nr. 15 poz. 200 każdy sędzia z tytułu nominacji uzyskuje pełnię władzy i praw, związanych z tem stanowiskiem, w rozumieniu ustawy o władzy sędziowskiej z 21 grudnia 1867 Dz. u. p. Nr. 144. Instytucja sędziów pomocniczych, jako sędziów ograniczonych z mocy ustawy w sprawowaniu swego urzędu, jest zniesiona (art. 3) Tytuł urzędowy sędziego określa jego każdoczesne stanowisko służbowe i opiewa bez względu na rangę (kategorję płacy) „sędzia powiatowy, sędzia śledczy, sędzia zapasowy, sędzia sądu okręgowego, apelacyjnego lub sądu najwyższego”. Kierownicy sądów używają tytułów następujących: „Naczelnik sądu powiatowego, prezes (wiceprezes) sądu okręgowego lub apelacyjnego” (art. 7).

§ 6. [W miejscowościach, w których istnieje samoistny sąd handlowy albo sąd handlowy i morski *), wyznaczy prezydent sądu handlowego albo sądu handlowego i morskiego sędziów dla sądów powiatowych, oznaczonych w § 2 ustęp 2, z grona urzędników sędziowskich tego trybunału, upoważnionych do samoistnego sprawowania urzędu sędziowskiego.

Zresztą obowiązują w sprawach obsadzenia wymienionych sądów powiatowych, istniejących w miejscu siedziby sądu obwodowego albo krajowego, postanowienia § 5].

*) Na obszarze, podlegającym tej ustawie, sądy handlowe i morskie nie istnieją. Jurysdykcję handlową wykonują sądy okręgowe jako handlowe.

§ 7. O ile procedura cywilna ¹⁾ albo przepisy o wewnętrznym ustroju i porządku czynności sądów ²⁾ nie postanawiają inaczej, wykonują w sądach okręgowych sądownictwo w sprawach cywilnych senaty, które składają się z przewodniczącego i dwóch członków bez względu na to, czy orzeka się w pierwszej czy w drugiej instancji.

[W senatach samoistnych sądów handlowych i] w tych senatach sądów okręgowych, które w pierwszej lub drugiej instancji wykonują sądownictwo w sprawach handlowych, [albo morskich], (senaty handlowe) lub sądownictwo w sprawach górniczych (senaty górnicze), zajmuje w sprawach sądownictwa spornego miejsce jednego członka fachowy sędzia obywatelski ³⁾ ze stanu kupieckiego albo z kół znawców żeglugi lub górnictwa. We wszystkich innych przypadkach składają się senaty sądów okręgowych z urzędników sędziowskich, uzdolnionych do sprawowania urzędu sędziowskiego.

Załatwianie podań w sprawach amortyzacyjnych i w sprawach ksiąg gruntowych, wniosków o wydanie nakazów zapłaty w postępowaniu nakazowym i wekslowych nakazów zapłaty i zabezpieczenia tudzież wniosków o dozwoleństwo egzekucji oraz dokonanie sędziowskich czynności, odnoszących się do wykonywania egzekucji, winien zlecić naczelnik trybunału

ustanowionemu w tym celu członkowi sądu jako sędziemu samoistnemu⁴⁾ *).

*) Ustęp ten w brzmieniu art. IV l. 1 now. o odc. sąd. wstąpił w miejsce dawnych dwóch ostatnich ustępów tego paragrafu i przekazuje sędziemu samoistnemu szereg spraw, które dawniej sędziemu samoistnemu tylko mogły być przydzielone, a zarazem rozszerza zakres tych spraw. Zakres ten nie obejmuje wszakże spraw z §§ 79 do 86 ord. egz., które nadal należą do senatu (egzekucje na podstawie tytułów zagranicznych). Rozp. z 2 lipca 1914 Dz. rozp. Min. Spr. Nr. 43.

¹⁾ §§ 9, 25, 37 ust. 2, 79 ust. 2, 82 ust. 2, 83 ust. 2, 84 ust. 3, 89 ust. 2, 91, 95 ust. 2, 97 ust. 3, 100 ust. 1, 115 ust. 1, 116, 119 ust. 2, 140, 160 ust. 3, 180 do 186, 204, 205 ust. 2, 224 ust. 2, 230, 237 ust. 3, 239 do 242, 243 ust. 1, 245 do 256, 484, 584 proc. cyw. ²⁾ § 36 ust. o ustr. sąd. przepisuje dla niektórych spraw senaty z 10 sędziów, względnie z pełnej liczby sędziów, gdy jest ich w sądzie mniejsza liczba. § 37 ust. o ustr. sąd. wymienia sprawy, które załatwia jeden sędzia (bez uchwały senatu). § 38 ust. o ustr. sąd. przepisuje zakres działania senatu dla spraw niespornych, tudzież referenta dla tych spraw. Zob. także § 35 ust. o ustr. sąd. co do rozdziału pracy w senacie. ³⁾ §§ 20, 21 ust. o ustr. sąd., rozp. z 1 czerwca 1897 Dz. u. p. Nr. 128 i 129 i z 19 grudnia 1903 Dz. u. p. Nr. 257.

§ 7a. W sporach o roszczenia majątkowe, należące do właściwości sądów okręgowych lub sądów okręgowych jako handlowych (§ 50 ustęp 1, 51 liczn. 1 — 3), oraz w sporach z tytułu odpowiedzialności przedsiębiorstw kolejowych za uszkodzenia cielesne lub utratę życia ludzkiego, spo-

wodowane przypadkiem na kole-
jach (§ 3 ustawy z dnia 5 marca
1869 austr. Dz. U. P. Nr. 27 i § 1 usta-
wy z 12 lipca 1902 r. austr. Dz. U. P.
Nr. 147), w których przedmiot spo-
ru w pieniądzach lub pod wzglę-
dem wartości pieniężnej (§ 54 —
60) nie przewyższa kwoty 2.500
zł.**) alboważ do tej kwoty lub po-
niżej tej kwoty aż do rozpoczęcia
ustnej rozprawy ograniczony zo-
stanie, prowadzi rozprawę i roz-
strzyga ustanowiony w tym celu
przez przełożonego sądu członek
sądu jako sędzia samoistny¹⁾ *).

Jeżeli żądanie skargi po rozpo-
częciu ustnej rozprawy spornej
(§ 235 p. c.) rozszerzone zostanie
ponad kwotę 2.500 zł.**), przepro-
wadza rozprawę sędzia samoist-
ny*).

Ponadto sędzia samoistny roz-
strzyga bez względu na wartość
sporu w następujących sporach,
należących do właściwości try-
bunału pierwszej instancji:

a) w sporach o niedobrowolny
rozdział od stołu i łoża²⁾ i w spo-
rach o dostarczenie utrzymania
(alimenta)³⁾,

b) w sporach oznaczonych w § 94,
jeżeli proces główny należy do
sędziiego samoistnego,

c) w sporach, należących do

właściwości sądów powiatowych, o ile w myśl przepisów o sądach szczegółowych⁴⁾ wniesione będą do trybunału pierwszej instancji,

d) w sporach, które powstały w toku i z powodu postępowania egzekucyjnego (§ 17 o. e.) łącznie ze sporami wymienionemi w §§ 35 do 37 o. e.

Spory o roszczenia majątkowe ponad 2.500 zł. ***) będą rozpoznawane przez sędziego samoistnego, jeżeli powód wniosek taki postawi w skardze, a pozwany na pierwszej audjencji lub w zarzutach, wniesionych przeciw nakazowi płatniczemu w postępowaniu nakazowym, temu się nie sprzeciwi, albo jeżeli obie strony na pierwszej rozprawie przed wdaniem się w spór zgodnie wobec sądu oświadczą, że poddają się orzecznictwu sędziego samoistnego. **).

*) Powyższe dwa pierwsze ustępy według art. IV l. 2 now. o odc. sąd. i art. 1 l. 1 ustawy z 5 sierpnia 1922 Dz. U. Nr. 86 poz. 769.

**) Dwa końcowe ustępy dodane art. 2 l. 2 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

***) Wartość według § 1 l. 1 rozp. Rady Min. z 18 lutego 1924 Dz. U. Nr. 16 poz. 156.

⁴⁾ Spory o należności i pierwszeństwo pretensyj, zgłoszonych w postępowaniu konkursowym, przeprowadza jeden sędzia, o ile kwota pieniężna lub wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 2. 500 zł. Zob. § 114 ord. konk. z dnia 10 grudnia 1914 Dz. u. p. Nr. 337 i rozp. z 1 sierpnia 1924 Dz. U. Nr. 82 poz. 785.

²⁾ §§ 107 do 109, 132 ust. cyw. — ³⁾ § 91 ust. cyw. —
⁴⁾ §§ 79 i 94 ust. 2. — Co do łączenia spraw należących do
sędziego samoistnego zob. § 227 ust. 3 proc. cyw.

§ 7b. Sędzia samoistny ma wszelkie prawa i obowiązki, jakie według przepisów części drugiej procedury cywilnej mają senat i przewodniczący, i stosuje przepisy o postępowaniu przed trybunałami pierwszej instancji.

Atoli w sprawach, należących do właściwości sądów powiatowych (§ 7a ust. 3 lit. c), strony nie będą zniewolone do ustanawiania adwokatów swoimi zastępcami. Przy rozpoznawaniu spraw drobiazgowych i skarg z powodu naruszenia posiadania, sędzia samoistny stosuje przepisy §§ 448 i 460 p. c. Sędzia samoistny wydaje też nakazy zapłaty w postępowaniu wezwawczem, oraz nakazy oddania lub odbioru przedmiotu najmu lub dzierżawy w przypadkach przewidzianych w § 79 n. j.).

*) Dodane art. 2 l. 3 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

§ 8. O ile przepisy o wewnętrznym ustroju i porządku czynności sądów nie postanawiają inaczej, należy wykonywanie sądownictwa w sprawach cywilnych w sądach apelacyjnych do senatów złożonych z przewodniczącego i dwóch¹⁾ [czterech] sędziów. [Wyższe sądy

krajowe rozstrzygają jednak rekursy i zażalenia w sprawach cywilnych i w sprawach administracyjnych adwokatów i notariuszy, tudzież odwołania od wyroków trybunałów pierwszej instancji, wydanych przez członka trybunału jako sędziego samoistnego, w senatach z trzech sędziów, z których jeden przewodniczy.]^{*)}.

Osobny statut określi sposób, w jaki Sąd Najwyższy będzie wykonywał sądownictwo w sprawach cywilnych²⁾.

*) Według art. IV l. 3 now. o odc. sąd.

1) W sądach apelacyjnych komplety z pięciu sędziów zastąpiono przez komplety z 3 sędziów wliczając przewodniczącego. Jedynie w sprawach dyscyplinarnych zasiadają komplety z pięciu art. 6 dekretu z 8 lutego 1919 Dz. U. Nr. 15 poz. 200. Wobec tego także zdanie 2 tego par. (I now.) straciło znaczenie. Sprawy, które w sądzie apelacyjnym załatwia jeden sędzia bez uchwały senatu, wymienia § 4 ustawy z 24 lutego 1907 Dz. u. p. Nr. 41. Przepis § 37 ust. o ustr. sąd. o t. zw. pełnych senatach (10 sędziów względnie wszystkich, gdy jest ich mniej) ma także zastosowanie do sądów apelacyjnych w myśl § 42 ust. o ustr. sąd. — 2) Do ustroju Sądu Najwyższego odnosi się dekret z 8 lutego 1919 Dz. U. Nr. 15 poz. 200.

Narada i głosowanie. 1).

§ 9. W rozprawach, odbywających się w trybunałach w sprawach cywilnych, i przy wszelkich rozstrzygnięciach, zachodzących w takich sprawach a zastrzeżonych sądowi, liczba głosujących w senatach, wliczając przewodniczącego, nie może być mniejsza, aniżeli postanowiono w §§ 7 i 8.

Do rozpraw, trwających dłuższy czas, wolno przewodniczącemu przybrać sędziów uzupełniających²⁾, którzy biorą udział w rozprawie i ma-

ją wstąpić w miejsce członka senatu w razie jego przeszkody³⁾).

¹⁾ § 181 ust. 1 i 2 instr. sąd. ²⁾ § 9 instr. sąd. ³⁾ §§ 62, 63.

Nienależyte obsadzenie senatu stanowi nieważność tak w sprawach spornych (§ 477 l. 2 i 503 l. 1 proc. cyw.) jak i w sprawach niespornych (§ 83 ust. o ustr. sąd.).

§ 10. Przewodniczący kieruje głosowaniem tudzież naradą, gdyby odbywała się przed głosowaniem.

Sprawozdawca, jeżeli jest ustanowiony¹⁾, głosuje najpierw, przewodniczący, który ma brać taki sam udział w głosowaniu jak każdy inny członek senatu, głosuje ostatni. Zresztą sędziowie stopniem służbowym starsi głosują przed młodszymi. Fachowy sędzia obywatelski ma oddać swój głos bezpośrednio po sprawozdawcy, a jeżeli takiego nie ustanowiono, przed innymi członkami senatu.

¹⁾ §§ 262, 413, 486 proc. cyw., §§ 35, 38 ust. o ustr. sąd., §§ 122, 182 do 185 instr. sąd.

§ 11. Żadnemu sędziemu nie wolno odmówić oddania głosu na pytanie, przedstawione do powzięcia uchwały; odnosi się to zwłaszcza także do sędziego, który w głosowaniu nad pytaniem wstępnem pozostał w mniejszości.

Zawsze głosuje się najpierw co do właściwości sądu, co do potrzeby uzupełnienia postępowania i co do innych pytań wstępnych. Jeżeli przy rozstrzyganiu sprawy głównej ma się orzekać co do więcej roszczeń, odbędzie się głosowanie nad każdym roszczeniem z osobna.

§ 12. Do każdej uchwały sądu potrzeba bezwzględnej większości głosów,¹⁾ to jest więcej aniżeli połowy wszystkich głosów.

Jeżeli przytem nadarzają się trudności, które nie dadzą się usunąć przez rozdzielenie pytań i powtórne zapytanie o zdanie, natenczas przewodniczący rozdzieli pytanie,²⁾ na które ma zapaść uchwała, na poszczególne punkty, ważne dla rozstrzygnięcia, i zarządzając co do nich odrębne głosowania, doprowadzi w odpowiedni sposób do skupienia głosów w uchwałę większości co do przedmiotu sporu.

Jeżeli co do sum, co do których ma zapaść uchwała, utworzą się więcej niż dwa zdania, a żadne z nich nie uzyskało większości, natenczas głosy, oddane za najwyższą sumą, dolicza się tak długo do głosów, oddanych na sumę bezpośrednio niższą, aż się okaże bezwzględna większość głosów.

¹⁾ Por. § 590 proc. cyw. ²⁾ § 188 ust. 1 instr. sąd. Co do głosowania zob. także §§ 181 do 185 instr. sąd.

§ 13. W razie różnicy zdań,¹⁾ powstałej co do prawdziwości ogłoszonego przez przewodniczącego wyniku głosowania, rozstrzyga senat.

¹⁾ § 84 ust. o ustr. sąd.

§ 14. Zapiski o naradzie i głosowaniu sądu należy zamieścić w osobnym protokole¹⁾. Sposób jego prowadzenia określają przepisy o wewnętrznym ustroju i porządku czynności sądów²⁾.

¹⁾ § 219 proc. cyw. ²⁾ §§ 186 do 190 instr. sąd.

Protokółanci.

§ 15. Osoby, używane do prowadzenia protokółów rozpraw i innych sądowych czynności urzędowych, muszą być zaprzysiężone ¹⁾.

¹⁾ § 16 ust. 2, 26; §§ 207, 213, 262 ust. 2, 418, 486 ust. 3 proc. cyw.; przybranie stenografa § 280 proc. cyw., § 38 ust. o ustr. sąd., §§ 319, 320 instr. sąd.

Kancelarja sądowa.

§ 16. W każdym sądzie istnieje kancelarja sądowa ¹⁾. Do niej należy przyjmowanie aktów, które wchodzą do sądu, wygotowywanie sądowych rozstrzygnięć i innych załatwień, uskutecznianie doręczeń i wezwań, przechowywanie aktów sądowych, jakoteż przedsięwzięcie wszelkich innych czynności urzędowych, przydzielonych jej ustawą lub rozporządzeniem.

Z personelu kancelarji sądowej można również brać osoby, potrzebne do prowadzenia protokółów.

¹⁾ § 49 ust. o ustr. sąd., §§ 115, 261, 284, 285, 296, 366, 386, 393 o. egz., 302 do 393 instr. sąd

Organy wykonawcze.

§ 17. W miarę potrzeby można ustanowić w poszczególnych sądach osobnych urzędników wykonawczych ¹⁾ do przedsięwzięcia czynności egzekucyjnych.

W sądach, dla których nie ustanowiono takich urzędników wykonawczych, będą wykonywali czynności egzekucyjne należące do orga-

nów wykonawczych, sędziy sądowi i inne organy, powołane do tego przez ustawę²⁾.

¹⁾ W tym charakterze ponoszą odpowiedzialność syndykacką tak jak sędziowie wedle ustawy z 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112, art. XII ust. wpraw. proc. cyw., § 23 ust. o ustr. sąd., § 26. ²⁾ Urzędnicy kancelarii sądowej, notariusze § 24 ord. egz.

§ 18. Naczelnikami i kierownikami kancelarii sądowej tudzież urzędnikami wykonawczymi¹⁾ wolno mianować tylko osoby, które ukończyły szkoły średnie i wykazały złożeniem egzaminu z dobrym wynikiem, że posiadają szczególne wiadomości, potrzebne do ich czynności urzędowych. Przepisy o przedmiotach i urządzeniu tego egzaminu, jakoteż o składzie komisji egzaminacyjnej będą wydane w drodze rozporządzenia. Egzamin ten obejmie także wiadomości prawne, potrzebne dla sprawowania urzędu²⁾.

Minister Sprawiedliwości może w poszczególnym przypadku z ważnych przyczyn uwolnić od wymogu ukończenia szkół średnich^{*)}.

^{*)} Dodano art. IV l. 4 now. o odc. sąd.

¹⁾ Nominacja przez ministra § 23 ust. o ustr. sąd. —

²⁾ Dawny ustęp 2 o obowiązku złożenia kaucji uchylono art. 1 ustawy z 18 lipca 1903 Dz. u. p. Nr. 203.

Rozdział drugi.

Wyłączenie sędziów i innych organów sądowych. Wyłączenie sędziów.

§ 19. W sprawach cywilnych może być sędzia wyłączony: ¹⁾

1) z powodu, że go w danym przypadku ustawa wyklucza od wykonywania czynności sędziowskich;

2) z powodu, że zachodzi dostateczna podstawa do powątpiewania o jego bezstronności.

1) § 586 proc. cyw., § 30.

Co do wykluczenia członka sądu przemysłowego zob. § 19 ustawy z 27 listopada 1896 Dz. u. p. Nr. 218.

§ 20. W sprawach cywilnych sędziowie są wykluczeni¹⁾ od sprawowania urzędu sędziowskiego:

1) w sprawach, w których sami są stroną albo w których zostają do jednej ze stron w stosunku spółuprawnionego, spółobowiązanego albo obowiązane w drodze regresu;

2) w sprawach swoich żon albo takich osób, które są z nimi w linii prostej spokrewnione lub powinowaczone, albo spokrewnione w linii bocznej aż do czwartego stopnia lub powinowaczone do drugiego stopnia;

3) w sprawach swych rodziców przybranych albo wychowawców, swych dzieci przybranych albo wychowanków, swych pupilów i oddanych swej pieczy;

4) w sprawach, w których byli albo jeszcze są ustanowieni pełnomocnikami jednej ze stron;

5) w sprawach, w których w sądzie niższym brali udział w wydaniu zaskarżonego wyroku albo uchwały²⁾.

1) Skutki §§ 477 l. 1, 503 l. 1, 514 ust. 2, 529 l. 1 proc. cyw.; por. § 586 ust. 1 proc. cyw., § 22 ust. o ustr. sąd., § 130 instr. sąd. — 2) Także w wypadkach §§ 529 l. 1, 530 l. 4 i 537 proc. cyw. —

Do osób w § 20 l. 2 wymienionych należy zaliczyć

także pełnomocników stron (O. z 20 czerwca 1900 l. 8693 rev. O N 171 zb u. Nr. 230 Orzeczenie to budzi wątpliwość, gdyż przyczyny wyłączenia są w § 20 taksa-tywnie wymienione).

§ 21. Każda strona może wykonać prawo wyłączenia bez względu na to, czy wedle zachodzących stosunków wydaje się być zagrożoną strona wyłączająca czy jej przeciwnik.

Strona nie może już wyłączać sędziego z obawy stronniczości¹⁾, jeżeli przed nim wdała się w rozprawę albo czyniła wnioski nie robiąc użytku z wiadomej sobie przyczyny wyłączenia.

¹⁾ § 19 l. 2, por. § 22 ust. 4. —

§ 22. Wyłączenie oznajmia się sadowi, do którego należy sędzia mający być wyłączonym, za pomocą pisma albo ustnie do protokołu¹⁾. Przemtem należy równocześnie dokładnie podać okoliczności, uzasadniające wyłączenie.

Na takie oznajmienie winien się oświadczyć sędzia wyłączony²⁾.

Strona wyłączająca sędziego z obawy stronniczości³⁾ ma uprawdopodobnić przyczynę wyłączenia, przez sędziego zaprzeczone. Jeżeli strona z obawy stronniczości wyłącza sędziego, przed którym już przed wyłączeniem wdała się w rozprawę albo czyniła wnioski, winna zarazem uwiarygodnić, że przyczyna wyłączenia powstała dopiero później albo dopiero później doszła do jej wiadomości.

Twierdzone przez stronę przyczyny wyłączenia⁴⁾ należy zawsze sprawdzić z urzędu.

¹⁾ Także w kancelarii § 319 ust. 3 instr. sąd. — ²⁾ § 129 instr. sąd. — ³⁾ § 19 l. 2. — ⁴⁾ Ustęp drugi tego § odnosi się do przyczyn wykluczenia z §§ 19 l. 1 i 20.

§ 23. O wyłączeniu rozstrzyga ¹⁾, jeżeli wyłączony sędzia należy do sadu powiatowego, przełożony sąd okręgowy, jeżeli zaś należy do trybunału. ten trybunał, a gdyby wskutek ustąpienia wyłączonego sędziego trybunał miał stać się niezdolnym do powzięcia uchwały, rozstrzyga trybunał przełożony w toku instancji.

¹⁾ § 28 ust. o ustr. sąd. § 129 instr. sąd.

§ 24. Rozstrzygnięcie o wyłączeniu następuje uchwałą bez poprzedniej ustnej rozprawy; sąd powołany do rozstrzygnięcia może jednak przed powzięciem uchwały zarządzić wszelkie dochodzenia i przesłuchania, które uważa za potrzebne do wyjaśnienia.

Rozstrzygnięcia, uwzględniającego wyłączenie, nie można zaskarżyć żadnym środkiem prawnym ¹⁾. O tem rozstrzygnięciu należy z urzędu zawiadomić naczelnika sądu, do którego należy wyłączony sędzia, w razie zaś wyłączenia naczelnika sadu powiatowego, naczelnika trybunału, właściwego do rozstrzygnięcia o wyłączeniu ²⁾; w razie wyłączenia prezesa ³⁾ trybunału należy rozstrzygnięcie podać do wiadomości zastępcy prezesa trybunału, a gdyby wyłączono prezesa wraz z wszystkimi członkami jego trybunału, do wiadomości prezesa trybunału przełożonego w toku instancji.

¹⁾ W razie odmowy rekurs § 514 proc. cyw. — ²⁾ § 23 — ³⁾ Zob. uw. przy § 3 o zmianie tytułów sędziów.

§ 25. Aż do prawomocnego załatwienia prośby o wyłączenie, wolno sędziemu wyłączonemu przedsiębrać tylko czynności niecierpiące zwłoki ¹⁾).

W razie uwzględnienia wniosku o wyłączenie osoby, które w myśl § 24, ustęp 2 należy zawiadomić o rozstrzygnięciu, zarządzą bezwzględnie co potrzeba, ażeby przez powołanie sędziego, odpowiedniego do sprawowania urzędu sędziowskiego w odnośnej sprawie, ile możliwości jak najrychlej usunąć przeszkodę w podjęciu rozprawy albo w załatwieniu sprawy.

¹⁾ Zob. § 477 l. 1 pr. cyw.

Wyłączenie innych organów sądowych.

§ 26. Przepisy o wyłączeniu sędziów stosuje się także do protokolantów, funkcjonariuszów kancelarii sądowej i urzędników wykonawczych, o ile działają jako organy dla doręczeń, lub dla pisemnych poświadczeń albo jako organy wykonawcze, atoli do rozstrzygnięcia jest powołany naczelnik sądu, mający nadzór służbowy nad temi organami ¹⁾).

Tego rozstrzygnięcia nie można zaskarżyć żadnym środkiem prawnym.

¹⁾ § 28 ust. o ustr. sąd.

§ 27. Organy sądowe, do których poprzedzające przepisy nie odnoszą się ¹⁾), jeżeli znajdują się w stosunku, który wykluczałby sędziego od sprawowania urzędu, winny donieść o tem naczelnikowi sądu ²⁾).

Naczelnik sądu, wykonując przysługujące mu kierownictwo, postanowi, czy takie organy sądowe mają się w poszczególnym wypadku wstrzymać od urzędowania.

¹⁾ Np. § 180 ord. egz., § 123 instr. sąd., postaćnicy (gońcy) sądowi — ²⁾ § 130 instr. sąd. —

R o z d z i a ł t r z e c i .

Właściwość.

Wyznaczenie właściwości przez Sąd Najwyższy.

§ 28. Jeżeli dla sprawy cywilnej uzasadnione jest wprowadzić sądownictwo krajowe ¹⁾, ale wymagane niniejszą ustawą warunki właściwości miejscowej ²⁾ jednego ze sądów krajowych nie zachodzą albo nie dadzą się ustalić, natenczas Sąd Najwyższy wyznaczy z pomiędzy sądów, przedmiotowo właściwych, sąd, który dla odnośnej sprawy należy uważać za miejscowo właściwy. W sprawach cywilnych spornych nastąpi takie wyznaczenie na wniosek strony, zresztą zaś z urzędu.

¹⁾ Art. IX ust. wpraw. nor. jur. — ²⁾ §§ 65 do 101. Brak jurysdykcji krajowej zachodzi dopiero wtenczas, gdy nie ma wogóle w Państwie Polskiem sądu dla danej sprawy. Co do różnicy między kwestją jurysdykcji krajowej a kwestją właściwości sądu zob. Allerhand: Międzydzielnicowe prawo procesowe Dz. urz. Min. Spraw. dział nieurzędowy z r. 1920 str. 355.

Nie można wyznaczyć w myśl § 28 n. j. sądu właściwego, jeżeli wprowadzić brak takiego sądu na obszarze prawa austriackiego, ale zachodzi właściwość sądu położonego na innym obszarze prawnym Rzptej Pol. (O. z 10 października 1923 Nd. 67/23 O. S. P. III 185 i glossa do tego orzeczn.) Por. uw. przy § 100.

Skarga syndykacka z ustawy z 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112 nie jest dopuszczalna przeciw sędziom Sądu Najwyższego, a tem samem i przeciw Skarbowi Państwa, o ile chodzi o sędziów tego Sądu. (O. z 16 maja 1924 Nd. 1/24 O. S. P. III 317 i glossy do tego orzec.). Orzeczenie to odmawia wnioskowi o wyznaczenie w myśl § 28 n. j. sądu do przeprowadzenia tego rodzaju sprawy.

Czas trwania właściwości.

§ 29. Każdy sąd pozostaje właściwym w sprawach, przed nim prawidłowo ¹⁾ wytoczonych, aż do ich ukończenia, chociażby zmieniły się w ciągu postępowania ²⁾ okoliczności, które w chwili wdrożenia postępowania były stanowcze dla oznaczenia właściwości. Wszelako nie stosuje się to do takich zmian, wskutek których sprawa usuwa się wogóle z pod sądownictwa sądów krajowych albo przynajmniej z zakresu działania sądów zwyczajnych ³⁾.

¹⁾ §§ 41, 42, 43, 104, 54 ust. 1. Przepis ten nie ma zastosowania do zmiany skargi (w technicznym znaczeniu), przez którą zostałaby uchylona przedmiotowa lub miejscowa właściwość sądu procesowego. Taka zmiana skargi jest w myśl ust. 1 § 235 proc. cyw. niedopuszczalna. Obj. Min. — ²⁾ Np. ograniczenie skargi § 235 proc. cyw. Wyjątek § 110 ust. 2. — ³⁾ § 42 ust. 1.

Gdy po wdrożeniu postępowania w sądzie, którego właściwość uzasadniona była zamieszkan'iem pozwanego w siedzibie tego sądu, pozwany obrał miejsce zamieszkania zagranicą, sąd pierwotnie właściwy pozostanie nim nadal (O. z 20 października 1903 l. 13951 G. U. n. zb. 2467).

Delegacja.

§ 30. Jeżeli sąd w wykonaniu sądownictwa natrafi na przeszkodę, polegającą na jednej z przy-

czyn przewidzianych w § 19, doniesie o niej sądowi przełożonemu w toku instancji¹⁾. Ten ostatni wyznaczy²⁾ wtedy inny sąd takiego samego rodzaju do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy.

¹⁾ W sądzie apelacyjnym nie potrzeba uchwały senatu § 4 l. 2 ustawy z 24 lutego 1907 Dz. u. p. Nr. 41.—
²⁾ Rekurs dopuszczalny § 514 proc. cyw.

§ 31. Sąd apelacyjny, w którego okręgu znajduje się sąd właściwy, władny jest także ze względów celowości na wniosek strony w miejsce tego sądu wyznaczyć¹⁾ do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy inny sąd takiego samego rodzaju, położony w okręgu tego sądu apelacyjnego. Oprócz tego można w tych samych warunkach na wniosek strony lub właściwego dotychczas sądu rozprawę spadkową albo sprawowanie czynności władzy opiekuńczej lub kuratorskiej przekazać sądowi takiego samego rodzaju lub przenieść z sądu powiatowego do trybunału pierwszej instancji lub z trybunału pierwszej instancji do sądu powiatowego^{*)}²⁾.

Delegacje z jednego okręgu sądu apelacyjnego do innego są są zastrzeżone Sądowi Najwyższemu.

Wniosek o delegację nie wstrzymuje postępowania. Rozstrzygnięcie wniosku następuje bez poprzedniej ustnej rozprawy. Przed rozstrzygnięciem należy jednak zażądać od sądu, który

sam przez się byłby właściwy do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy, tudzież od strony złożenia oświadczeń, potrzebnych do wyjaśnienia, w kresie, który sąd oznaczy.

*) Zmienione art. IV l. 5 now. o odc. sąd.

1) Rekurs dopuszczalny § 514 proc. cyw. — 2) Zmiana polega na tem, że można nietylko, jak dawniej, delegować w miejsce sądu powiatowego trybunał, lecz także odwrotnie. Przepis § 31 ust. 1 pozostaje w związku z § 111. Przeniesienie tego rodzaju sprawy opiekuńczej lub kuratelarnej w myśl § 111 z jednego sądu do drugiego odbywa się bez wszelkich formalności, jeżeli interesowane sądy na to się zgodzą. Będzie tu odgrywać przedewszystkiem wzgląd na dobro pupila. W braku takiej zgody może być uzyskana delegacja wedle § 31 ust. 1.

Przeciążenie sądu nie uzasadnia delegacji sądu innego (O. z 25 stycznia 1922 R. III 767/21. P. P. A. 97/1922).

Okoliczność, że pozwanych żaden adwokat zastąpić nie chce, nie uzasadnia wniosku o delegację innego sądu (O. z 21/3 1922 R. III 251/22 P. P. A. 319/1923).

Ograniczenie właściwości do okręgu sądowego.

§ 32. Każdy sąd winien w granicach przydzielonego mu okręgu sam wykonywać czynności urzędowe, należące do jego zakresu działania.

Doręczenia i inne sądowe czynności urzędowe w budynkach wojskowych [lub obrony krajowej], lub w budynkach, zajętych przez wojsko [lub obronę krajową], można jednak przedsiębrać tylko po poprzednim doniesieniu o tem komendantowi i za przybraniem przydanej przez niego osoby wojskowej [lub osoby, należącej do obrony krajowej].

W celu uskutecznienia doręczeń osobom posiadającym prawo zakrajowości [albo osobom, które mają swój sąd właściwy w Urzędzie Na-

czelnego Marszałka Dworu], i w celu wykonania zarządzeń sądowych, dotyczących wspomnianych osób, należy użyć pośrednictwa [Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu, a w razie potrzeby] Ministerstwa [Domu Cesarskiego i] Spraw Zagranicznych.

Tego samego należy przestrzegać, gdy wypadnie wykonać akt sądowy przeciw osobom, podlegającym zwyczajnym sądom, [w cesarskich zabudowaniach dworskich albo] w mieszkaniach [członków Domu Cesarskiego lub też] osób posiadających prawo zakrajowości¹⁾.

¹⁾ Zob. uw. przy art. III ust. wprov. nor. jur. § 32 doznał zmiany wskutek art. 4 ustawy z dnia 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144, który opiewa:

„Ilekroć obowiązujące w b. dzielnicy austriackiej ustawy o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych nakazują użycie pośrednictwa Urzędu Naczelnego Marszałka Dworu w stosunku do osób z prawem zakrajowości (§ 32. n. j. i § 119 p. c.), należy używać pośrednictwa Ministerstwa Spraw Zagranicznych“.

§ 33. Wyjątkowo i zawsze tylko w granicach państwa wolno sądowi w celu spełnienia czynności urzędowej¹⁾ przekroczyć granice swego okręgu, jeżeli zwłoka zagraża niebezpieczeństwem albo jeżeli czynność urzędowa ma się odbyć na granicy okręgu sądowego. O tem należy zawiadomić sąd tego okręgu, w którym taka czynność urzędowa zostaje wykonana.

¹⁾ Także o ile chodzi o doręczenie. Obj. Min.

Przekazanie poszczególnych czynności przewodniczącemu albo sędziemu wyznaczonemu.

§ 34. Jedynie w przypadkach, ustawowo oznaczonych i określonych w przepisach o wewnętrznym ustroju i porządku czynności sądów¹⁾, dozwolone jest przedsięwzięcie czynności sądowych przez prezesa trybunału²⁾ albo przez przewodniczącego senatu³⁾, do którego należy przeprowadzenie albo rozstrzygnięcie sprawy, albo też poruczenie czynności sądowych jednemu z członków tego senatu albo właściwego trybunału (sędzieu wyznaczony)⁴⁾.

Poruczenie czynności sądowych członkowi senatu albo właściwego trybunału przysługuje jedynie senatowi⁵⁾, powołanemu do przeprowadzenia i rozstrzygnięcia sprawy, chyba że odnośne przepisy⁶⁾ co innego zarządzają albo w szczególności, gdy przewodniczący jest do tego upoważniony.

¹⁾ §§ 37, 42 ust. 3 ust. o ustr. sąd., § 4 ustawy z 24 lutego 1907 D. u. p. Nr. 41. Sędzia, oznaczony w § 7 ust. 3 i 7a, nie jest sędzią wyznaczonym, lecz samoistnym. — ²⁾ §§ 79, 91, 100 ust. 1, 219 ust. 2, 224 ust. 2, 247 ust. 2, 328 ust. 3, 386 ust. 2, 470, 484 ust. 1 i 3, 524 ust. 3, 584 ust. 1 proc. cyw. § 40 ust. o ustr. sąd. — ³⁾ Art. XIV. l. 2. ust. wprov. nor. jur. §§ 9, 25, 37, 79, 82, 83 ust. 2, 84 ust. 3, 89 ust. 2, 91, 95 ust. 2, 97 ust. 3, 100 ust. 1, 107 ust. 3, 115 ust. 1, 117 ust. 2, 122 ust. 1, 138 ust. 1, 139, 140, 160 ust. 3, 180 do 186, 193, 197, 199, 200, 202, 211, 214 ust. 2, 224 ust. 2, 230, 237 ust. 2, 239, 241 do 244, 255 do 258, 265, 280 ust. 2, 281, 286 do 289, 301, 332, 333 ust. 3, 339 ust. 2, 340, 342, 357, 365 ust. 2, 368 ust. 3, 386 ust. 2, 397, 413, 418 ust. 1, 426, 429, 470, 480, 481, 486, 516, 524 ust. 3, 527 ust. 1, 601 ust. 1 proc. cyw. — ⁴⁾ § 35 nor. jur., §§ 143, 203 do 205, 216, 217, 237 ust. 3, 239, 241 do 243, 245 do 256, 276 do 278,

282 do 285, 288, 289, 300, 324, 326 ust. 3, 328, 332 do 334, 337 ust. 2 i 3, 338 ust. 2, 339, 340, 342, 352, 355 do 357, 360, 362 ust. 2, 365 ust. 2, 368 ust. 2 i 3, 397, 429, 473 ust. 2, 484 ust. 3, 488 ust. 2, 524 ust. 3, 527 ust. 1, 584 ust. 1 proc. cyw. — ⁵⁾ § 139 instr. sąd. — ⁶⁾ § 35 ust. o ustr. sąd.

§ 35. W postępowaniu trybunalskiem należy sędziowskie czynności urzędowe poruczyć sędziemu wyznaczonemu, jeżeli mają być wykonane poza ustną rozprawą lub posiedzeniem senatu, a niema warunków do wezwania innego sądu.

O ile ustawa inaczej nie przepisuje, może sąd, który dał zlecenie, zmienić uchwały sędziego wyznaczonego na wniosek lub z urzędu ¹⁾. Przed rozstrzygnięciem należy przeprowadzić dochodzenia, potrzebne do wyjaśnienia stanu sprawy.

¹⁾ Przepis ten nie ma zastosowania w wypadkach, gdy sędzia wyznaczony jest sędzią orzekającym, np. § 239 proc. cyw., § 37 l. 5. ust. o ustr. sąd.

Poruczenie wykonania czynności urzędowych innym sądom.

§ 36. Jeżeli to nakazują szczegółowe przepisy ustawowe albo jeżeli to ułatwi prowadzenie sprawy lub posłuży do uniknięcia zbytecznych kosztów, poruczy sąd okręgowy wykonanie czynności urzędowych, które według § 32 ustęp 1 miałyby sam przedsięwziąć, jednemu ze sądów powiatowych, położonych w jego okręgu. Sąd, w którym sprawa zawisła, zwróci się o wykonanie czynności urzędowych, jakie należy przedsięwziąć poza jego okręgiem¹⁾ (pomoc prawna),

do tego sądu, w którym albo w którego okręgu czynność ma być przedsięwzięta.

Poruczenie wykonania czynności urzędowych innemu sądowi (sędzia wezwany)²⁾ następuje przez wystosowanie do niego wezwania³⁾. Wzywając sąd zagraniczny należy przytem przestrzegać odnośnych szczególnych rozporządzeń (traktaty państwowe, oświadczenia rządowe, rozporządzenia ministerjalne).

1) Zob. § 33. — 2) § 3 ust. 2 ust. o ustr. sąd., § 57 instr. sąd. — 3) §§ 199, 201, 202 i 346 ust. 4. instr. sąd. Sąd wezwany o wykonanie czynności urzędowej jest równoznaczny z sędzią wezwany, bez względu, czy to jest trybunał czy sąd powiatowy, choćby położony w siedzibie sądu wzywającego. Środki prawne od uchwał sędziego wezwanego idą do tego trybunału, który jest wogóle drugą instancją dla sądu wezwanego. Obj. Min.

W razie różnicy zdań między sądem wezwany a sądem wzywającym o pomoc prawną powołany jest — w braku szczególnego odmiennego przepisu — do usunięcia wątpliwości ten sąd, który spełnia nadzór służbowy nad obydwoima sądami. (O. z 21 lutego 1899 l. 2783 G. U. n. zb. 524).

Pomoc prawna na wezwanie sądów krajowych.

§ 37. Sądy znajdujące się na obszarze, na którym obowiązuje niniejsza ustawa, winny udzielać sobie wzajemnie¹⁾ pomocy prawnej.

Wezwanie o pomoc prawną, która ma być udzielona na obszarze, na którym obowiązuje niniejsza ustawa, należy w braku innego postanowienia wystosować do sądu powiatowego, w którego okręgu czynność urzędowa ma być przedsięwzięta²⁾. Wezwanie o wykonanie wpisu w księgach publicznych³⁾ albo takich czynności

urzędowych, które mogą być przedsięwzięte tylko w pewnym oznaczonym trybunale ⁴⁾, należy wystosować do tego sądu, gdzie znajduje się wykaz, w którym wpis ma nastąpić, albo który zresztą do wykonania czynności jest powołany.

Wezwaniu należy odmówić, jeżeli sędzia wezwany do odnośnej czynności jest niewłaściwy miejscowo ⁵⁾.

W miejscowościach, gdzie jest więcej sądów powiatowych, można w drodze rozporządzenia nadać właściwość do załatwiania wezwań o pomoc prawną jednemu lub większej ilości tych sądów ⁶⁾).

⁴⁾ Dodane art. IV l. 6 now. o odc. sąd

¹⁾ Co do udzielania pomocy prawnej na żądanie innych władz zob. art. XIII. ust. wpraw. nor. i uwagi tam podane. — ²⁾ §§ 199, 200, 201, 231 instr. sad. — ³⁾ Art. XVII. ust. wpraw. nor. jur. — ⁴⁾ Akty realne odnośnie do dóbr tabularnych § 117. — ⁵⁾ Art. XIII. ust. wpraw. nor. jur. Sad wezwany musi być przedmiotowo (powiatowy, wyjątki §§ 117, 118, 120) i miejscowo (§§ 300, 328, 352, 368 proc. cyw.) właściwy. Co do pokrycia kosztów za inne sądy, zob. rozp. Min. Spraw. z 29 maja 1896 Dz. rozp. Min. Spr. Nr. 17 — ⁶⁾ Słowa „na obszarze” i t. d. należy tłumaczyć rozszerzająco, gdyż ustawa miała na myśli obszar całego państwa. Niewątpliwie sądy polskie winny sobie udzielać wzajemnie pomocy. § 37 normuje jednak tylko obowiązek udzielania pomocy na żądanie innych sądów, znajdujących się w Państwie. Sądy innych dzielnic, wezwane o pomoc prawną, będą się stosowały do swoich przepisów. Zob. uw. do art. X. ust. wpraw. nor. jur.

Okólnikiem z 7 grudnia 1920 l. ok. 316/11/20 wezwało Ministerstwo Sprawiedliwości sądy małopolskie, aby pisma rekwizycyjne, wysyłane do sądów warszawskich, adresowały dokładnie, a w szczególności, aby w adresach sądów pokoju podawały zawsze numer okrę-

gu sądowego, o ileby zaś sądowi wysyłającemu nie było wiadome, którego okręgu sąd jest w danej sprawie właściwy, należy pismo adresować do Prezesa Sądu Okręgowego w Warszawie z prośbą o skierowanie go do właściwego sądu pokoju. *Dzien. urz. Min. Spr. Nr. 1. z r. 1921.*

Wedle art. 3 b. ustawy z 12 lutego 1924 *Dz. U. Nr. 21 poz. 223* (o zaopatrzeniu inwalidów) sądy powiatowe, względnie sądy pokoju, obowiązane są na żądanie władz wojskowych przesłuchiwać świadków pod przysięgą: a) na stwierdzenie związku przyczynowego między uszkodzeniem zdrowia lub okaleczeniem, względnie śmiercią, a służbą wojskową, b) w postępowaniu o uznanie za zaginionego bez własnej winy na terenie w czasie działań wojennych.

Pismo okólne *Min Sprawiedl. z 20 listopada 1922 (I T K) 22* w przedmiocie bezpośredniej korespondencji z urzędami konsularnymi państw obcych w Polsce zwraca uwagę sądów, że według prawa i zwyczajów międzynarodowych, urzędy konsularne są uprawnione do bezpośredniego porozumiewania się w sprawach swego zakresu z władzami administracyjnymi i sądowymi państwa, w którym mają swa siedzibę. *Dz. urz. Min. Spr. Nr. 23/22.*

Pomoc prawna na żądanie sądów zagranicznych.

§ 38. Sądy znajdujące się na obszarze, na którym obowiązuje niniejsza ustawa, będą na żądanie udzielały pomocy prawnej sądom zagranicznym, o ile odnośne szczególne rozporządzenia (traktaty państwowe, oświadczenia rządowe, rozporządzenia ministerjalne) inaczej inie postanawiają.

Należy odmówić pomocy prawnej¹⁾:

1. jeżeli sąd wzywający żąda czynności, która według postanowień, obowiązujących w tym względzie w kraju, wyjęta jest z pod zakresu działania sądów; gdyby żądana czynność miała

należać do zakresu działania innych władz krajowych, może sąd wezwany skierować wezwanie do władzy do tego właściwej²⁾);

2. jeżeli zażądano przedsięwzięcia czynności, której wzbraniają ustawy, obowiązujące sąd krajowy; albo

3. jeżeli wzajemność nie jest zachowywana. Jeżeli wezwany sąd ma wątpliwość pod względem istnienia wzajemności, zasięgnie co do tego oświadczenia Ministra Sprawiedliwości, które będzie dlań wiążące.

¹⁾ Warunki są wyczerpująco wymienione. — ²⁾ § 37. W myśl art. 2 ustawy z 29 kwietnia 1925 Dz. U. Nr. 52 poz. 354 sądy i władze administracyjne winny na żądanie Mieszanego Trybunału Rozjemczego, ustanowionego na zasadzie art. 304 wersalskiego Traktatu Pokojowego, lub na żądanie ustanowionego przy tym Trybunale agenta Rządu Polskiego udzielać pomocy prawnej w granicach swej właściwości. O skuteczności i wykonywaniu orzeczeń tego trybunału zob. art. 3., 4. tej ustawy.

W Nr. 9 Dz. urz. Min. Spraw. z r. 1925 znajduje się okólnik do sądów, z którego wynika, że już obecnie, przed wejściem w życie polsko-czeskosłowackiej umowy o pomoc sądową, sądy polskie mogą na podstawie porozumienia się obu Państw korespondować bezpośrednio z sądami czeskosłowackimi w sprawach sądowych. Sądy czeskosłowackie natomiast kierują swoje pisma do sądów polskich na razie jeszcze za pośrednictwem Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie. Co do sposobu uskutecznienia doręczeń za granicą, zob. okólnik Min. Spraw. l. 403/JP, K/21 w Dz. urz. Min. Spraw. i z 17 lipca 1924 Nr. 901/J U/24 Dz. urz. Min. Spraw. z r. 1924 Nr. 385. O właściwym frankowaniu korespondencji zagranicznej, zob. okólnik Min. Spraw. z 18 listopada 1922 Nr. 402/G/22 Dz. urz. Min. Spr. Nr. 23/22.

W przedmiocie wykonywania rekwizycji zagranicznych, zob. okólnik Min. Spr. z 15 lipca 1920 Nr.

288/11/20, wydany do sądów w okręgu Sądów Apelacyjnych w Warszawie i Lublinie, który i w innych dzielnicach może znaleźć analogiczne zastosowanie. Dz. urz. Min. Spraw, Nr. 11/20.

Ustawą z dnia 12 maja 1922 Dz. U. Nr. 60 poz. 535 Sejm upowaznił Rząd do zgłoszenia przystąpienia do Konwencji Haskiej z 17 lipca 1905, dotyczącej procedury cywilnej.

§ 39. Żądanej pomocy prawnej należy udzielić według przepisów, które obowiązują sąd wezwany. O ile te przepisy pozwalają, sąd wezwany z urzędu przygotowuje i zarządzi co potrzeba do wykonania wezwania.

Udzielając pomocy prawnej, wolno odstąpić od przepisów ustaw obowiązujących w kraju tylko wtedy, jeżeli żądano wyraźnie, aby przy przedsięwziąć się mających czynnościach zachowano sposób postępowania, wymagany prawem zagranicznym¹⁾, a ten sposób postępowania nie jest zabroniony żadnym przepisem ustawodawstwa krajowego.

¹⁾ Pod warunkiem wzajemności arg. z § 38 l. 3.

§ 40. Jeżeli sąd wezwany odmówi pomocy prawnej, albo jeżeli z powodu udzielenia pomocy prawnej między sądem wzywającym a wezwany powstanie różnica zdań co do wykonania lub pod innym względem, natenczas sąd apelacyjny, przełożony nad sądem wezwany, na żądanie¹⁾ wzywającego sądu zagranicznego albo innego powołanego do tego publicznego organu zagranicznego orzeknie bez poprzedniej ustnej rozprawy²⁾ o zasadności odmowy albo o innym przedmiocie powstałej różnicy zdań.

1) § 231 ust. 5. instr. sąd. — 2) Art. XIII. ust. wpraw. nor. jur.

Badanie właściwości.

§ 41. Sąd zbada z urzędu swoją właściwość ¹⁾, gdy sprawa sporna lub sprawa dobrowolnego sądownictwa u niego zawisnie.

W cywilnych sprawach spornych badanie to uskutecznia się na podstawie podań powoda ²⁾, chyba że sąd wie już o ich nieprawdziwości ³⁾.

Jednak w cywilnych sprawach niespornych, dalej w postępowaniu egzekucyjnym, przy wydaniu tymczasowych zarządzeń i w razie otwarcia upadłości sąd zbada z urzędu stosunki, od których zależy jego właściwość, nie będąc związany podaniami stron. W tym celu wolno mu zażądać wszelkich potrzebnych wyjaśnień od osób biorących udział w sprawie.

¹⁾ §§ 42, 43, 44, § 230 proc. cyw. — ²⁾ § 226 ust. 2 proc. cyw. Tylko w przypadku z § 104 właściwość (pro-rogatio fori) musi już być w skardze wykazana dokumentem. — ³⁾ § 60, poza tym przepisem sędzia jest związany wartością przedmiotu sporu, podaną przez powoda.

§ 42. Jeżeli sprawa zawisła jest wyjęta z pod sądownictwa sądów krajowych ¹⁾ albo przynajmniej sądów zwyczajnych ²⁾, natenczas sąd, do którego się zwrócono, w każdym stanie postępowania ³⁾, orzeknie natychmiast uchwałą ⁴⁾ swoją niewłaściwość i nieważność poprzedniego postępowania. Tak samo postąpi sąd wyższej instancji, jeżeli brak dopiero tu wyjdzie na jaw ⁵⁾.

Jeżeli brak wyjdzie na jaw dopiero po prawomocnem zakończeniu postępowania, naten-

czas Sąd Najwyższy na wniosek najwyższej władzy administracyjnej⁶⁾ orzeknie nieważność przeprowadzonego postępowania sądowego.

Sąd nie może wydać orzeczenia po myśli ustępów 1 i 2, jeżeli pod względem przyczyny nieważności sprzeciwia się temu jeszcze wiążące⁷⁾ rozstrzygnięcie tego samego lub innego sądu.

Postanowienia ustępu 1 i 3 stosuje się również, jeżeli sprawa, nie będąca przedmiotem sądownictwa dobrowolnego, zawisła w sądzie w postępowaniu niespornem.

¹⁾ Zob. uwagi do § 28. — ²⁾ Wypadki, w których sprawa należy do postępowania niespornego, a nie do drogi sporu, są uwzględnione w §§ 239, 240 ust. 3, 261, 471 l. 6, 477 l. 6, 475, 478, 494, 503 l. 1, 514 ust. 2 proc. cyw. — ³⁾ §§ 239 ust. 3, 240 ust. 3, 261, 477 l. 6, 494, 503 l. 1, 514 l. 2 proc. cyw. — ⁴⁾ Rekurs § 514, koszta § 51. — ⁵⁾ § 478 ust. 1, 494, 510 ust. 2 proc. cyw. — ⁶⁾ Jedno z ministerstw. — ⁷⁾ Wiążące są tylko w zasadzie orzeczenia sądów tutejszych, które wydane zostały w tej samej sprawie, w której chodzi o niewłaściwość sądu, względnie o nieważność postępowania — i są formalnie prawomocne. Tego rodzaju orzeczenia musi sąd uwzględnić nie tylko na wniosek stron, ale także wtenczas, jeżeli dowiedział się o nich całkiem pewnie z aktów procesowych lub z innych aktów sądowych, jakimi rozporządza. Opinia Sądu Najw. do § 7. proc. cyw.

Okoliczność, że strony zapisem na sąd polubowny oddały rozstrzygnięcie sprawy sędziemu polubownemu, nie uzasadnia niewłaściwości z § 42. (O. z 26 września 1899, l. 9510 G. U. n. zb. 709, z 10 stycznia 1900, l. 15285 G. U. n. zb. 839, z 27 czerwca 1901, l. 8505. P. P. A. z r. 1903 str. 217 — por. § 43).

Wniosku z § 42 ust. 2 nie może postawić strona (O. z 25 września 1901, l. 12830, J. BL z r. 1902 str. 6).

Sąd winien zbadać przedewszystkiem dopuszczalność drogi prawa, a to bądź z urzędu, bądź na wnio-

sek strony; dopiero gdy uzna, że sprawa należy do zakresu działania sądu, wda się w ocenę swej właściwości. (O. z 12 czerwca 1902, l. 8156 G. U. n. zb. 1942).

§ 42 ma na myśli sprawy, wyjęte z pod sądownictwa krajowego. Z natury rzeczy wynika, że pytanie co do właściwości może istnieć tylko wobec zagranicy, a nie wobec innych dzielnic. Pojęcie sądownictwa krajowego uległo więc zmianie, gdyż nie rozstrzyga o niem obszar prawny, lecz obszar państwowy. Brak właściwości sądów krajowych można przyjąć dopiero, gdy danej sprawy nie można wogóle w państwie załatwić. Gdy zachodzi brak właściwości sądów krajowych, winien sąd w myśl § 42 nor. jur. zastanowić postępowanie, gdyby zaś okazało się, że sprawa podlega wprawdzie sądownictwu krajowemu, ale ma być załatwiona w innej dzielnicy, ma orzec swoją niewłaściwość. Różnica ta jest istotna, bo poza nielicznymi wyjątkami brak miejscowej właściwości sądu ma być uwzględniony tylko wtedy, gdy pozwany na pierwszej audjencji podniósł zarzut niewłaściwości sądu, brak zaś właściwości sądów krajowych ma być z urzędu uwzględniony w każdym okresie postępowania. Zob. Allerhand; Międzydzielnicowe prawo procesowe, Dziennik urzęd. Min. Spr., część nieurzędowa z r. 1920, str. 354, 355.

Zapis na sąd polubowny uzasadnia jedynie niewłaściwość sądu zwyczajnego. Niepodniesienie tego zarzutu na pierwszej audjencji powoduje utratę tego zarzutu i uzasadnia właściwość sądu zwyczajnego. (O. z 22 października 1924, R. III. 567/24, P. P. A. 1—3 z r. 1925).

Uchwała sądu spadkowego, odmawiająca wpisu prawa dożywotniego użytkowania na podstawie dekretu dziedzictwa nie uzasadnia w sporze ani zarzutu sprawy osądzonej, ani zarzutu niedopuszczalności drogi prawa. (O. z 23 stycznia 1922, Rw. III. 349/21. P. P. A. z r. 1922 str. 216).

O pytaniach procesowych rozstrzyga prawo sądu, który w danej sprawie ma wydać orzeczenie, a obojętne jest, według jakiego prawa materialnego będzie rozstrzygnięty spór w rzeczy samej. (O. z 22 października 1924, Rw. 940/24. O. S. P. IV. 13).

§ 43. Sąd, do którego udano się, odrzuci skar-

gę z urzędu ¹⁾, jeżeli uważa się za niewłaściwy (§ 41 ustęp 2) z innych przyczyn aniżeli przytoczonych w § 42. Jeżeli jednak na skargę wyznaczono już audjencję do ustnej rozprawy ²⁾, może sąd uznać się niewłaściwym tylko wtedy, jeżeli pozwany zgłosił w należyтым czasie ³⁾ zarzut niewłaściwości, albo jeżeli według postanowień niniejszej ustawy sąd nawet wskutek wyraźnego układu stron nie może stać się właściwym dla odnośnej sprawy ⁴⁾.

Orzeczenie to zapadnie we formie uchwały ⁵⁾.

1) Senat § 230 ust. 2 proc. cyw. — 2) §§ 239, 240 ust. 1, 440 proc. cyw., § 117 ust. 1 instr. sąd. — 3) §§ 240 ust. 1, 441 proc. cyw. — 4) Orzeczenie takie, uwzględniające z urzędu tę niewłaściwość, musi zapaść przed wyrokiem, gdyż po wyroku jest już niedopuszczalne. Obj. Min. —

5) Rekurs § 514 proc. cyw. Co do przekazania sprawy sądowi właściwemu na wniosek na rozprawie zob. § 261 proc. cyw.; § 43 odnosi się tylko do sporów por. § 44.

Zarzut niewłaściwości sądu z powodu, że strony przekazały sprawę sędziemu polubownemu, musi być podniesiony w należyтым czasie (§§ 239, 240 ust. 1, 440) (O. z 26 września 1899 l. 9510 G. U. n. zb. 709, z 10 stycznia 1900 l. 15285 G. U. n. zb. 839).

§ 44. Jeżeli w sprawie należącej do sądownictwa niespornego, dalej w postępowaniu egzekucyjnym, w postępowaniu przy wydawaniu tymczasowych zarządzeń tudzież w postępowaniu upadłościowym inny sąd jest właściwy, aniżeli sąd, do którego udano się, ten ostatni orzeknie uchwałą w każdym stanie postępowania z urzędu albo na wniosek swoją niewłaściwość i przekaże ¹⁾ sprawę sądowi właściwemu, jeżeli wedle okoliczności danego wypadku jest w stanie oznaczyć sąd właściwy.

O tej uchwale przekazującej, która zapadnie bez poprzedniej ustnej rozprawy, należy strony zawiadomić.

Sąd, który orzekł swoją niewłaściwość, ale nie powziął uchwały przekazującej, może aż do zaistnienia prawomocności tego orzeczenia wydać wszelkie zarządzenia, potrzebne do ochrony interesów publicznych albo do zabezpieczenia stron lub celu postępowania.

¹⁾ Przekazanie w sprawach spornych § 60 ust. 3, nor. jur., §§ 261 i 474 ust. 1 proc. cyw.

Przepis § 44 nor. jur. o odstąpieniu aktów sprawy innemu sądowi nie może być z urzędu stosowany, jeżeli sąd, któremu akta mają być odstąpione, leży poza obszarem, gdzie obowiązuje § 44 n. j. (O. z 5 stycznia 1924 R. III 885/22 O. S. P. III. 368 zob. pierwszą część tego orzecz. przy § 109).

§ 45. Nie wolno zaskarżać rozstrzygnięć trybunału pierwszej instancji o jego przedmiotowej właściwości z tego powodu, że dla tej sprawy uzasadniona jest właściwość innego trybunału lub *) sądu powiatowego.

[Tak samo nie wolno zaskarżać rozstrzygnięć sądu powiatowego albo istniejącego w okręgu tego sądu powiatowego odrębnego sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich z tego powodu, że sprawy zamiast do sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich należą do ogólnego sądu powiatowego, albo że zamiast do tego ostatniego sądu należą do zakresu działania sądu powiatowego dla spraw handlowych i morskich].

*) Dodane art. IV l. 7 now. o odc. sąd. Zmiana ta zostaje w związku ze zmianami §§ 93 ust. 1 i 104 ust. 2;

chodzi tu o właściwość sądu okręgowego lub sądu okręgowego jako handlowego. Od uchwały uznającej właściwość trybunału niedopuszczalny jest rekurs bez względu na to, czy wydał ją sąd pierwszej czy drugiej instancji. (O. z 30 kwietnia 1923 R. 74/23 O. S. P. II. 620).

W wyższych instancjach zarzut przedmiotowej niewłaściwości sądu nie może być na tem oparty, że o sprawie, należącej przed sąd powiatowy, rozstrzygał sąd okręgowy (O. z 1 kwietnia 1924 R. III. 1233/23 O. S. P. III. 272. Zob. głoszę do O. S. P. II. 620 wymagającą, aby sąd okręgowy powziął wyraźną uchwałę co do swej właściwości. Zob. także O. z 11 kwietnia 1922 R. III. 530/22. P. P. A. 163/22).

§ 46. Jeżeli na mocy postanowień o przedmiotowej właściwości sądów prawomocnie orzeczono niewłaściwość sądu, to rozstrzygnięcie to wiąże każdy sąd, w którym ta sprawa następnie zawiśnie.

Na podstawie rozstrzygnięcia sądu powiatowego, który uznał się niewłaściwym ze względu na wartość przedmiotu sporu, można jeszcze przed zaistnieniem prawomocności rozstrzygnięcia wytoczyć sprawę przed trybunał pierwszej instancji z tym skutkiem, że rozstrzygnięcie sądu powiatowego, wydane w przedmiocie właściwości, będzie dla trybunału pierwszej instancji tak długo obowiązujące, dopóki go nie zmieni prawomocnie wyższa instancja¹⁾.

Tę samą zasadę należy stosować, jeżeli sprawę ze [sądu handlowego albo ze] senatu, powołanego do wykonywania sądownictwa handlowego [i morskiego] lub sądownictwa górniczego, jako tam nienależącą przekazano [sądowi albo] senatowi, które mają wykonywać ogólne sądownictwo, albo jeżeli te ostatnie uznały się

niewłaściwemi ze względu na postanowienia zawarte w §§ 51 i 53 niniejszej ustawy.

1) Wszelako z wydaniem wyroku należy się wstrzymać aż do prawomocności uchwały w przedmiocie właściwości sądu. Można także żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu w myśl § 261 proc. cyw., ale w takim razie nie ma rekursu od orzeczenia o niewłaściwości.

Spory o właściwość między sądami krajowemi.

§ 47. Spory między rozmaitemi sądami pierwszej instancji o właściwość dla pewnej oznaczonej sprawy rozstrzyga sąd wyższej instancji, bezpośrednio wspólnie nad nimi położony.

Rozstrzygnięcie zapadnie na wniosek strony albo na doniesienie jednego z interesowanych sądów w formie uchwały. Rozstrzygnięcie należy wydać bez poprzedniej ustnej rozprawy; lecz sąd orzekający może przed rozstrzygnięciem zażądać oświadczeń potrzebnych do wyjaśnienia, tak od sądów, które dla sprawy uznały się właściwemi lub niewłaściwemi, jakoteż od stron w okresie, który sąd oznaczy.

O rozstrzygnięciu, nie ulegającym zaskarżeniu żadnym środkiem prawnym, należy zawiadomić strony przez sąd uznany za właściwy.

Sąd wyższy, powołany do rozstrzygnięcia, może wydać wszelkie zarządzenia, które okażą się w międzyczasie potrzebne do ochrony interesów publicznych albo do zabezpieczenia stron lub celu postępowania ¹⁾.

1) Co do sporów kompetencyjnych między sądami zwyczajnemi a sądami przemysłowemi zob. § 4 ustawy z dnia 24 listopada 1896 Dz. u. p. Nr. 218, a między są-

dami zwyczajnymi a sądami polubownemi dla spraw giełdowych zob. art. XXIV ust. wpraw. proc. cyw.

Do rozstrzygania sporów kompetencyjnych między sądami a władzami administracyjnymi powołany był w b. Austrii trybunał państwa. W Polsce taki trybunał nie istnieje. Atoli dla rozstrzygnięcia sporów kompetencyjnych będzie utworzony w najbliższym czasie Trybunał Kompetencyjny w myśl ustawy z dnia 23 listopada 1925 Dz. U. Nr. 126 poz. 897.

Spory o właściwość z władzami zagranicznymi.

§ 48. O sporach o właściwość między sądami krajowymi a sądami lub władzami zagranicznymi należy donieść Ministrowi Sprawiedliwości. Aż do jego oświadczenia co do zachowania się sądów krajowych, odpowiadającego stosunkom z innymi państwami, ograniczą się te sądy do takich zarządzeń w sprawie, które okażą się nagląco potrzebne do ochrony interesów publicznych albo zabezpieczenia stron lub celu postępowania.

Oświadczenie Ministra Sprawiedliwości wiąże sąd krajowy ¹⁾.

¹⁾ Zob. §§ 38 l. 3, 40 nor. jur., §§ 57 ust. 2, 63 ust. 2 proc. cyw., art. IX ust. wpraw. nor. jur. Do sporów kompetencyjnych między sądami różnych dzielnic nie podobna stosować § 48 n. j. Co do sposobu załatwienia takich konfliktów zob. Allerhand: Międzydzielnic. prawo procesowe, Dziennik urzęd. Min. Spraw. Część nieurzędowa z r. 1920 str. 370.

CZEŚĆ DRUGA.

O sądownictwie w sprawach spornych.

Rozdział pierwszy.

Właściwość przedmiotowa.

Sądy powiatowe.

§ 49. Do sądów powiatowych należą:

1) spory o roszczenia majątkowe łącznie ze sporami, należącemi do postępowania nakazowego, ¹⁾ jeżeli przedmiot sporu w pieniądzech lub w wartości pieniężnej ²⁾ nie przewyższa kwoty 500 zł. *) ³⁾, a spory te według ich rodzaju bez względu na wartość przedmiotu sporu nie są przekazane trybunałom pierwszej instancji ⁴⁾.

Bez względu na wartość przedmiotu sporu:

2) spory o ojcostwo dziecka nieślubnego ⁵⁾ i o obowiązki, ciążące z ustawy na ojcu nieślubnym ⁶⁾ wobec matki ⁷⁾ i dziecka ⁸⁾;

3) spory o oznaczenie lub sprostowanie granic ⁹⁾ dóbr nieruchomości, jakoteż spory o służebność mieszkania ¹⁰⁾ i o wymowę ¹¹⁾;

4) spory z powodu naruszenia posiadania ¹²⁾, jeżeli żądanie skargi zmierza tylko do ochrony i przywrócenia ostatniego faktycznego stanu posiadania;

5) wszystkie spory z umów najmu i dzierżawy, jak i z umowy, określonej w § 1103 p. k. u. c. o ile nie dotyczą ani istnienia takiej umowy ani zapłaty czynszu, ¹³⁾ spory z powodu wypowiedzenia, oddania albo odebrania rzeczy dzierżawionych albo najętych lub oddanych w używanie w myśl § 1103 p. k. u. c., i spo-

ry z powodu zatrzymania ruchomości, które wniósł najemca albo dzierżawca, lub innych ruchomości, które służą wydzierżawiającemu do zabezpieczenia czynszu dzierżawy¹⁴⁾;

6) Niewyjęte z pod właściwości zwyczajnych sądów spory z umów służbowych i najmu usług między służbodawcami i sługami lub innymi osobami, zostającymi w stosunku służbowym, należącymi do domowników służbodawcy, między posiadaczami domów a dozorcami domów**), między gospodarzami rolnymi i lasowymi a ich pomocnikami rolnymi i lasowymi albo najemnikami dziennymi, następnie między posiadaczami kopalń i wszystkimi innymi pracodawcami a zatrudnionymi przez nich kierownikami robót, pomocnikami, robotnikami albo uczniami tudzież spory ze stosunku służbowego załogi okrętowej¹⁵⁾;

7) spory między właścicielami okrętów, szypkami, flisakami, przewoźnikami albo gospodarzami¹⁶⁾ a ich zlecającymi, podróżnymi i gośćmi co do zobowiązań wynikających z tych stosunków;

8) spory z powodu wad u zwierząt¹⁷⁾.

Do zakresu działania sądów powiatowych należą także zarządzenia na sądowe wypowiedzenia¹⁸⁾ umów najmu i dzierżawy przedmiotów, oznaczonych pod l. 5, wydawanie nakazów oddania lub odbioru takich przedmiotów najmu i dzierżawy¹⁹⁾ [i przyjmowanie deklaracji morskich.]

*) Wedle § 1 l. 2 rozporządzenia Rady Min'istrów z 18 lutego 1924 Dz. U. Nr. 16 poz. 156.

**) Dodane art. IV l. 8 now. o odc. sąd.

¹⁾ §§ 548,, 448 proc. cyw., § 319 l. 1, instr. sąd. —
²⁾ §§ 54, do 59 — ³⁾ Skargi o zapłacenie odsetek od sumy, przewyższającej kwotę 500 zł., należą do sądów powiatowych. Obj. Min. — ⁴⁾ §§ 50 l. 1 do 5, 51 l. 3 do 5, 53 l. 1 do 10. — ⁵⁾ §§ 155 i 163 ust. cyw., art. XVI ust. wpraw. nor. jur., spisywanie protokółarne w kancelarii § 319 l. 1 instr. sąd., przeprowadzenie rozpraw na rokach sądowych § 58 instr. sąd. — ⁶⁾ Zawiadomienie o wyroku sądu opiekuńczego zob. rozp. Min. Spr. z 9 marca 1906 Nr. 7 Dz. Min. Spr. — ⁷⁾ § 1328 u. c. — ⁸⁾ §§ 166 do 170 ust. cyw. Nie należą tu spory wdrożone po myśli § 1042 ust. cyw. przez matkę lub osobę trzecią o zwrot alimentów płaconych za ojca. Spory te traktuje się ze względu na właściwość jak zwykle spory pieniężne. (O. z 23 lipca 1903 l. 10901 w Oest. Richter Ztg.) — ⁹⁾ §§ 850 i nast. uc. — ¹⁰⁾ §§ 521 i 522 ust. cyw. Spory o inne służebności, jak służebność mieszkania, należą wedle wartości do trybunału albo do sądu powiatowego. Obj. Min. Skargi o rozwiązanie umowy najmu i dzierżawy (§ 1117 ust. cyw.) należą do wyłącznej właściwości sądów powiatowych (O. z 22 listopada 1899 l. 170 Zb. urz. Nr. 125) — ¹¹⁾ Właściwość miejscowa § 81. — ¹²⁾ §§ 339 i nast. tudzież 345, 346 ust. cyw., właściwość miejscowa §§ 81, 92, §§ 454 i nast. tudzież 224 l. 3 proc. cyw. — ¹³⁾ Te dwa rodzaje spraw należą wedle wartości przedmiotu sporu (§ 58) albo do sądu powiatowego albo do trybunału. Obj. Min. (i O. z 13 października 1898 l. 13771 G. U. n. zb. 339, z 15 marca 1899 l. 2636 G. U. n. zb. 550, z 28 stycznia 1902 l. 677 G. U. n. zb. 1735). — ¹⁴⁾ Właściwość miejscowa § 83. Właściwość ta odnosi się tylko do nieruchomości — podczas gdy właściwość przedmiotowa z § 49 l. 5, odnosi się także do ruchomości. Obj. Min. §§ 224 l. 4, 560 do 576 proc. cyw. — ¹⁵⁾ Spory między służbodawcami a sługami, wynikające ze stosunku służbowego albo z umowy o wynagrodzenie za pracę, wytoczone podczas trwania stosunku służbowego lub przed upływem 30 dni po ustaniu tego stosunku, winny być przeprowadzane przed władzami politycznymi, zob. dekr. nadw. z 18 kwietnia 1828 l. 2340 Zb. u. s. i dekr. nadw. z 21 listopada 1846 l. 1002 Zb. u. s. i rozp. Min. Spr. Wewn. z 7 grudnia 1856 Dz. u. p. Nr. 224. To samo stosuje się do sporów między gospodarzami rolnymi i lasowymi a ich po-

mocnikami na roli lub w lesie albo najemnikami dziennymi, zob. rozp. Min. Spr. Wewn. z 7 grudnia 1856 Dz. u. p. Nr. 224 i z 15 marca 1860 Dz. u. p. Nr. 73. Co do właściwości sądów przemysłowych zob. § 37 ustawy o sądach przemysłowych z 27 listopada 1896 Dz. u. p. Nr. 218, § 224 l. 5 proc. cyw., §§ 58 i 319 l. 1 instr. sąd. dalej §§ 86 i 97. — ¹⁶⁾ §§ 970 i 1316 ust. cyw. § 224 l. 6 proc. cyw. §§ 90 i 98. — ¹⁷⁾ §§ 922 do 933 ust. cyw., także spory tego rodzaju z powodu pokrzywdzenia ponad połowę wartości § 934 ust. cyw. — ¹⁸⁾ § 562 proc. cyw. — ¹⁹⁾ § 567 proc. cyw., właściwość miejscowa § 83 ust. 2.

Do orzekania o odszkodowaniu z powodu uwiedzenia wedle § 1328 ust. cyw. powołany jest albo sąd powiatowy albo sąd okręgowy, zależnie od wysokości roszczenia. (O. S. Apel. w Krakowie z 5 października 1922 R. III. 248/22 O. S. P. II. 40 zob. głoszę do tego orzec.). Oszczenie to odnosi się do wypadku odszkodowania z § 1328 u. c., nie pozostającego w związku z ojcostwem nieślubnym. (Por. O. z 24 stycznia 1922 R. III. 2259/21 O. S. P. I. 432).

Ustawa o ochronie lokatorów nie zmieniła przepisów normy jurysdykcyjnej o właściwości sądów. Rzeczowa właściwość sądu w sporach o podwyższenie czynszu najmu zależy po myśli § 49 l. 5 od wysokości zaskarżonego czynszu (komornego) (O. pełnego kompletu z 3 lutego 1922 R. III 987/21 O. S. P. II. 32).

Do orzekania w sporach o wynagrodzenie szkody z powodu uszkodzenia przedmiotu najmu właściwe są po myśli § 49 ust. 5 n. j. sądy powiatowe, bez względu na to, czy uszkodzenie nastąpiło w czasie najmu lub po jego upływie, ale przed zwrotem przedmiotu najmu. (O. z 23 listopada 1922 R. III. 859/22 P. P. A. 47/1923).

Do dozorców domowych w Województwach Krakowskim, Lwowskim, Stanisławowskim i Tarnopolskim nie mają zastosowania obowiązujące tam regulaminy dla służ, a stosunek służbowy dozorców domowych do właścicieli domów ma być oceniany według przepisów powszechnej ustawy cywilnej.

Sprawy wynikające ze stosunku służbowego między właścicielami domów a dozorcami domowymi w tych województwach należą do właściwości sądów powszech-

nych (O. plen. z 17 maja 1924 Z. O. 1/24 i bardzo obszerne motywy tego orz. O. S. P. III. 482).

Przepis § 49 l. 6 nor. jur. nie został uchylony ustawami o załatwianiu zatargów zbiorowych między właścicielami nieruchomości miejskich a dozorcami domowymi i o powołaniu nadzwyczajnej komisji rozjemczej do załatwiania takich zatargów (ustawy z 1 sierpnia 1919 Dz. U. Nr. 65 poz. 394, z 23 stycznia 1920 Dz. U. Nr. 8 poz. 53, z 11 marca 1921 Dz. U. Nr. 26 poz. 147 i z 16 maja 1922 Dz. U. Nr. 39 poz. 324). Właściwość komisji rozjemczej do załatwienia indywidualnego zatargu jest fakultatywna, zależna od wyboru jednej ze stron. Gdy takiego wyboru nie dokonano, właściwym jest sąd zwyczajny, do którego sprawę skierowano (O. z 28 kwietnia 1925 III R. 304/25 P. P. A. z 1925 Nr. 226).

Trybunały pierwszej instancji.

§ 50. Do trybunałów pierwszej instancji należą wszystkie spory cywilne, które nie są przydzielone sądom powiatowym.

Trybunały pierwszej instancji są wyłącznie właściwe dla następujących sporów:

1) dla sporów o uznanie lub zaprzeczenie ślubnego pochodzenia ¹⁾;

2) dla sporów o niedobrowolny rozdział ²⁾, o rozwód ³⁾ lub o unieważnienie małżeństwa ⁴⁾;

3) dla wszystkich innych nie wyłącznie majątkowych sporów, wynikających z wzajemnego stosunku małżonków albo ze stosunku między rodzicami i dziećmi, o ile te spory nie mają być według ustawowych przepisów załatwione w postępowaniu niespornem ⁵⁾;

4) dla sporów, dotyczących następstwa w ordynacji albo innych roszczeń, wynikłych ze stosunku ordynacji.

[5) dla sporów lennych.]

¹⁾ §§ 155 do 159 ust. cyw. — ²⁾ § 7 a. ust. 3 a, §§ 107 i nast. ust. cyw. — ³⁾ §§ 115 i nast. i § 135 ust. cyw. — ⁴⁾ §§ 94 i nast. ust. cyw., §§ 76, 100, 114; postępowanie w sprawach małżeńskich uregulowane jest dekr. nadw. z 23 sierpnia 1819 Zb. u. s. Nr. 1595 i rozp. Min. Spraw. z 9 grudnia 1897 Dz. u. p. Nr. 283, §226 instr. sąd. — ⁵⁾ Np. §§ 1220, 1221 ust. cyw., § 100. — ⁶⁾ §§ 619 i nast. ust. cyw., § 78. Nadto należą do trybunałów skargi wedle § 79 i wedle § 2 ust. 3. ustawy z dnia 6 czerwca 1887 Dz. u. p. Nr. 72 o zaczepieniu orzeczeń wojskowo - administracyjnych w sprawie zwrotu szkody art. XI l. 5, ust. wpraw. proc. cyw.

Spory alimentacyjne żony przeciw mężowi należą do trybunału, gdyż w pierwszym rzędzie musi być ustalony obowiązek męża wobec żony do alimentacji (O. z 6 września 1898 l. 9486 G. U. n. zb. 296). W jednej skardze można połączyć żądanie o rozdział i o przyznanie alimentów — obydwa bowiem żądania wynikają z tego samego faktycznego założenia, a drugie jest tylko ustawowem następstwem rozdziału. (O. z 16 maja 1900 l. 6595 G. U. n. zb. 1006).

Roszczenie żony przeciw mężowi o podwyższenie alimentacji nie może być rozpatrywane w postępowaniu niespornem (O. z 11 września 1923 R. III 444/23 O. S. P. III. 18, por. O. z 14 listopada 1922 R. III 912/22 O. S. P. II. 142 i z 11 października 1921 R. III. 666/21 O. S. P. II. 143).

Sądy handlowe.

§ 51. Do [samoistnych] sądów handlowych [albo do sądów handlowych i morskich] należą, jeżeli przedmiot sporu w pieniądzach albo w wartości pieniężnej przewyższa kwotę 500 z ł. *):

1) spory, wynikające z czynności handlowych ¹⁾, jeżeli skarga jest skierowana przeciw spółce handlowej albo kupcowi, których firma uwidoczniła jest w rejestrze handlowym, albo

przeciw zarejestrowanemu stowarzyszeniu zarobkowemu i gospodarczemu, a czynność jest handlowa²⁾ po stronie pozwanego;

2) spory ze spraw handlowych, określonych w § 39 ustawy zaprowadzającej ustawę handlową z dnia 17 grudnia 1862 Dz. u. p. z r. 1863 Nr. 1³⁾.

Bez względu na wartość przedmiotu sporu należą do sądu handlowego [albo handlowego i morskiego] spory:

3) wynikające z interesów wekslowych⁴⁾;

4) ze stosunków prawnych, odnoszących się do ochrony i używania znaków, wzorów, modeli i przywilejów⁵⁾;

5) z interesów, odnoszących się do okrętów morskich i żeglugi morskiej, jakoteż z wszelkich innych stosunków prawnych, które należy rozsądzać według prywatnego prawa morskiego, o ile nie mają zastosowania postanowienia § 49, l. 5 do 7.

[Gdzie niema samoistnego sądu handlowego albo sądu handlowego i morskiego, tam] we wszystkich wyżej wymienionych sporach wykonują sądownictwo senaty handlowe sądów okręgowych.

*) Wedle § 1 l. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 18 lutego 1924 Dz. U. Nr. 16 poz. 156.

¹⁾ Czynności handlowe bezwzględne art. 271, 272 i względne art. 273, 274 ust. handl., czynności giełdowe z §§ 12 i 14 ustawy giełdowej z 1 kwietnia 1875 Dz. u. p. Nr. 67 (art. 25 ust. o org. giełd. z 20 stycznia 1921 Dz. U. Nr. 13 poz. 71), rozp. Prez. Rzeczposp. P. o prawie o domach składowych z 28 grudnia 1924 Dz. U. Nr. 114 poz. 1020 (ustawa o czynnościach domów składowych z 28 kwietnia 1889 Dz. u. p. Nr. 64 uchylona art. 59 tego

rozp.). Spory o wady u bydła należą zawsze do zwyczajnego sądu powiatowego. — 2) Czy przy rozstrzygnięciu sporów z czynności handlowych należy stosować przepisy ustawy handlowej i zwyczaje handlowe, ocenia się wyłącznie według postanowień ustawy handlowej (art. 277), a nie według tego, czy stosownie do postanowień normy jurysdykcyjnej sprawa należy do senatu handlowego lub zwyczajnego. Także ten ostatni powinien zastosować przepisy ustawy handlowej, o ile to wedle stosunku prawnego. Obj. Min. — 3) Paragraf ten opiewa dosłownie: „Oprócz tego sądownictwo handlowe rozciąga się bez względu na przymiot stron spór wiodących do niżej wymienionych spraw handlowych, chociażby nie były wynikły z czynności handlowych;

1) do sporów, wynikłych z pozbycia istniejącego handlu między kontraktującymi; do sporów o prawo używania firmy między roszczącymi sobie prawo; o bezprawne używanie firmy między poszkodowanymi a używającymi jej bez upoważnienia; do sporów, wynikłych z czynności zawodowych stręczycieli handlowych, wazycieli, przemierców i innych osób, ustanowionych do przedsięwzięcia i poswiadczenia podobnych czynności w obrocie handlowym między nimi z jednej a interesowanymi z drugiej strony;

2) do sporów, wynikłych ze stosunków prawnych kupców z ich prokuratorami, pełnomocnikami handlowymi, pomocnikami handlowymi i innymi osobami, umieszczonemi w ich przemyśle a nie wykonującemi tylko czeladne posługi; następnie do sporów, wynikłych ze stosunku prawnego tych wszystkich osób do trzecich, względem których stały się odpowiedzialne w przedsiębiorstwie handlowem swojego pryncypała, (art. 55 i 59 ust. handl.);

3) do sporów, powstałych z wzajemnych stosunków prawnych spółników handlowych między sobą, kierowników i likwidatorów spółki między sobą i do spółników, ze stosunku prawnego spółnika niejawnego do posiadacza handlu; uczestników stowarzyszenia do pojedynczych czynności handlowych na wspólny rachunek lub stowarzyszenia do prowadzenia handlu (art. 10 ust. handl.) między sobą, a to we wszystkich tych przypad-

kach tak podczas istnienia jak i po rozwiązaniu stosunku spółkowego".

⁴⁾ Zobacz ustawę wekslową z 14 listopada 1924 Dz. U. Nr. 100 poz. 926; §§ 89, 93 ust. 2 *nor. jur.*, §§ 224 l. 1, 555 i następne *proc. cyw.* Właściwość sądów dla sporów o roszczenia na podstawie prawa czekowego ocenia się według przepisów właściwości sądów w sprawach wekslowych, art. 57 ustawy o prawie czekowym z 14 listopada 1924 Dz. U. Nr. 100 poz. 927. Postanowienie § 51, l. 3 nie ma zastosowania do skarg o wzbogacenie z art. 83 (obecnie art. 75 nowej) *ust. weksl.* Właściwość sądu ocenia się wedle §§ 49 l. 1, 50 *ust. 1* i 51 l. 1, *nor. jur.* *Opinia Sądu Najw.*

Ze względu na § 51 l. 1, należy przyjąć, że wpis do rejestru, prowadzonego w innej dzielnicy, wystarczy, aby kupca postawić na równi z kupcem, którego w tutejszej dzielnicy uważa się za protokółowanego, niepodobna bowiem uważać za niewystarczający rejestr, prowadzony w innej dzielnicy. *Zob. Allerhand: Międzydzielnicowe prawo procesowe Dziennik urzęd. Min. Spraw. część nieurzędowa z r. 1920 str. 372.*

Do sądu handlowego należą także skargi o odszkodowanie z powodu wypadków kolejowych w myśl ustawy z 5 marca 1869 Dz. u. p. Nr. 27 i z 12 lipca 1902 Dz. u. p. Nr. 147. Dla tych skarg jest właściwy wedle wyboru ten sąd handlowy, w którego okręgu ma siedzibę pozwany przedsiębiorstwo albo w którego okręgu miał miejsce wypadek (§ 3 ustawy z r. 1869 i § 1 ustawy z r. 1902).

Wynajęcie lokalu przez kupca dla prowadzenia w niem przedsiębiorstwa handlowego nie jest czynnością handlową. Spory zatem z takiej umowy nie podlegają jurysdykcji handlowej (O. z 13 stycznia 1885 l. 14823 A. Cl. 1192 i z 22 listopada 1889 l. 13104 A. Cl. 15074).

Nie należą także do jurysdykcji handlowej skargi z powodu sprzedaży nieruchomości (O. z 9 grudnia 1897 A. Cl. 750). Sędzia samoistny w trybunale nie może odrzucić skargi z powodu przedmiotowej niewłaściwości sądu jedynie dla tego, że sprawa nadaje się do sądownictwa handlowego, a w napisie skargi nie podano, że chodzi o takie sądownictwo (O. z 6 września 1921 R. III. 647/21 P. P. A. 85/1921).

Do załatwienia wniosku o sprzedaż zastawu kupieckiego w myśl art. 310 ust. handlowej powołany jest senat handlowy lub sąd powiatowy według wartości przedmiotu sporu (O. S. Apel. we Lwowie z 29 stycznia 1925 O. S. P. IV. 204 i glosa do tego orzeczenia).

⁵⁾ Ustawa z 5 lutego 1924 Dz. U. Nr. 31 poz. 306 o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych przekazuje sdom zwyczajnym w art. 62 spory o roszczenia prywatno-prawne, dotyczące patentów na wynalazki. Należą tu spory: 1) o własność patentu (prawo do patentu) i o prawa na patencie, także spory o istnienie lub nieistnienie praw używaczy uprzednich i późniejszych, z wyłączeniem jednak sporów, wymienionych w art. 52 2) o roszczenia majątkowe (wydanie wzbogacenia, odszkodowanie), wynikające z unieważnienia lub umorzenia patentu, albo uznania zależności patentu, 3) o naruszenie patentu (art. 23) i 4) sprawy określone w art. 56, 59 i 60. Według art. 63 dla tych sporów są właściwe sądy, które orzekają w sporach handlowych. Przy oznaczeniu miejscowej właściwości sądów, zależnie od miejsca zamieszkania pozwanego, należy, jeśli pozwanym jest posiadacz patentu, zamieszkały zagranicą, brać za podstawę miejsce zamieszkania w Polsce jego pełnomocnika. Przepisy te stosują się analogicznie także do wzorów użytkowych i zdobniczych (art. 98 pow. ust.) i do znaków towarowych (art. 131 pow. ust.)

§ 52. [Spory z interesów i stosunków prawnych, określonych w § 51 l. 1 i 2, gdy przedmiot sporu w pieniądzech albo wartości pieniężnej nie przewyższa sumy 500 złr., należą w miejscowościach, w których istnieje samostny sąd handlowy albo sąd handlowy i morski, do sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich.

Tak samo należy w takich miejscowościach do zakresu działania sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich rozstrzyganie sporów, powstałych z najmu okrętów, ze sto-

sunku służbowego załogi okrętowej i z interesów transportu morskiego (§ 49 l. 5 do 7), i przyjmowanie deklaracyj morskich.

W tym samym zakresie są do wykonywania sądownictwa w sprawach spornych właściwymi odrębne sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, które będą ustanowione możliwie w innych miejscowościach.]¹⁾

¹⁾ Sady takie nie istnieją na obszarze, na którym ta ustawa obowiązuje.

Spory w sprawach górnictwa.

§ 53. Do senatów górniczych w sądach okręgowych¹⁾, które rozporządzenie oznaczy, należą spory dotyczące górnictwa, o ile nie należą według § 49 l. 1 tudzież 3 do 6, do sądu powiatowego.

Dalej bez względu na wartość przedmiotu spornego spory:

1) na skargi, któremi dochodzi się prawa rzeczowego na przedmiotach własności górniczej wraz z wierzchniemi częściami składowemi i przynależnością kopalni albo ma być uzyskane zniesienie takiego prawa;

2) o używanie przedmiotów, oznaczonych pod l. 1;

3) o dawność pola przy nadaniach górniczych;

4) o wezwanie do odmierzenia pola (założenie miary szybu z pewnem odgraniczeniem);

5) o uznanie uwolnienia od uprawnień górniczych (zgaśnięcia);

6) o własność lub używanie wód kopalnianych;

7) o unormowane ustawami górnictwami stosunki przedsiębiorców górniczych między sobą, jakoteż do ich urzędników i pełnomocników, tudzież do posiadaczy innych dóbr nieruchomości;

8) o zarząd i prowadzenie rachunków między posiadaczami kopalń a ich urzędnikami albo pełnomocnikami co do prowadzenia zakładu i jego przynależności;

9) o umowy spółki co do prowadzenia, używania lub wyzyskania wspólnych budowli górniczych;

10) o unormowane ustawami górnictwami stosunki między gwarectwami a ich członkami.

¹⁾ Senaty górnicze istnieją w trybunałach I inst. w Krakowie i w Samborze, utworzone w myśl rozp. M.n Spr. i Roln. z 1 czerwca 1897 Dz. u. p. Nr. 128.

Należą tu tylko właściwe spory górnicze t. j. takie, których przedmiot jest uregulowany w ustawach górniczych, § 1 pow. ust. górn. Skarga zatem właściciela gruntu o wynagrodzenie szkody, zrządzonej mu przez przedsiębiorstwo kopalniane, nie należy do kompetencji górniczej (O. z 10 kwietnia 1900 l. 4673 G. U. n. zb. 960).

Wartość przedmiotu sporu.

§ 54. Dla obliczenia wartości przedmiotu sporu, decydującej o właściwości sądu, rozstrzygająca jest chwila podania skargi ¹⁾.

Przybytek, owoce, odsetki, szkody i koszty, dochodzone jako roszczenia uboczne, nie będą uwzględnione przy obliczeniu wartości.

¹⁾ § 29; §§ 226, 236, 439 proc. cyw., zob. § 60 nor. jur i § 448 ust. 2 proc. cyw.

Gdy zaskarża się same odsetki, natenczas są one roszczeniem głównem, i suma ich stanowi wartość przedmiotu sporu rozstrzygającą o właściwości (O. z 22 października 1904 Jur. Bl. Nr. 40 z r. 1905).

Powód nie może w celu uzyskania dopuszczalności rewizji odstępować od wartości podanej w skardze (O. z 12 marca 1924 R. w. III. 324/24, Ruch praw. i ekon. z r. 1924 str. 503).

Dla oceny dopuszczalności rewizji w sporach o zapłatę waluty obcej (kron czeskich) miarodajny jest kurs tej obcej waluty w chwili wniesienia skargi (O. z 29 października 1924 R. w. III. 368/24 P. P. A. 1—3 z r. 1925). Jeżeli przedmiotem sporu jest suma pieniężna, wyrażona w obcej walucie, to wartością przedmiotu sporu jest ta suma podług kursu giełdowego; odmienne oznaczenie wartości przedmiotu sporu jest bez znaczenia (O. z 24 czerwca 1924 R. w. III. 53/24 P. P. A. z r. 1924 str. 304).

§ 55. Więcej roszczeń, dochodzonych jedną skargą przez jedną stronę albo przez uczestników sporu, zlicza się razem¹⁾. Jeżeli żądanie obejmuje tylko część wierzytelności kapitałowej, rozstrzyga całkowita suma wierzytelności kapitałowej, jeszcze nie wyrównanej. Jeżeli żądanie obejmuje nadwyżkę, wynikającą z porównania wierzytelności, które obydwu stronom wzajemnie przysługują, rozstrzyga łączna suma wierzytelności, z którymi powód występuje w celu uzasadnienia żądanej nadwyżki²⁾.

¹⁾ W przypadku uczestnictwa sporu z § 11 l. 1 proc. cyw. należy skargę wnieść w sądzie powiatowym albo w trybunale, który wedle §§ 55 i 93 nor. jur. będzie właściwy przez wzgląd na wartość zesumowanych roszczeń spornych. Opinia Sądu Najw. — Okoliczności, że poszczególne roszczenia same przez się nie należałyby do trybunału, lecz do sądu powiatowego, nie ma w przypadku § 11 l. 1 proc. cyw. żadnego znaczenia; ustawa zezwala na połączenie tych roszczeń w jednej skardze, a gdy przez połączenie zostanie przekroczona suma 500

zł., wówczas będzie właściwy trybunał pierwszej instancji. Obj. Min. — W przypadkach uczestnictwa sporu z § 11 l. 2 proc. cyw. musi być właściwość sądu uzasadniona pod względem przedmiotowym jak i miejscowym odnośnie do każdego pozwanego jako takiego, jak i odnośnie do ogólnej sumy zaskarżonych roszczeń. Uczestnictwo sporu z § 11 l. 2 proc. cyw. jest zatem w szczególności wówczas wykluczone, choćby ten sam sąd był właściwy dla każdego poszczególnego uczestnika sporu, gdyby ogólna suma roszczeń, dochodzonych przeciw wszystkim uczestnikom sporu, przekraczała wartość przedmiotu sporu, stanowiącą dla właściwości tego sądu. Opinia Sądu Najw. — Właściwość sądu procesowego dla skargi, łączącej w myśl § 227 proc. cyw. kilka roszczeń, musi przedmiotowo zaistnieć tak dla każdego poszczególnego roszczenia jak i dla sumy wszystkich roszczeń. Opinia Sądu Najw. — Połączenie kilku roszczeń w jednej skardze jest przeto — przyjąwszy tożsamość postępowania — tylko wówczas dozwolone, gdy sąd procesowy jest właściwy dla każdego z połączonych roszczeń, jak i dla wszystkich połączonych roszczeń razem (§ 55 nor. jur.). Przez kumulację skarg w myśl § 227 proc. cyw. nie można w żaden sposób zmienić właściwości sądowej. Obj. Min. — Kilku roszczeń, z których każde samo przez się nie osiąga kwoty 500 zł. i należy do sądu powiatowego, nie można połączyć w jednej skardze (ani w sądzie powiatowym ani w trybunale), jeżeli ich suma przekracza kwotę 500 zł. Obj. Min.

²⁾ Jeżeli się dochodzi nadwyżki, która okazuje się z porównania wierzytelności, przysługujących obydwu stronom do siebie nawzajem (skargi saldowe), wówczas dla ustalenia wartości przedmiotu sporu należy zesumować pozycje bierne w koncie pozwanego (po stronie „winnien”) z wyjątkiem tych pozycji, których osobna zapłata widoczna jest w pozycjach czynnych (strona „ma”). Obj. Min. — Jeżeli się jednak zaskarża uznane saldo rachunku bieżącego (conto - corrente), wówczas o wartości przedmiotu sporu rozstrzyga samo saldo.

Przy zaskarżeniu części wierzytelności książkowej podstawą obliczenia wartości przedmiotu sporu jest ogólna suma tej wierzytelności książkowej (O. z 25 kwietnia 1899 l. 6426 G. U. n. zb. 591).

Jeżeli wierzytelność kapitałową, przenoszącą 1000 K. (500 zł.), pokryto częściowo wekslem, wówczas do skargi o zapłatę reszty wierzytelności kapitałowej, nie pokrytej wekslem a nie przekraczającej (t. j. reszty) kwoty 1000 K. (500 zł.), właściwy jest sąd powiatowy. (O. z 30 października 1901 l. 14790 G. U. n. zb. 1612).

Dla skargi, wniesionej przez jednego ze współwłaścicieli o zwrot kwoty, nie przenoszącej 1000 K. (500 zł.), właściwy jest sąd powiatowy, chociaż ogólna szkoda zrzadzona wszystkim współwłaścicielom przewyższa kwotę 1000 K. (500 zł.) (O. z 14 grudnia 1898 l. 15264 G. U. n. zb. 411).

§ 56. Jeżeli powód oświadczył gotowość przyjęcia oznaczonej sumy pieniężnej zamiast żądanej rzeczy¹⁾, albo postawił przemienne żądanie przyznania sumy pieniężnej, to przy oceniu właściwości rozstrzyga suma pieniężna, podana w skardze.

W innych sporach o roszczenia majątkowe, których przedmiotem nie jest wyłącznie suma pieniężna, winien powód oznaczyć wartość przedmiotu w skardze, a pozwany w zarzutach przeciw wypowiedzeniu i nakazowi wysiedlenia. Ma to zastosowanie i do skarg o ustalenie. Od tego oznaczenia strona, która je podała, nie może odstąpić w toku sporu.*²⁾

Przy oznaczeniu wartości przedmiotu sporu nie odlicza się świadczeń wzajemnych, do których możliwie powód jest obowiązany.

*) Wedle art. 1 l. 3 ustawy z 5 sierpnia 1922 Dz. U. Nr. 86 poz. 769.

¹⁾ § 410 proc. cyw. — ²⁾ Ustęp ten zmieniono powołaną wyżej ustawą o tyle, że dodano obowiązek pozwanego podania w zarzutach awizacyjnych wartości przedmiotu sporu.

Ustawa nie rozróżnia, czy przedmiotem skargi ustalającej jest roszczenie pieniężne oznaczone czy też inne roszczenie. Np. sprawa należy do sądu powiatowego, chociaż przedmiotem ustalenia było istnienie umowy kupna za cenę ponad 1000 K. (500 zł.), a to dlatego, że powód oznaczył swój interes w ustaleniu na 1000 K. (500 zł.). (O. z 29 stycznia 1901 G. U. n. zb. 1268), lub też gdy chodzi o ustalenie, że pozwanemu nie przysługuje pewna wierzytelność, wynosząca ponad 1000 K. (500 zł.), a powód swój interes w ustaleniu oznaczył kwotą 1000 K. (500 zł.) (O. z 6 lipca 1902 l. 9856 G. U. n. zb. 1984).

Zob. §§ 228 i 236 proc. cyw. Wartość podana przez powoda wiąże sąd i pozwanego. Wyjątek § 60 ust. 1. Zob. O. z 21 września 1921 R. III. 753/21 P. P. A. z r. 1922, str. 4.

Jeżeli przedmiotem sporu jest orzeczenie o przypadku części ceny kupna, wyrażonej w pieniądzu, to suma ta rozstrzyga o wartości przedmiotu sporu, a obojętne jest oznaczenie interesu prawnego, podane w skardze przez powoda (O. z 7 marca 1922 R. III. 376/23 O. S. P. II. 326).

§ 57. W sporach, które mają za przedmiot tylko zabezpieczenie wierzytelności albo prawo zastawu, przy oznaczeniu wartości przedmiotu sporu rozstrzyga suma wierzytelności albo wartość zastawu, jeżeli zastaw ma mniejszą wartość ¹⁾.

¹⁾ Dlatego winien powód podać tę wartość w skardze. Obj. Min.

W sprawach o wykreślenie prawa zastawu kwota wierzytelności oznacza zarazem wartość przedmiotu sporu (O. z 6 marca 1923 R. III. 2751/22 O. S. P. III. 19 i O. z 11 kwietnia 1922 R. III. 807/22 O. S. P. III. 20. Por. O. z 19 czerwca 1923 R. III 269/23 O. S. P. II 681 i O. z 5 grudnia 1923 R. III. 811/23 O. S. P. III. 145).

Powód nie może podać wartości przedmiotu sporu w sumie wyższej od sumy zahipotekowanej (O. z 14 kwietnia 1923 R.w. III 112/23 P. P. A. z r. 1923 str. 282).

§ 58. Jako wartość prawa poboru odsetek, rent, owoców i innych powtarzających się użytków i świadczeń należy przyjąć w razie wieczystego trwania dwudziestokrotny, w razie nieoznaczonego albo dożywotnio ograniczonego czasu trwania dziesięciokrotny iloczyn rocznego świadczenia, a w razie oznaczonego czasu trwania łączną sumę przyszyłych poborów, ale w żadnym razie nie więcej aniżeli dwudziestokrotny iloczyn rocznego świadczenia.

Jeżeli sporne jest istnienie stosunku najmu lub dzierżawy, przyjmuje się za podstawę oznaczenia wartości ilość czynszu, przypadającego za cały czas sporny.

§ 59. Dla skarg o wykonanie robót albo innych świadczeń osobistych, o znoszenie albo zaniechanie, o zeznanie oświadczeń woli uważa się za wartość przedmiotu sporu wysokość interesu, podaną przez powoda ¹⁾).

¹⁾ § 56 ust. 2.

§ 60. Jeżeli w skardze, wniesionej do trybunału pierwszej instancji, oznaczenie wartości przedmiotu sporu ¹⁾, uskutecznione po myśli § 56 ust. 2, wydaje się być podanem nadmiernie wysoko, i jeżeli zarazem jest prawdopodobne, że przy prawdziwszem oznaczeniu wartości przedmiot sporu nie dosięgnąłby granicy wartości, miarodajnej dla właściwości trybunału ²⁾ lub dla składu sądu (§ 7 a) *) ³⁾, sąd może z urzędu zarządzić dochodzenia, jakie w celu

zbadania prawdziwości podanej wartości uzna za potrzebne, a w szczególności przesłuchanie stron, przedsięwzięcie oględzin sądowych i, jeżeli to da się uskutecznić bez znacznego nakładu kosztów i bez osobnej zwłoki, także zasięgnięcie opinii znawców. W razie potrzeby może to nastąpić jeszcze przed wyznaczeniem ustnej rozprawy ⁴⁾.

Jako wartość nieruchomości, podlegającej opłacie podatku gruntowego albo domowoczynszowego, należy uważać kwotę, którą przyjmuje się przy wymiarze należitości jako podatkową wartość szacunkową.

Gdy wskutek wyników takich dochodzeń i prowadzenia dowodów trybunał będzie musiał odstąpić sprawę sporną sądowi powiatowemu ⁵⁾, powód poniesie albo zwróci koszty, powstałe wskutek tych dochodzeń i prowadzenia dowodów ⁶⁾. To samo obowiązuje, jeżeli według wyniku takich dochodzeń i prowadzenia dowodów wartość przedmiotu sporu, oznaczona na kwotę wyższą niż 2500 zł. ^{**}), nie przewyższa kwoty 2500 zł. ^{**}) (§ 7 a) *).

Poza przypadkiem, określonym w ustępie 1. oznaczenie wartości przedmiotu sporu, zawarte w skardze lub w zarzutach przeciw wypowiedzeniu lub nakazowi wysiedlenia ^{***}) ⁷⁾, pod względem właściwości sądu wiąże zarówno sąd jak i przeciwnika.

^{*)} Dodane art. IV l. 9 i 10 now. o odc. sąd.

^{**)} Wartość wedle § 1 l. 1 rozp. Rady Min. z 18 lutego 1924 Dz. U. Nr. 16 poz. 156.

***) Dodane art. 1 l. 4 ustawy z 5 sierpnia 1922 Dz. U. Nr. 86 poz. 769.

¹⁾ Gdy o właściwości nie rozstrzyga wierzytelność pieniężna, winien powód podać wartość w skardze w sporach, w których przedmiotem jest tylko prawo zastawu (§ 57 nor. jur.). Powód winien zatem, jeżeli suma wierzytelności przewyższa wartość przedmiotu prawa zastawu, podać w skardze wartość przedmiotu zastawu (zastaw). Jeżeli to oznaczenie wartości wydaje się sądowi za wysokie, sąd może także w tym wypadku poczynić zarządzenia w celu zbadania prawdziwej wartości. To samo odnosi się do skarg, któremi dochodzi się prawa rzeczowego na nieruchomości, wolności od takiego prawa lub zniesienia tegoż. Obj. Min. — ²⁾ §§ 49 l. 1, 50 ust. 1, 51 l. 1 i 2. — ³⁾ Dodane now. o odc. sąd. ze względu na wprowadzony tą nowelą nowy przepis § 7a o orzecznictwie jednoosobowym w trybunałach pierwszej instancji. — ⁴⁾ § 117 instr. sąd. — ⁵⁾ Jeżeli dochodzenia wykażą wartość przedmiotu sporu, uzasadniającą dla skargi właściwość sądu powiatowego, trybunał winien przekazać sprawę właściwemu sądowi powiatowemu, o ile wedle okoliczności danego przypadku można oznaczyć sąd właściwy. Obj. Min. — ⁶⁾ Bez względu na wynik sporu, osobna uchwała § 52 proc. cyw. — rekurs § 514 proc. cyw. — Koszta tych dochodzeń i dowodów, gdy okaże się prawdziwość szacunku podanego przez powoda, ponosi powód (§ 40 proc. cyw.), jednakże winien mu te koszty później zwrócić pozwany jako część kosztów sporu, jeżeli i o ile wedle przepisów §§ 41 i nast. proc. cyw. spadnie na pozwanego obowiązek zwrotu kosztów sporu. Obj. Min. — ⁷⁾ Dodane ze względu na § 56 ust. 2. w nowem brzmieniu.

Jeżeli trybunał pierwszej instancji nie zarządził sprostowania oszacowania przedmiotu sporu, trybunał drugiej instancji związany jest ocenieniem przez powoda, podanem w skardze. (O. z 16 stycznia 1901, l. 363 G. U. n. zb. 1260).

Zaprzeczenie właściwości senatu cywilnego, handlowego albo górniczego.

§ 61. Jeżeli w sprawie, toczącej się przed senatem cywilnym sądu okręgowego, uczyniono

wniosek o przekazanie sprawy senatowi handlowemu albo górniczemu tego samego trybunału (zarzut niewłaściwości), a sąd uważa, że musi uwzględnić wniosek jeszcze przed zamknięciem rozprawy w rzeczy głównej, natenczas, jeżeli takie zarządzenie wedle stanu rozprawy wydaje się być odpowiedniem celowi, mocen jest, rozstrzygając zarzut niewłaściwości, zarazem uchwalić, że w miejsce jednego członka senatu ma natychmiast wstąpić fachowy ławnik¹⁾, i że rozprawa przed tak zmienionym senatem zaraz się odbędzie.

To samo może stać się przez zastąpienie fachowego ławnika urzędnikiem sędziowskim²⁾, jeżeli podniesiono niewłaściwość senatu handlowego albo senatu, powołanego do wykonywania sądownictwa górniczego, z tego powodu, że sprawa należy do sądownictwa ogólnego.

W tych przypadkach rozstrzygnięcia zarzutu niewłaściwości nie należy sporządzać oddzielnie, lecz zamieścić je w rozstrzygnięciu, zapadającym w rzeczy głównej po zakończeniu rozprawy.

1) 2) §§ 9 ust. 3, 188 instr. sąd.

§ 62. Jeżeli w przypadkach, oznaczonych w § 61, sąd zastrzegł rozstrzygnięcie zarzutu niewłaściwości do orzeczenia mającego zapaść po rozprawie w sprawie głównej, natenczas przewodniczący może stosownie do tego, czy żądano przekazania senatowi handlowemu lub górniczemu albo senatowi cywilnemu, przybrać do rozprawy fachowego ławnika albo urzędnika sędziowskiego jako sędziego uzupełniają-

cego¹⁾. Jeżeli potem senat, przed którym rozprawa była wyznaczona, uzna na podstawie wyników rozprawy zarzut niewłaściwości za usprawiedliwiony i jeżeli sprawa, prowadzona przed senatem cywilnym, należy do senatu handlowego albo górniczego, to w celu rozstrzygnięcia sprawy głównej wstąpi w miejsce jednego z członków tego senatu fachowy ławnik, przybrany jako sędzia zastępczy. Przeciwnie w sprawach, należących do senatu cywilnego, w miejsce fachowego ławnika senatu, powołanego pierwotnie do przeprowadzenia rozprawy, wstąpi urzędnik sędziowski, który brał udział w rozprawie jako sędzia uzupełniający. Przeciw tym uchwałom niema osobnego środka prawnego.

W tych przypadkach należy, ogłaszając rozstrzygnięcie, zawsze podać do wiadomości zmianę w składzie senatu i nazwiska członków senatu, którzy brali rzeczywiście udział w wydaniu wyroku²⁾.

Członek senatu, który wskutek podniesionego zarzutu niewłaściwości z mocy uchwały sądu wystąpił ze senatu przed rozstrzygnięciem sprawy³⁾, nie bierze udziału w naradzie i głosowaniu nad wyrokiem⁴⁾. Jest jednak obowiązany do podania swojego zdania o rozstrzygnięciu sprawy do wiadomości przewodniczącego w ciągu trzech dni w osobnym piśmie. To zdanie dołącza się do protokołu narady⁵⁾.

¹⁾ § 9 ust. 1 i 2 instr. sąd. — ²⁾ §§ 186, 187 instr. sąd. — ³⁾ Sędzia fachowy, przyzwany do rozprawy przed senatem cywilnym, jako sędzia uzupełniający, nie ma oddać swego votum, jeżeli senat cywilny odrzucił zarzut

niewłaściwości i wskutek tego w pierwotnym swym składzie wydał wyrok. Obj. Min. — ⁴⁾ Członek senatu, który wedle uchwały sądowej wskutek zarzutu niewłaściwości przed wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie głównym wystąpił z senatu, może być obecny przy naradzie i głosowaniu, ale nie może brać w tych czynnościach udziału — obowiązany do tej obecności nie jest. Obj. Min. — ⁵⁾ Ewentualnie § 188 ust. 1 instr. sąd.

§ 63. [Postanowienia §§ 61 i 62 można także zastosować, jeżeli w sprawie, podanej do samoistnego sądu handlowego albo handlowego i morskiego, podniesiono zarzut niewłaściwości z tej przyczyny, że sprawa należy do sądu okręgowego, powołanego do wykonywania sądownictwa ogólnego, lub jeżeli podniesiono go w tymże sądzie z tego powodu, że sprawa należy do sądu handlowego lub handlowego i morskiego *).]

*) Dodane art. IV l. 11 now. o odc. sąd. Drugi ustęp uchylono art. IV l. 12 tej noweli. Na obszarze tej ustawy niema samoistnych sądów handlowych, ani samoistnych sądów handlowych i morskich.

§ 64. Jeżeli rozstrzygnięcie, wydane w myśl § 62 przy udziale przybranego sędziego zastępczego, zaskarżono z powodu niewłaściwości sądu, a wyższa instancja jest zdania, że senat, przed którym rozprawa była wyznaczona, byłby w rzeczywistości właściwy do rozstrzygnięcia sprawy, to mimo to nie należy już zważać na niewłaściwość ¹⁾, jeżeli także członek senatu, który przed ostatecznym rozstrzygnięciem sprawy z senatu ustąpił, wedle treści jego zdania, dołączonego do aktów, byłby spra-

wę rozstrzygnął tak, jak to się stało w zaskarżonym orzeczeniu.

1) Wyjątek od przepisu § 475 ust. 1 proc. cyw.

R o z d z i a ł d r u g i .

Właściwość miejscowa.

Sąd powszechny.

§ 65. Wszelkie skargi, dla których nie jest uzasadniona szczególna właściwość innego sądu, należy podawać do przedmiotowo właściwego sądu powiatowego albo trybunału pierwszej instancji, który jest sądem powszechnym pozwanego ¹⁾).

¹⁾ Zob. §§ 64 l. 4, 65 ust. 1 proc. cyw., art. 315 ust. handl., art. XI l. 5 ust. wprov. proc. cyw.

§ 66. Sąd powszechny osoby oznacza się według miejsca jej siedziby ¹⁾). Siedziba pewnej osoby jest uzasadniona w tem miejscu, gdzie osiadła w dowiedzionym albo z okoliczności wpływającym zamiarze trwałego tam pobytu.

Jeżeli pewna osoba ma siedzibę w okręgach więcej sądów, to każdy z tych sądów jest dla niej uzasadniony jako sąd powszechny. W takim wypadku przysługuje powodowi wybór ²⁾), w którym z różnych sądów zechce wnieść skargę.

¹⁾ §§ 103, 122. — ²⁾ § 102.

§ 67. Dla osób, nie mających siedziby ani na obszarze, na którym obowiązuje ta usta-

wa, ani nigdzie indziej, sąd powszechny jest uzasadniony miejscem każdorazowego ich pobytu w kraju ¹⁾. W braku takiego miejsca albo jeżeli miejsce pobytu w kraju jest nieznane, można osoby te pozywać z powodu wszelkich zobowiązań, które powstały w czasie ich pobytu w kraju albo tu mają być dopełnione, przed sąd ich ostatej siedziby lub ostatejnego pobytu, jaki miały w kraju.

¹⁾ Zob. uw. przy art. X ust. wpraw. nor. jur. Por. § 69.

§ 68. Dla osób, odbywających czynną służbę w wojsku, w marynarce wojennej, [i w obronie krajowej], łącznie z wszystkimi osobami wojskowemi, zostającemi w czynnej służbie zarządu wojskowego, jakoteż wreszcie dla osób, zostających w czynnej służbie żandarmerji ¹⁾, miejsce załogi uważa się pod względem właściwości sądu za siedzibę ²⁾.

W razie zmiany miejsca załogi sąd, uzasadniony w powyższy sposób, pozostaje właściwy aż do przybycia do nowej załogi.

Za siedzibę osób wojskowych, nie przebywających w kraju, uważa się przy dochodzeniu właściwości sądu ostatej miejsce załogi oddziału wojskowego, do którego należa, albo ostatej miejsce załogi w kraju tych osób wojskowych.

¹⁾ Na zasadzie rozporządzenia z 12 listopada 1919 Dz. U. Nr. 87 poz. 475, wydanego na zasadzie art. 3 przepisów przejściowych do ustawy o policji państwowej z dnia 24 lipca 1919 Dz. U. Nr. 61 poz. 363, wcielono dawną żandarmerję krajową i policję wojskową do Policji Państwowej. Pozostała tylko żandarmerja wojskowa, do której powyższy przepis się stosuje. — ²⁾ Sąd

powszechny z § 68 zależny jest od zdolności osoby wojskowej do samoistnego ustanowienia siedziby. Dla osób, które tej zdolności nie mają (podległe władzy ojcowskiej, słubne, legitymowane albo adoptowane dzieci, następnie dzieci niesłubne przed uzyskaniem swobodnego zarządu majątkiem §§ 71, 72 nor. jur.), nie może zaistnieć sąd powszechny z § 68. Skargi przeciw nim należy zatem wnosić do sądu powszechnego ojca lub niesłubnej matki (§§ 71, 72), albo — oczywiście, o ile zachodzą warunki z § 86 ust. 2 — do sądu ich miejsca załogi, jako do sądu miejsca ich zajęcia. Obj. Min.

Posiłkowa właściwość sądu wedle § 68 ust. 3 ma zastosowanie tylko wtenczas, jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania w żadnej z dzielnic Państwa Polskiego. (O. Sądu Apel. w Krakowie z 19 listopada 1921, R. II, 362/21. O. S. P. II 48 i glossy do tego orzeczenia. Zob. jednak uwagi i O. cytowane przy art. X ust. wpraw. nor. jur.).

§ 69. Obywatele tutejsi¹⁾, [austrjaccy], którzy przebywają jako urzędnicy albo słudzy swego Państwa [austrjackiego albo austrjacko-węgierskiej Monarchji], poza obszarem Państwa, podległym tej ustawie, na stałej posadzie urzędowej, zachowują sąd powszechny, jaki mieli na obszarze, na którym obowiązuje niniejsza ustawa. Jeżeli takiego sądu niema, albo też nie można go wysledzić, wyznaczy go sąd Najwyższy*).

*) Drugie zdanie według art. 2 l. 6 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

¹⁾ Przepis ten wskutek zmiany stosunków prawno-państwowych uległ zupełnej zmianie i odnosi się obecnie do obywateli Państwa Polskiego, przebywających na posadzie urzędowej zagranicą. Zob. uw. do art. X ust. wpraw. nor. jur.

§ 70. Sąd powszechny męża¹⁾ jest nim także dla jego żony, chociażby pozostawała pod opieką, jeżeli małżeństwo nie jest sądownie rozdzielone albo rozwiedzione lub zniesione przez śmierć męża.

Jeżeli mąż porzucił swoją siedzibę na obszarze, podległym tej ustawie, a żonę zostawił w kraju²⁾, to miejsce jej stałego pobytu uzasadnia dla niej sąd powszechny tak długo, aż mąż napowrót obierze siedzibę na obszarze podległym tej ustawie³⁾.

¹⁾ §§ 66 i 67. — ²⁾ Jeżeli ktoś porzucił zamieszkanie w tutejszem Państwie, a zostawił tu dzieci (§ 71), to one mimo to zachowują sąd powszechny ojca i nie mogą być tak jak dzieci osób, wymienionych w §§ 69, 73, skarżone w sądzie miejsca ich pobytu w kraju. Natomiast sąd miejsca zatrudnienia (§ 86) i majątku (§ 99) jest dla tych dzieci uzasadniony, gdy ich ojciec porzucił miejsce zamieszkania w Państwie. Dla żony, pozostałej w Państwie, jest uzasadniony sąd powszechny stałego pobytu nawet wtenczas, jeżeli jest małoletnią. Obj. Min.—
³⁾ Zob. uwagi do art. X ust. wpraw. nor. jur.

§ 71. Zostające pod władzą ojcowską dzieci ślubne, uprawnione i przysposobione dzielą z ojcem jego sąd powszechny¹⁾; podlegają nadal temu sądowi także po zgaśnięciu albo ustaniu władzy ojcowskiej tak długo, dopóki nie uzyskają prawa wolnego zarządu majątkiem.

¹⁾ § 73, zob. uw. przy § 70.

§ 72. Dzieci nieslubne podlegają sądowi powszechnemu matki; mimo śmierci matki zatrzymują tak długo ten sąd, aż osiągną prawo wolnego zarządu majątkiem.

Dzieci, umieszczone kosztem zakładu publicznego, powołanego zarazem do ustawowego ich zastępstwa, w tym zakładzie albo poza nim ¹⁾, podlegają w czasie tego zaopatrzenia sądowi powszechnemu tego zakładu.

¹⁾ § 207 ust. cyw., art. VI l. 6 ust. wpraw. nor. jur.

§ 73. Oznaczony miejscem załogi sąd powszechny osoby wojskowej obejmuje jego żonę i dzieci tylko wtedy, jeżeli z osobą wojskową żyją w spółności domowej. Zresztą sąd powszechny tych osób oznacza się według miejsca ich stałego pobytu ¹⁾.

To samo odnosi się do żony i dzieci osób, wymienionych w § 69.

¹⁾ Por. §§ 70, 71, tudzież 68 i 69.

§ 74. Sąd powszechny Skarbu Państwa [albo kraju] oznacza się według siedziby organu publicznego ¹⁾, który według obowiązujących w tej mierze przepisów jest powołany w sprawie spornej do zastępowania Skarbu Państwa [albo kraju.]

Sąd powszechny gminy stosuje się do siedziby zwierzchności gminnej.

¹⁾ Do wykonywania obrony prawnej i zastępstwa prawnego prywatno-prawnych i publicznych interesów Państwa powołana jest Prokuratorja Generalna i jej Oddziały, względnie Delegaci. Ustrój Prokuratorji Generalnej opiera się na rozporządzeniu Prezydenta Rzplitej z dnia 9 grudnia 1924 Dz. U. Nr. 107 poz. 967, wydanem na zasadzie ustawowego upoważnienia w miejsce dawniejszej ustawy o ustroju i czynnościach Prokuratorji Generalnej z dnia 31 lipca 1919 Dz. U. Nr. 65 poz. 390. Na obszarze niniejszej ustawy istnieją dwa Oddziały

Prokuratorji i jeden Urząd Delegata. Zakres terytorjalny Oddziału Lwowskiego rozciąga się na okręg Sądu Apelacyjnego Lwowskiego, a okręg terytorjalny Oddziału Krakowskiego na okręg terytorjalny Sądu Apelacyjnego Krakowskiego (do którego przyłączono ziemie spiską i orawską z dniem 25 listopada 1922 na mocy rozp. Rady Ministrów z 14 kwietnia 1922 Dz. U. Nr. 90 poz. 833, wydanego na zasadzie ustawy z 26 października 1921 Dz. U. Nr. 89 poz. 657). Śląsk Cieszyński, który dawniej należał do Oddziału Krakowskiego, przydzielono rozporządzeniem Min. Skarbu z dnia 8 stycznia 1925 Dz. U. Nr. 3 poz. 30 do terytorjalnego zakresu działania Delegata Prokuratorji Generalnej z siedzibą w Katowicach, który w dniu 15 lutego 1925 rozpoczął swoją działalność. Wedle § 3 pow. rozporządzenia Prezydenta Rzplitej zastępstwu Prokuratorji Generalnej podlegają:

1) Wszelki majątek ruchomy i nieruchomy, a w szczególności wszelkie prawa i roszczenia Państwa, oparte na tytułach prawno-prywatnych i prawno-publicznych, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe;

2) Prawa terytorjalne Państwa oraz wynikające z umów i traktatów międzynarodowych prawno-prywatne i publiczne prawa i roszczenia Państwa do państw obcych i zobowiązania, zaciągnięte względem państw obcych;

3) Wszelki majątek nieruchomy i ruchomy, fundusze i zakłady, pozostające pod zarządem władz państwowych, podczas trwania tego zarządu.

Nadto z mocy § 5 tego rozp. Prokuratorja Generalna wykonywa zastępstwo prawne instytucyj publicznych, będących odrębnymi od Skarbu Państwa podmiotami prawnymi, w tym zakresie, w jakim je wykonywała na zasadzie przepisów dotychczasowych art. 3 ustawy z 31 lipca 1919 Dz. U. Nr. 65 poz. 390. Do nich należą:

a) Fundusze i instytucje, przedsiębiorstwa i zakłady (publiczne), za których rentowność Skarb Państwa przyjął gwarancję, lub które w całości lub części ze Skarbu są dotowane;

b) Fundacje, będące pod bezpośrednim zarządem państwowym;

c) Majątek kościelny i majątek beneficjów kościelnych, o ile chodzi o pierwotne fundowanie kościoła albo duchownego beneficjum, lub o nienaruszalność majątku

zakładowego, albo o ile tym majątkiem administrują władze państwowe, a nie o ile chodzi o zastępstwo lub ściąganie bieżących pożytków z majątku istniejących już kościołów lub duchownych zakładów, klasztorów i społeczności duchownych wogóle.

W myśl wspomnianego wyżej art. 5 Rada Ministrów może ograniczać to zastępstwo lub też polecać zastępstwo tych instytucyj publicznych, będących podmiotami prawnymi, odrębnymi od Skarbu Państwa, których Prokuratoria Generalna dotąd nie zastępowała.

Wskutek wejścia w życie konkordatu, zawartego między Rzeczpospolitą Polską a Stolicą Apostolską z dnia 10 lutego 1925 (Dz. U. Nr. 72 poz. 501), który wedle oświadczenia rządowego z dnia 9 czerwca 1925 (Dz. U. Nr. 72 poz. 502) został ratyfikowany dnia 2 czerwca 1925 i stosownie do art. XXVII obowiązuje od dnia 3 sierpnia 1925, uzyskały wszelkie osoby prawne kościelne i zakonne wyznania katolickiego prawo samoistnego występowania przed sądami. W szczególności artykuł XVI konkordatu opiewa: „Wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne mają, zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania, posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego, swego majątku ruchomego i nieruchomości, jak również prawo stawania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych praw cywilnych”.

Atoli aż do wydania przez Radę Ministrów rozporządzenia, przewidzianego w § 5 rozp. Prezydenta Rzplitej z 9 grudnia 1924 Dz. U. Nr. 107 poz. 967, a uchylającego zastępstwo kościołów i zakonów przez Prokuratorję Generalną, Prokuratorja Generalna zastępować będzie majątkowe sprawy kościoła katolickiego i zakonów katolickich, o ile władza kościelna lub zakonna nie zechce skorzystać z prawa samoistnego występowania wobec sądów. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1925 Dz. U. Nr. 127 poz. 904 uchylono właśnie obowiązek Prokuratorji Generalnej do zastępowania majątków kościelnych.

Z mocy osobnych postanowień prawnych nie podlegają obligatoryjnemu zastępstwu przez Prokuratorję Generalną następujące przedsiębiorstwa i instytucje pań-

stwowe, którym przysługuje prawo samodzielnego występowania przed sądami:

Pocztowa Kasa Oszczędności na mocy §§ 1 i 8 b rozp. Prezydenta Rzplitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 55 poz. 545,

Wydawnictwo Monitora Polskiego na mocy § 2 statutu, nadanego rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 26 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 55 poz. 546,

Polska Agencja Telegraficzna na mocy § 2 statutu, nadanego rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 26 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 55 poz. 547,

Bank Gospodarstwa Krajowego z mocy § 2 statutu, nadanego rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 31 maja 1924 Dz. U. Nr. 46 poz. 478 w brzmieniu, nadanem rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 24 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 59 poz. 597,

Państwowy Bank Rolny na mocy § 30 ust. e statutu, nadanego ustawą z dnia 10 czerwca 1921 Dz. U. Nr. 39 poz. 369 i §§ 1 i 2 rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 14 maja 1924 Dz. U. Nr. 43 poz. 450,

Państwowa Fabryka Związków Azotowych w Chorzowie na mocy §§ 1 i 15 statutu, nadanego rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 28 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 56 poz. 568,

Państwowe Zakłady Wodociągowe na Górnym Śląsku na mocy §§ 1 i 15 statutu, nadanego rozp. Prez. Rzplitej Pol. z dnia 28 czerwca 1924 Dz. U. Nr. 56 poz. 569.

Właściwość miejscowa Oddziałów Prokuratury Generalnej unormowana jest art. 20 do 26 uchwały Rady Ministrów z dnia 17 czerwca 1920 Dz. U. Nr. 73 poz. 502, utrzymanymi w mocy art. 18 powyższego rozp. Prezydenta Rzplitej. Przepisy te odnoszą się także do właściwości terytorjalnej Delegata (§ 11 ust. 3). Ze względu na właściwość sądu mają znaczenie art. 21 i 22, które opiewają: Art. 21: „Do zastępstwa w procesach, w których stroną pozwaną jest Skarb Państwa lub podmioty prawne, ze Skarbem na równi stojące, i w których właściwość sądu oznacza się wedle siedziby organu powołanego do ich zastępstwa, właściwym jest Oddział Prokuratury Generalnej, w którego okręgu znajduje się rzecz sporna, w braku tego kryterjum Oddział, gdzie

zaszło zdarzenie, na którym się roszczenie powoda opiera, a w braku wreszcie tej zasady Oddział tego okręgu, gdzie znajduje się siedziba urzędowa zainteresowanej władzy administracyjnej lub nadzorczej, która podlega bezpośrednio władzy centralnej". Art. 22: „W wszelkiem innym postępowaniu sądowym oraz postępowaniu prawnopublicznym powołany jest do zastępstwa ten Oddział Prokuratorji Generalnej, w którego okręgu znajduje się siedziba właściwego sądu, względnie właściwej władzy administracyjnej I instancji". Wedle § 6 ust. 2 rozp. Prezydenta Rzplitej, jak wyżej, „w sądowym postępowaniu cywilnym wszelkiego rodzaju Skarb Państwa i inne podmioty prawne, o których wyżej mowa, zastępuje wyłącznie Prokuratorja Generalna, która jest uprawniona do prawnie skutecznego podejmowania wszelkich czynności procesowych i do spełniania wszelkich sądowych aktów prawnych bez obowiązku wykazywania się osobnem pełnomocnictwem".

Były kraj Galicja przestał istnieć nietylko pod względem administracyjnym, ale także pod względem majątkowym, i nie ma osobowości prawnej. (O. z 23 stycznia 1923, R. III. 89/23. P. P. A. z r. 1923 str. 32). (Zob. ust. z 30 stycznia 1920 Dz. U. Nr. 11 poz. 91). (Por. O. z 10 kwietnia 1923, R. III. 2869/22. P. P. A. z r. 1923 str. 276).

Wydział Samorządowy jest prawnym zastępcą Skarbu Państwa w sporach majątkowych byłego kraju Galicji. (O. z 4 czerwca 1924, R. III. 641/24. P. P. A. z r. 1924 str. 280).

Były Skarb austriacki może być pozywany przed tutejszemi sądami. Do sądowego zastępstwa b. Skarbu austr. powołana jest Prokuratorja Generalna Rzplitej Pol. (O. z 1 sierpnia 1921, R. III. 523/21. P. P. A. z r. 1921 str. 106).

Dopuszczalność skargi przeciw b. Skarbowi austr. i zastępstwo Prokuratorji Generalnej uznają także O. z 20 września 1921, R. III. 340/21. P. P. A. z r. 1921 str. 110 i z 20 września 1921, R. III. 349/21. P. P. A. z r. 1921 str. 119.

Skarb Państwa Polskiego na zasadzie prawa narodów nie odpowiada za zobowiązania dawnego państwa austriackiego, odnoszące się do Małopolski. (O. z 19 kwietnia 1921, R. III. 363/21. Tak samo O. z 16 wrze-

śnia 1921, R.w. III. 509/20, O. S. P. I. 15, co do kolei O. z 24 lutego 1922, R.w. III. 256/22, P. P. A. z r. 1922 str. 94, O. z 2 listopada 1921, R.w. III. 1244/21, P. P. A. z r. 1923 str. 113 i z 26 czerwca 1922, R.w. III. 564/22, P. P. A. z r. 1923 str. 362). Dochodzenie tego rodzaju roszczeń do b. Skarbu austr. unormowane jest traktatami pokojowymi.

§75. O ile w sposób powszechnie obowiązujący nie postanowiono niczego innego, sąd powszechny jawnych spółek handlowych, komandytowych, akcyjnych, stowarzyszeń, gwaractw, publicznych funduszków i korporacji, kościołów, prebend, fundacji, istniejących dla celów publicznych zakładów, mas majątkowych, towarzystw i innych podmiotów prawnych, nie należących do osób fizycznych i nie podlegających przepisom § 74, oznacza się według ich siedziby. W razie wątpliwości uważa się za siedzibę miejsce, gdzie się prowadzi zarząd¹⁾.

Jeżeli za który z tych podmiotów prawnych ma występować zastępca Skarbu Państwa [albo kraju], albo jeżeli który z nich podlega rządowi gminnemu, oznacza się sąd powszechny według postanowień § 74²⁾.

¹⁾ Art. IV l. 2 ust. wpraw. proc. cyw. — ²⁾ Zob. uwagi przy § 74.

Sądy szczególne.

1. Wyłączne.

Sprawy małżeńskie.

§ 76. Skargi o rozdział, rozwód i o unieważnienie małżeństwa, jakoteż skargi o wszystkie roszczenia, nie wyłączając majątkowe ze stosunku małżeńskiego należą do sądu¹⁾,

w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnią wspólną siedzibę.

¹⁾ §§ 50 l. 2 i 3, 100.

Sprawy spadkowe.

§ 77. Jak długo spadku nie przyznano, oznacza się sąd dla skarg, któremi dochodzi się praw spadkowych albo roszczeń z zapisów lub innych rozporządzeń na wypadek śmierci, tudzież dla skarg wierzycieli spadkowych o roszczenia przeciw spadkodawcy ¹⁾ lub przeciw dziedzicom jako takim, według siedziby ²⁾ sądu ³⁾, który przeprowadza przewód spadkowy ⁴⁾.

Skargi, mające za przedmiot dział spadku, należą do sądu, w którym zawisło postępowanie spadkowe. Sąd ten pozostaje właściwy także po prawomocnem przyznaniu spadku.

¹⁾ Przepis § 77 ust. 1 nie uwłącza właściwości sądu dla uczestników sporu (§ 93), która i nadal istnieje, chociażby jeden lub kilku uczestników zmarło przed skargą. W szczególności sąd miejsca płatności weksla (§ 89) pozostaje nadal właściwy dla wszystkich uczestników, a to także dla tych, którzy tymczasem umarli. Opinia Sądu Najw. — ²⁾ Przepis ust. 1 normuje tylko miejscową właściwość sądu; rzeczowa właściwość stosuje się do ogólnych przepisów. Natomiast dla skarg o podział dziedzictwa jest zawsze właściwy sąd, który przeprowadza spadek, bez względu na wartość majątku. Obj. Min. Zob. także §§ 49 i 50. — ³⁾ § 77 ust. 1 nie wyklucza właściwości z § 88. — ⁴⁾ §§ 105 do 108.

Sprawy ordynackie [i lenne].

§ 78. Skargi, przekazane trybunałom pierwszej instancji w sprawach ordynackich ¹⁾,

należą do trybunału, który wykonuje w pierwszej instancji sądownictwo w niespornych sprawach ordynackich²⁾).

[Skargi w sprawach lennych, nie mające sądu określonego w § 77, jeżeli lenno jest książęce i lennodawca bierze udział w sporze, należy wnosić do trybunału pierwszej instancji, w którego okręgu ma siedzibę izba lenna, poza tym przypadkiem do trybunału pierwszej instancji, w którego okręgu lenno jest położone].

¹⁾ § 50 l. 4. — ²⁾ § 116. Sąd ten wyklucza właściwość z § 77.

Skargi sędziów i przeciw sędziom.

§ 79. Skargi przeciw osobom, urzędującym jako sędziowie samoistni w sądzie powiatowym, powołanym według przepisów o przedmiotowej i miejscowej właściwości do rozprawy i rozstrzygnięcia¹⁾, należą do sądu okręgowego, w którego okręgu znajduje się sąd powiatowy. Skargi przeciw przełożonemu trybunału pierwszej instancji, które należałyby do tego trybunału albo do sądu powiatowego, położonego w jego okręgu, podaje się do jednego z trybunałów pierwszej instancji, których okręg bezpośrednio graniczy z okręgiem tamtego pierwszego trybunału.

Te same przepisy należy stosować, jeżeli sędzia samoistny wytacza skargę, dla której zresztą byłby właściwy sąd powiatowy, w którym w tym czasie urzęduje, albo jeżeli przełożony trybunału występuje jako powód w sprawie, przekazanej z mocy postanowień

tej ustawy trybunałowi, którego jest przełożonym, albo jednemu z sądów powiatowych w okręgu trybunału.

¹⁾ Bez względu na to, czy ten sąd pierwszy jest sądem powszechnym, czy wyłącznie właściwym. Jeżeli sędzia ma miejsce zamieszkania w okręgu innego sądu powiatowego, aniżeli ten, w którym urzęduje, wówczas zachowuje dla wszystkich sporów, należących przedmiotowo do sądów powiatowych, swój sąd powszechny przed sądem powiatowym swego miejsca zamieszkania (§§ 65, 66). Obj. Min.

Spory te należą do wyłącznej właściwości trybunałów, a więc przepis § 104 nie stosuje się do nich. (O. z 17 kwietnia 1901, l. 613. Richter Ztg. z r. 1905 Nr. 5).

Skargi o odszkodowanie z powodu naruszenia prawa przez urzędników sędziowskich.

§ 80. Dla skarg w celu dochodzenia roszczeń o odszkodowanie z powodu naruszenia prawa, popełnionego przez urzędników sędziowskich w wykonywaniu ich urzędowej działalności, oznacza się sąd właściwy według siedziby sądu, który albo którego funkcjonariusze spowodowali naruszenie prawa ¹⁾).

¹⁾ §§ 600 do 602 proc. cyw., ustawa z 12 lipca 1872 Dz. u. p. Nr. 112, art. VI l. 4 ust. wpraw. nor. jur.

Spory o nieruchomości.

§ 81. Skargi, któremi dochodzi się prawa rzeczowego na nieruchomości, wolności od takiego prawa albo jego zniesienia, skargi o podział ¹⁾, o sprostowanie granic ²⁾ i z powodu naruszenia posiadania należą do sądu, w którego okręgu położona jest nieruchomość.

Jeżeli skarga dotyczy służebności gruntowej albo ciężaru gruntowego, rozstrzyga położenie gruntu służebnego albo obciążonego.

¹⁾ Skargi te, z wyjątkiem skarg o służebność mieszkania i o wymowę (§ 49 l. 3), należą wedle wartości albo do sądu powiatowego (§ 49 l. 1), albo do trybunału (§ 50 l. 1) miejsca położenia rzeczy. Obj. Min. Odnosi się to także do czystych skarg hipotecznych (§ 91). Opinia Sądu Najw. Powód winien podać wartość w skardze § 60. Obj. Min.

Nie należą tu skargi, mające podstawę obligatoryjną, np. skargi o dopełnienie ustnej umowy, zawartej w przedmiocie dobra nieruchomości, o wystawienie deklaracji w celu zaindebentowania własności kupionej nieruchomości, o oddanie posiadania kupionej nieruchomości. (O. G. U. 5549, 1118, 6507, 6913, 8628), o dostarczenie deklaracji w celu wykreślenia długów, do której dostarczenia sprzedawca przy kupnie się zobowiązał (O. G. U. 9591), skargi zapisobiercy przeciw dziedzicowi o oddanie w posiadanie nieruchomości mu zapisanej i o zeznaniu deklaracji w celu przepisania własności (O. G. U. 11775).

²⁾ Postępowanie w celu odnowienia lub sprostowania granic jest postępowaniem niespornym w myśl § 850 u. c. w brzmieniu II noweli do u. c. z 22 lipca 1915 Dz. u. p. Nr. 208 str. 340. Wniosek tego rodzaju wciąga się do rej. Nc., zob. reskr. Min. Spr. z 6 października 1915 Dz. rozp. Min. Spr. Nr. 34. Co do kwestji skierowania takiej sprawy na drogę niesporną w razie ujawnienia się w sporze, że granica jest sporna, zob. komunikat Min. Spr. Dz. rozp. Min. Spr. z r. 1915 str. 261, tudzież O. z 7 lutego 1922 R. III 67/22, P. P. A. 1922, str. 88 i z 29 listopada 1921 R. III 872/21 P. P. A. z r. 1923, str. 125 i z 12 listopada 1924 R. III 600/24 O. S. P. IV 114.

Skargi o dopełnienie umowy kupna sprzedaży, zawartej w przedmiocie nieruchomości, zeznanie deklaracji i oddanie posiadania kupionej nieruchomości nie należą przed *torum rei sitae* (O. z 25 czerwca 1919 R. III 40/19 Dz. urz. Min. Spr. z r. 1920 część nieurz. str. 274).

Spory o naruszenie posiadania praw wodnych.

§ 82. Spory o naruszenie posiadania (§ 49 l. 4) praw wodnych należą do sądu, w którego okręgu nastąpiło naruszenie ¹⁾).

¹⁾ Por. § 85.

Spory z najmu i dzierżawy.

§ 83. Spory z najmu i dzierżawy gruntów, budynków lub rzeczy, uznanych ustawą za nieruchomości, tudzież młynów okrętowych i innych budowli wzniesionych na okrętach ¹⁾ należą do tego sądu, w którego okręgu leży przedmiot najmu lub dzierżawy ^{*)} ²⁾).

Sąd ten jest właściwy także do wydatnia zarządzeń i poleceń w sprawach najmu i dzierżawy, wymienionych w § 49 ostatni ustęp ³⁾).

*) Wedle art. IV l. 13 now. o odc. sąd.

¹⁾ Poprzednia stylizacja tego przepisu budziła wątpliwość, czy właściwość miejscowa wyłączna odnosi się także do sporów o istnienie umowy najmu i dzierżawy i zapłatę czynszu. Obecnie wskutek zmienionej stylizacji (przez opuszczenie powołanego w tym przepisie § 49 l. 5) wątpliwości te usunięto i spory te podpadają obecnie pod wyłączną właściwość z § 83. Zob. rozp. Min. Spr. z 2 lipca 1914 Dz. rozp. Min. Spr. Nr. 41. — ²⁾ Gdy chodzi o rzeczy ruchome, skarga należy do sądu powszechnego pozwanego. Obj. Min. — ³⁾ Zob. § 85, § 224 l. 4. proc. cyw.

W drodze umowy wyraźnej (§ 104) mogą strony poddać spór z umowy najmu i dzierżawy miejscowej właściwości innego sądu (O. z 27 kwietnia 1899 l. 5440 G. U. n. zb. 599).

Spory z częściowych zapisów długu.

§ 83a. Spory o roszczenia, których wedle ustawy musi się dochodzić przez wspólnego kuratora lub przeciw niemu, należą do trybunału, który ma ustanowić kuratora.

Dla sporów o roszczenia z częściowych zapisów długu i tym podobnych tytułów dłużnych, do których w myśl § 17 ustawy z dnia 24 kwietnia 1874 Dz. u. p. Nr. 49 nie stosują się postanowienia tej ustawy, wyłącznie właściwy jest sąd powszechny dłużnika.

Zmiana właściwości tych sądów układem stron jest niedopuszczalna^{*)}.

^{*)} Dodane art. IV l. 14 now. o odc. sąd.

Spory ze stosunku stowarzyszenia.

§ 83b. Spory ze stosunku prawnego między spółką akcyjną, spółką komandytową na akcje, stowarzyszeniem akcyjnym, spółką z ograniczoną odpowiedzialnością lub stowarzyszeniem zarobkowym i gospodarzem a członkami, o ile chodzi o roszczenia wspólne dla wszystkich grup uczestników lub dla pewnej oznaczonej ich grupy, tudzież

skargi o zaczepienie uchwał walnych zgromadzeń wspomnianych zjednoczeń należą do rzeczowo właściwego trybunału siedziby zjednoczenia.

Zmiana właściwości tego sądu układem stron jest niedopuszczalna *).

*) Dodane art. IV l. 14 now. o odc. sąd.

Położenie rzeczy w różnych okręgach.

§ 84. Jeżeli rzecz jest położona w okręgach więcej sądów, natenczas we wszystkich przypadkach, w których oznacza się sąd właściwy według położenia rzeczy, ma powód wybór ¹⁾. do którego z tych sądów zechce wnieść skargę. To samo obowiązuje, jeżeli ze względu na granice różnych okręgów sądowych jest wątpliwe, który z więcej sądów należy uważać za właściwy wedle miejsca położenia rzeczy.

Jeżeli w jednej skardze połączono więcej roszczeń, które według poprzednich postanowień należałyby ze względu na położenie rzeczy, do jakiej się odnoszą, do różnych sądów, może powód według wyboru wnieść skargę w każdym z tych sądów.

¹⁾ § 102. Do łączenia kilku roszczeń w jednej skardze odnoszą się przepisy §§ 11 i 227 proc. cyw.; § 115 ust. hip. o właściwości sądu dla skarg o usprawiedliwienie prenotacji prawa zastawu, ciężącego łącznie na hipotekach w różnych sądach, nie doznał zmiany.

Osoby korzystające z prawa zakrajowości.

§ 85. Przepisy o sądzie wyłącznym miejsca położenia rzeczy nieruchomości (§ 81), tudzież o sądach właściwych, oznaczonych w §§ 82 i 83, stosują się także do osób korzystających z prawa zakrajowości¹⁾ [i do osób, podlegających Urzędowi Naczelnego Marszałka Dworu].

¹⁾ Zob. art. III i IX ust. 2 i 3 ust. wpraw. nor. jur.

2. Sądy właściwe z wyboru.

Sąd miejsca zatrudnienia.

§ 86. Osoby posiadające zdolność procesową¹⁾ i przebywające w pewnym miejscu wśród okoliczności, które z natury rzeczy wskazują na dłuższe trwanie pobytu, w szczególności jako słudzy, robotnicy rękodzielni albo fabryczni, przemysłowi pomocnicy albo terminatorzy, studjujący albo uczniowie, mogą być pozywane o roszczenia majątkowe przed sąd ich miejsca pobytu²⁾.

Do osób wojskowych, które samoistnie nie mogą sobie ustanowić siedziby, postanowienie to stosuje się w ten sposób, że zamiast sądu miejsca pobytu wstępuje sąd miejsca załogi (§ 68).

¹⁾ §§ 1 i 2 proc. cyw. — ²⁾ Odnosi się to także do dzieci takich osób, jeżeli te osoby porzuciły zamieszkanie w kraju. Właściwość ta pozostaje nadal, gdy wchodzi w zastosowanie § 97; skargi, wymienione w § 97, można wnosić w 90 dniach do sądu właściwego wedle § 86, chociaż tymczasem pozwany zmienił swe miejsce zamieszka-

nia. Obj. Min. Wedle ustawy automobilowej z 9 sierpnia 1908 Dz. u. p. Nr. 162 można wnosić skargi o odszkodowanie z powodu wypadku automobilowego — także do sądu, w którego okręgu wypadek się zdarzył (§ 9), a umowy, wykluczające z góry tę właściwość, są nieważne (§ 13).

Sąd przedsiębiorstwa.

§ 87. Osoby, które poza okręgiem sądowym swej siedziby mają kopalnię, fabrykę, przedsiębiorstwo handlowe lub inną pracownię swego przedsiębiorstwa lub zawodu, można w sprawach spornych, dotyczących się ich przemysłowej lub zawodowej działalności, pozywać przed sąd, w którego okręgu znajduje się ich przedsiębiorstwo lub pracownia *)¹⁾.

Jeżeli posiadacze kopalń, fabryk, przedsiębiorstw handlowych albo przemysłowych mają poza siedzibą przedsiębiorstwa osobne zakłady uboczne, można w sprawach spornych, odnoszących się do tych zakładów, pozywać ich w sądzie miejsca, w którym znajduje się zakład.

Osoby, które na majątku, zaopatrzonym w budynki mieszkalne albo gospodarcze, gospodarują same jako właściciele, użytkownicy albo dzierżawcy albo zlecają prowadzenie gospodarstwa ustanowionym przez siebie rzadcom, można ze wszystkich stosunków prawnych, odnoszących się do gospodarzenia majątkiem, pozywać przed sąd tego okręgu, w którym majątek leży.

*) Dodane art. IV l. 15 now. o odc. sąd.

¹⁾ Ustęp ten odpowiada poprzednio już objawionej opinii Sądu Najw., iż § 87 odnosi się także do przedsiębiorstwa głównego, położonego poza miejscem zamieszkania właściciela. Zakład uboczny musi być środowiskiem mniejszego lub większego koła stosunków prawnych, przyczem nie jest konieczne, by z zakładu ubocznego bezpośrednio zawierano czynności prawne. Mot. I str. 77 i nast.

Stosunek prawny zakładu ubocznego do zakładu głównego jest obojętny — przeto obojętne jest również, czy zakład uboczny wogóle pod względem prawno-cywilnym i administracyjnym ma samoistny zakres działania i czy on ujawnia się na zewnątrz (O. z 31 października 1900 l. 14599 G. U. n. zb. 1168), konieczną jednak jest pewna własna, chociażby niezupełna samodzielność (O. z 12 listopada 1902 l. 14984 G. U. n. zb. 2096).

W sądzie z § 87 ust. 2 można skarżyć o saldo z zarządu wspólnej nieruchomości (O. z 7 września 1899 l. 12673 G. U. n. zb. 697).

Posiadanie willi z ogrodem, której nie używa się ani do celów przemysłowych ani do celów gospodarstwa rolnego, nie uzasadnia właściwości z § 87 ust. 2 nor. jur. (O. z 22 października 1902 l. 13120 G. U. n. zb. 2064).

Dla sporu o roszczenie, będące w związku z czynnością pozwanego, jako przemysłowca naftowego, właściwy jest sąd, w którego okręgu pozwany ma swoje biuro kopalniane (O. z 28 marca 1922 R. III 254/22 O. S. P. III 138).

Spółki jawne, mające swój zakład w Austrii, mogą otwierać w Polsce zakłady filjalne (O. z 10 września 1924 R. III 526/24 O. S. P. III 500).

Przepis § 87 nor. jur. nie ma zastosowania w sporze dzierżawcy przeciw użytkowcy (dożywotnikowi), jeżeli dzierżawca mieszka na przedmiocie dzierżawy a użytkowca poza jego obrębem (O. z 18 września 1919 R. III 302/19 P. P. A. z 1920, str. 48).

Sąd wierzytelności kupców za towary.

§ 87a. Protokółowani kupcy mogą pozywać kupców o swoje wie-

rzytelności ze sprzedaży, dokonanej w zakresie swego przedsiębiorstwa, w ciągu dwóch lat, licząc od ostatniego zamówienia, także przed sądem miejsca ich przedsiębiorstwa, jeżeli wykażą dokumentem zamówienie, będące podstawą wierzytelności, i rzeczywiste odebranie (odstawienie) towaru. W interesach, zawartych na podstawie pełnomocnictwa, musi być pełnomocnictwo zamawiającego wykazane dokumentem *)¹⁾.

*) Dodane art. IV l. 16 now. o odc. sąd.

¹⁾ Przepis ten dodano ze względu na stosunki z Węgrami, gdzie istniało analogiczne postanowienie proceduralne. U nas ma znaczenie szczególnie w obrocie wewnętrznym, t. j. gdy zamówienie pochodzi z innej dzielnicy.

§ 87 a, nie wymaga, aby także pozwany był kupcem protokółowanym; wystarczy, gdy należy do osób, wymienionych w § 88 ust. 2. Dokumentem może być zwykłe pisemne zamówienie i dowód nadania na kolej lub pocztę. Dołączenie tych dokumentów do skargi nie jest wymagane. Wystarczy zastosowanie § 77 proc. cyw. Właściwość ta odnosi się także do skarg o odszkodowanie z tytułu sprzedaży np. wskutek nieprawego odmówienia przyjęcia towaru. Rozp. Min. Spr. z 2 lipca 1914 Dz. r. Min. Spr. Nr. 43.

Sąd miejsca dopełnienia.

§ 88. Skargi o ustalenie istnienia lub nieistnienia umowy, o jej dopełnienie lub rozwiązanie tudzież o wynagrodzenie szkody z powodu niedopełnienia albo z po-

wodu nienależytego dopełnienia, można wnosić do sądu miejsca, gdzie według układu stron pozwany winien dopełnić umowy. Układ musi być wykazany dokumentem *)¹⁾.

*) Wedle art. IV l. 17 now. o odc. sąd. Drugi ustęp, dodany tą nowelą, uchylono art. 2 l. 7 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. Nr. 24 poz. 144.

¹⁾ Ustęp ten zmieniono w celu uzgodnienia z analogicznym przepisem, obowiązującym na Węgrzech. U nas przepis § 88 ma znaczenie szczególnie w obrocie wewnętrznym. Umowa o miejsce wypełnienia nie wymaga specjalnej formy. Może ona być nawet ustną, byle tylko później była wykazana np. pismem pozwanego (zamówienie, nota kupiecka i t. p.). Wyraźne poddanie się właściwości sądu wykonania umowy nie jest potrzebne. Do sposobu przedłożenia dokumentu stosuje się § 77 proc. cyw. Rozp. Min. Spr. z 2 lipca 1914 Dz. rozp. Nr. 43. Ustęp 2 § 88 został uchylony, tem samem uchylony został t. zw. sąd fakturowy. Właściwość z § 88 jest wykluczona przy interesach na raty, ustawa z 27 kwietnia 1896 Dz. u. p. Nr. 70 § 6.

§ 89. Osoby, zobowiązane z weksła, może posiadacz weksła pozywać przed sąd miejsca zapłaty¹⁾.

¹⁾ Wedle ustawy wekslowej, wydanej w formie rozporządzenia Prez. Rzptej Pol. z 14 listopada 1924 Dz. U. Nr. 100 poz. 926, uważa się w braku osobnego oznaczenia na wekslu za miejsce płatności weksła trasowanego miejsce, wymienione obok nazwiska trasata (art. 2 ust. 3), zaś weksła własnego miejsce wystawienia weksła, a w braku tegoż miejsce, podane obok nazwiska wystawcy (art. 100 ust. 3 i 4). Przepis ten odnosi się do skarg czysto wekslowych.

§ 90. [Spory z najmu okrętów, ze stosunku służbowego załogi okrętowej i z interesów

przewozu morzem można wytaczać także w sądzie miejsca, w którym pozwany przebywa, do kąd towar ma być dostawiony, gdzie ma się kończyć przewóz podróznego, albo gdzie podróż przerwano¹.

Sąd rzeczy obciążonej.

§ 91. W sądzie, właściwym według § 81, można ze skargą o dochodzenie prawa zastawu¹⁾ połączyć skargę o zapłacenie wierzytelności, zabezpieczonej prawem zastawu, ze skargą o zniesienie (wykreślenie) prawa zastawu skargę o ustalenie nieistnienia wierzytelności, zabezpieczonej prawem zastawu, jeżeli obydwie skargi są skierowane przeciw temu samemu pozwanemu²⁾.

Skargi o świadczenia, zaległe z ciężaru gruntowego, można przeciw posiadaczowi obciążonego gruntu wnosić do sądu, w którego okręgu leży grunt obciążony.

¹⁾ Skargi hipoteczne (w przeciwstawieniu do skarg z tytułu osobistych pretensyj, równocześnie dochodzonych w myśl § 91) należą do sądu miejsca położenia obciążonej rzeczy. Rzeczową właściwość, choćby pretensja, ubezpieczona zastawem, przekraczała kwotę 500 zł., ocenia się według wartości przedmiotu zastawu (§ 57). Skargi hipoteczne, któremi dochodzi się zapłaty pretensji poniżej 500 zł., nie należą do trybunału. Opinia Sądu Najw.—

²⁾ Jedną skargą wolno wierzycielowi hipotecznemu pozwać dłużnika osobistego i dłużnika hipotecznego (niebędącego dłużnikiem osobistym) tylko wtenczas, jeżeli zachodzą w danym wypadku warunki z § 11 l. 1 *pro c. civ.*; gdy pozwani mają różny sąd powszechny, w sądzie dla uczestników z § 93. Sąd z § 91 nie jest uzasadniony dla skargi przeciw uczestnikom, gdyż tylko skarga przeciw dłużnikowi hipotecznemu może być wytoczona o wyko-

nanie prawa zastawu i zapłatę pretensji, natomiast dłużnika osobistego można skarżyć tylko o zapłatę. Obj. Min.

Ze skargą rzeczową, należąca ze względu na wartość zastawu, nie wyższą niż 1000 k. (500 zł.), do sądu powiatowego, można połączyć skargę osobistą (przeciw temu samemu pozwanemu), mającą za przedmiot wierzytelność ponad 1000 k. (500 zł.) (O. plen. z 23 października 1900 lud. Nr. 294 G. U. n. zb. 1156).

Sąd dla sporów o naruszenie posiadania.

§ 92. Skargi o naruszenie posiadania (§ 49 l. 4), o ile nie dotyczą nieruchomości¹⁾, można wnosić w sądzie, w którego okręgu nastąpiło naruszenie.

¹⁾ Por. §§ 81 i 82.

Sąd uczestnictwa sporu¹⁾.

§ 93. O ile dla sporu nie jest uzasadniony wspólny sąd szczególny²⁾, wolno więcej osób, mających różne sądy powszechne, pozywać jako uczestników sporu przed każdy sąd krajowy, który jest sądem powszechnym jednego z uczestników sporu albo, gdy między nimi znajdują się dłużnicy główni i uboczni³⁾, sądem powszechnym jednego z dłużników głównych⁴⁾, wyjąwszy, gdyby ten sąd nawet na mocy układu stron nie mógł stać się właściwym*)⁵⁾.

Osoby, zobowiązane z weksla, można jako uczestników sporu⁶⁾, pozywać przed sąd miejsca zapłaty⁷⁾.

*) Wedle art. IV l. 18 now. o odc. sąd.

1) Zob. uwagi przy § 77. — 2) Np. § 81, 88. — 3) § 12 proc. cyw. — 4) Tylko w wypadkach właściwego uczestnictwa z § 11 l. 1 proc. cyw. W wypadku z § 11 l. 2 musi być bez względu na § 93 uzasadniony wspólny sąd właściwy (np. z § 88). — 5) Ostatnie zdanie „wyjawszy gdyby“ i t. d. dodane zostało now. o odc. sąd. Postanowienie to w związku ze zmianą § 104 uzasadnia wspólny sąd umowny dla uczestników sporu, chociażby co do niektórych z nich przepisana była właściwość sądu handlowego, a co do reszty właściwość ogólna. Rozp. Min. Spr. z 2 lipca 1914 Dz. Min. Spr. Nr. 43. — 6) Chociażby nie było właściwego uczestnictwa wedle § 11 l. 1 proc. cyw. 7) Zob. uw. przy § 89.

Za podstawę oceny, czy uczestnictwo sporu, uzasadniająca właściwość z § 93, istnieje, służyć mają fakta w skardze twierdzone (O. z 27 marca 1901 l. 4012 G. U. n. zb. 2169). Inaczej O. z 21 lutego 1922 R. III 110/22 P. P. A. z r. 1922 str. 91, wedle którego o tem, czy zachodzi właściwość sądu uczestnictwa sporu, rozstrzyga sąd nie tylko na podstawie twierdzeń pozwu, lecz także na podstawie ustalonego stanu sprawy. W żadnym razie nie można skarżyć w sądzie zamieszkania dłużnika ubocznego.

O właściwości sądu co do rozpoznania sporu, wynikłego z interesu kupna, które zawarto i miało wykonać w innej dzielnicy, rozstrzygają wyłącznie przepisy procesowe tej dzielnicy, w której wniesiono skargę. Nie wolno wnosić skargi przeciw wszystkim, zobowiązany z kontraktu, przed sądem tylko dla tego właściwym, który dodatkową umową przyjął wraz z dłużnikami odpowiedzialność za zobowiązanie do niepodzielnej ręki (O. z 21 lutego 1922 III R. 110/22 O. S. P. II 330).

Dla skargi, wniesionej przeciw sprzedającemu i kupującemu o zapłacenie wynagrodzenia za pośrednictwo, właściwy jest sąd uczestnictwa sporu w myśl § 93 nor. jur., chociaż każdy z pozwanych (osobno) zobowiązał się do zapłacenia pewnej kwoty (O. z 6 września 1921 R. III 646/21 P. P. A. z r. 1921 str. 83).

Sąd sporu głównego.

§ 94. Skargi, któremi dochodzi się roszczenia o rzecz lub prawo, o które to roszczenie toczy się spór między innemi osobami (interwencja główna)¹⁾, można aż do prawomocnego rozstrzygnięcia tego sporu wnosić w tym samym sądzie.

Skargi pełnomocników procesowych²⁾ i pełnomocników dla doręczeń³⁾ o należności i wydatki można wnosić w sądzie procesu głównego⁴⁾.

1) § 16 proc. cyw. — 2) § 31 proc. cyw. i art. V ust. wprov. proc. cyw. — 3) §§ 94 do 99, 562 ust. 2 proc. cyw. — 4) § 95, sędzia samoistny w wypadku § 7 a. ust. 3 lit. b.

§ 95. Skargi, oznaczone w §§ 91 i 94, można wnosić do sądów, tam wymienionych, także wtedy, gdy te sądy w myśl przepisów, obowiązujących o przedmiotowej właściwości, nie byłyby same przez się właściwe do orzekania o zawartem w takiej skardze roszczeniu majątkowem.

Sąd skargi wzajemnej.

§ 96. W sądzie skargi można wnieść skargę wzajemną¹⁾, jeżeli roszczenie, dochodzone w tej ostatniej, zostaje w związku z roszczeniem skargi²⁾, albo wogóle nadaje się do potrącenia, dalej jeżeli skarga wzajemna zmierza do ustalenia stosunku prawnego lub prawa, które w toku sporu stały się sporne³⁾, a rozstrzygnięcie żądania skargi zależy w całości lub w części od ich istnienia lub nieistnienia.

Właściwość sądu skargi wzajemnej nie zachodzi, jeżeli dla roszczenia, dochodzonego skargą wzajemną, albo dla tego rodzaju skargi o ustalenie właściwość tego sądu nie mogłaby być uzasadniona nawet układem stron ⁴⁾, albo jeżeli w chwili wniesienia skargi wzajemnej zamknięto już w pierwszej instancji ustną rozprawę na skargę ⁵⁾.

¹⁾ §§ 31 l. 1, 233 ust. 2 proc. cyw., § 226 ust. 2 instr. sąd. — ²⁾ Por. §§ 227 i 11 ust. 1 proc. cyw. — ³⁾ §§ 236, 259 proc. cyw. — ⁴⁾ § 104. Zresztą niema innych ograniczeń. Gdy zatem powyższe warunki zachodzą (związek spraw, możliwość potrącenia, ustalenie, zawisnięcie sporu), można skargą wzajemną dochodzić w sądzie powiatowym roszczeń ponad 500 zł. Podobnie w sporze awizacyjnym można wnosić skargę wzajemną o ustalenie spornego stosunku prawnego lub prawa nawet, chociażby pozatem dla takiej skargi był właściwy inny sąd powiatowy lub trybunał. Natomiast roszczeń, nadających się do potrącenia, nie można dochodzić skargą wzajemną, gdy właściwość sądu dla takiego roszczenia nawet układem stron nie dałaby się uzasadnić (np skargi wzajemnej o pretensję niżej 500 zł. nie można wnosić do trybunału). Obj. Min. — ⁵⁾ Zob. § 233 ust. 2 proc. cyw. i por. § 19 ustawy z 27 kwietnia 1873 Dz. u. p. Nr. 67 w postępowaniu upominawczem przy art. XXVIII ust. wpraw. proc. cyw. Sąd pozostaje właściwy dla skargi wzajemnej, już zawisłej, i mimo cofnięcia skargi głównej. Skarga wzajemna jest samoistną skargą, nie można jej wytaczać w odpowiedzi na skargę lub w piśmie przygotowawczem lub też mieszać z obroną. Wniosek o ustalenie, podany przez pozwanego (§ 259 ust. 2 proc. cyw.), nie jest skargą wzajemną. Obj. Min.

Sąd poprzedniej siedziby.

§ 97. Rzemieślnicy, kramarze, właściciele gospód, szyprowie, woźnice i inni przemysłow-

cy, następnie czeladnicy, pomocnicy, służy i inni płatni robotnicy mogą odbiorcą lub pracodawcą, jeżeli tymczasem przeniósł się do innego okręgu sądowego, w ciągu dziewięćdziesięciu dni od czasu ostatniej dostawy albo świadczenia pozywać przed sąd, właściwy według jego poprzedniej siedziby ¹⁾, o swoje wierzytelności za dostarczone wyroby i towary, za świadczone usługi i roboty.

To samo przysługuje nauczycielom prywatnym co do ich roszczeń o wynagrodzenie.

¹⁾ Można dochodzić z tem samem ograniczeniem także przed sądem poprzedniego zatrudnienia, wstępującego w miejsce sądu poprzedniego zamieszkania (§ 86), gdy pozwany poprzednie miejsce zatrudnienia tymczasem opuścił. Obj. Min.

Sąd szyprów i załogi okrętowej.

§ 98. Przeciw szyprom i osobom załogi okrętowej można dochodzić wierzytelności rodzaju, oznaczonego w § 97, nawet wtedy w sądzie właściwym według każdoczesnego pobytu pozwanego, jeżeli tenże ma swoją siedzibę w innym miejscu.

Sąd majątku.

§ 99. Przeciw osobom, nie mającym siedziby w kraju ¹⁾, można wnieść skargę o majątkowe roszczenia w każdym sądzie, położonym na obszarze, na którym obowiązuje ta ustawa, w którego okręgu znajduje się majątek tych osób albo sam przedmiot dochodzony skargą.

Co do wierzytelności za miejsce, w którym leży majątek dłużnika, uważa się siedzibę dłużnika. Jeżeli dłużnik nie ma siedziby w kraju, ale w kraju znajduje się rzecz, odpowiadająca za bezpieczeństwo wierzytelności, natenczas miejsce, gdzie ta rzecz leży, jest miarodajne dla oznaczenia właściwego sądu.

Nadto można zagraniczne zakłady, masy majątkowe, spółki, stowarzyszenia i inne związki osób pozywać także przed sąd krajowy, w którego okręgu znajduje się stałe zastępstwo dla kraju albo organ, któremu powierzono załatwianie spraw takich zakładów i spółek.

[Dla sporów, odnoszących się do okrętów i żeglugi morskiej, uważa się port ojczysty dotyczącego okrętu, znajdujący się w kraju, za miejsce, w którym leży majątek].

1) Zob. uwagi do art. X ust. wpraw. nor. jur.

Właściwość sądu majątku po myśli § 99 nor. jur. jest uzasadniona, jeżeli pozwany podnosi wzajemną pretensję do potrącenia; obojętne jest więc w takim wypadku, czy powód w skardze powołał się na to, że pozwanemu przysługuje do niego pretensja (O. z 28 września 1920 R. III 394/20 P. P. A. z r. 1921, str. 56).

Sąd majątku z § 99 nor. jur. nie ma zastosowania do pozwanego zamieszkałego w innej dzielnicy (O. z 27 sierpnia 1919 R. 139/19 O. S. P. I 161 i glosa do tego orzeczenia). (Zob. także glosę w O. S. P. II 48. Inaczej O. z 23/1 1924 R. III 671/23 O. S. P. III 318 przy art. X ust. wpraw. nor. jur. Zob. także glosę do tego orzeczenia).

Położenie nieruchomości za granicami Rzeczy Polskiej nie wyłącza jeszcze samo przez się sądów krajowych od rozpatrywania skargi o uznanie sprzedaży takiej nieruchomości za bezskuteczną. (O. z 4/6 1924 R. IV/845 O. S. P. III 490. Zob. jednak glosę do tego orzeczenia)

Subsydijarny sąd dla skarg ze stosunku małżeńskiego albo rodzicielskiego.

§ 100. Skargi przeciwko obywatelowi tutejszemu [austriackiemu] o sądowy rozdział, rozwód albo unieważnienie małżeństwa i inne skargi ze stosunku małżeńskiego lub rodzicielskiego. jeżeli spór nie jest czysto majątkowy¹⁾ i jeżeli dla nich nie jest uzasadniony w kraju ani sąd powszechny, ani sąd szczególny²⁾, można wnosić w sadzie powszechnym powoda, a jeżeli i dla niego taki sąd w kraju nie jest uzasadniony, wyznacz go Sąd Najwyższy³⁾).

Przepis ten obowiązuje także co do skarg przeciw mężowi lub ojcu, który w czasie zawarcia małżeństwa był obywatelem tutejszym [austriackim] a później porzucił lub utracił tutejsze [austriackie] obywatelstwo^{**}).

*) Zmienione art. 2 l. 8 ustawy z 9 marca 1920 Dz. U. 24 poz. 144.

***) Dodane art. IV l. 19 now. o odc. sąd.

1) § 50 l 2 i 3 — 2) § 76. — 3) Przez słowa „w kraju” (im Inlande) należy rozumieć w obrębie którejkolwiek z dzielnic. Zob. Allerhand. Międzydzielnicowe prawo procesowe. Dziennik urzęd. Min. Spraw. część nieurzędowa z r. 1920 str. 368. Zob. także uwagi przy art. X ust. prow. nor. jur.

Sąd dla skarg przeciw cudzoziemcom ze względu wzajemności.

§ 101. Jeżeli na obszarze innego Państwa przeciw obywatelom tutejszym [austriackim]

w sprawach cywilnych dopuszczone są skargi w sądach, którym według niniejszej ustawy nie przysługiwałyby dla tego rodzaju spraw wogóle żadna albo tylko ograniczona właściwość, natenczas taka sama właściwość jest uzasadniona przeciw obywatelom owego obszaru państwowego także w sądach krajowych¹⁾).

¹⁾ Nie stanowi różnicy, czy przepis zagraniczny stosuje się tylko do skarg przeciw obywatelom tutejszym, czy też także do skarg przeciw obywatelom odnośnego państwa obcego. (Wzajemność materialna). (O. z 6/6 1900 G. U. n. zb. 1033 z 31/7 1900 l. 10748 G. U. n. zb. 1100, z 21/7 1903 l. 10789 G. U. n. zb. 2409).

Przepisu tego nie można stosować do obywateli Państwa Polskiego, zamieszkałych stale w innych dzielnicach, chociaż w tych dzielnicach obowiązują przepisy normujące właściwość sądu w sposób niekorzystniejszy niż ustawa niniejsza, bo zasady retorsji nie podobna stosować do obywateli tego samego państwa. Zob. Al-lerhand. Międzydzielnicowe prawo procesowe w Państwie Polskiem Dz. r. M. Spr. z r. 1920. Dział nieurz., str. 367.

Większa ilość sądów.

§ 102. Z pomiędzy więcej sądów właściwych powodowi przysłuży wybór; wybór ten jest dokonany z doręczeniem skargi pozwanemu.

Większa ilość sądów powiatowych w jednej miejscowości.

§ 103. Jeżeli wypadnie pozwać kogo przed sąd powiatowy w miejscowości, gdzie istnieje więcej sądów powiatowych, należy wnieść skargę w tym sądzie powiatowym, w którego okręgu

pozwany ma swoją siedzibę¹⁾, albo w braku tejże, w którego okręgu przebywa²⁾. Jeżeli natomiast pozwany w rzeczywistości nie przebywa w tej miejscowości³⁾, ma powód wybór między więcej sądami powiatowemi (§ 102).

Jeżeli w urzędowej siedzibie opieki zawodowej (opieki zakładu, generalnej, zbiorowej) istnieje więcej sądów powiatowych, może Minister Sprawiedliwości dla skarg, które opieka zawodowa miałaby wnosić przed te sądy w zastępstwie swych pupilów, uznać w ogólności jeden sąd powiatowy w tej miejscowości jako właściwy*)⁴⁾.

*) Zmienione art. IV l. 20 now. o odc. sąd.

¹⁾ §§ 66, 68. — ²⁾ §§ 67, 70 ust. 2, 86, 98. — ³⁾ N. p. § 88. — ⁴⁾ Natomiast uchylono dawniejszy ustęp drugi.

Układ co do właściwości sądów.

§ 104. Strony mogą na mocy wyrażonego układu poddać się jednemu albo więcej sądom pierwszej instancji w miejscowościach wymienionych według nazwy. Układ musi być sądowi już w skardze wykazany dokumentem¹⁾.

Układ ma tylko wtedy skutek prawny, jeżeli odnosi się do oznaczonego sporu, albo do sporów wynikających z oznaczonego stosunku prawnego. Atoli nie wolno spraw, wyjętych wogóle z zakresu

działania sądów zwyczajnych, przenosić takimi układami do tych sądów, spraw, należących przed sąd powiatowy, do trybunału pierwszej instancji, ani sporów, zastrzeżonych wyłącznie trybunałom pierwszej instancji, do sądu powiatowego *) 2).

Sąd sam przez się niewłaściwy staje się o tyle, o ile układem stron może być uznany jako właściwy, także wskutek tego właściwym, że pozwany, nie podniósłszy wczas 3) zarzutu niewłaściwości, rozprawia ustnie w sprawie głównej 4).

*) Zmienione art. IV l. 21 now. o odc. sąd.

1) Wskutek zmiany ustępu 1, można umówić się o właściwość sądową w oznaczonej miejscowości, chociażby tam było więcej sądów przedmiotowo jednakowo właściwych dla danej sprawy (związek z § 103). Można także poddać się właściwości kilku sądów w wymienionych miejscowościach wedle wyboru powoda. Spory o roszczenia majątkowe, które tylko ze względu na wartość przedmiotu sporu (§ 50 ust. 1) należą do trybunałów, mogą być na podstawie umowy poddane sądom powiatowym Obj. Min. Także można wyraźną umową wyłączyć sądy miejscowe wyłącznie właściwe. Opinia Sądu Najw. — Nawet w sprawach prowizoryjalnych mogą się strony umową poddać właściwości sądu miejscowo niewłaściwego. Obj. Min.

2) Wskutek zmiany ust. 2 można umówić właściwość sądu handlowego. Gdy zatem nie podniesiono wczas zarzutu niewłaściwości (§ 240 ust. 1 proc. cyw.), nie można z urzędu uwzględnić niewłaściwości sądu handlowego. Resk. Min. Spr. z 2 czerwca 1914 Dz. r. M. Spr. Nr. 43.

Umowa o właściwość sądu jest skuteczna także dla skargi, wniesionej po śmierci jednej lub obu stron przeciw masie spadkowej lub spadkobiercom. Opinia Sądu

Najw. Natomiast sporne jest pytanie, czy tę zasadę należy stosować przy sukcesji pod tytułem szczególnym. Większość prawników oświadcza się twierdząco, a zdanie to znajduje ponaracie w judykaturze (O. z 19 października 1898 l. 13937 Riehl z r. 1899, str. 282, a także O. z 9 września 1924 Rw. III 534 24 O. S. P. IV 12)

³⁾ §§ 240 ust. 1 441 proc. cyw — ⁴⁾ § 43; § 240 ust. 2 proc. cyw.

Treść układu rozstrzyga, czy forum z § 104 ma być wyłączone czy też dowolne (obok forum zwykłego). (O. 9 sierpnia 1898 l. 11023 G. U. n. zb. 274, z 30 maja 1907 l. 7528 G. U. n. zb. 1923, z 2 października 1900 l. 12526 G. U. n. zb. 1138); o ile jednak z treści układu nie wynika, czy strony chciały ustanowić forum wyłączone czy dowolne, należy uważać forum za wyłączone a nie dowolne. (O. z 17 września 1901 l. 12396 G. U. n. zb. 2181). Jeżeli strony umową poddały się sądowi w miejscowości N., a w tej miejscowości znajduje się tylko sąd powiatowy, sąd ten jest właściwy dla spraw, które nie należą bezwzględnie do trybunału (O. z 30 maja 1902 l. 7528 G. U. n. zb. 1923). Umowy o właściwość sądu, położonego obecnie poza granicami Polski, utraciły swoją skuteczność z chwilą, kiedy sąd prorogowany znalazł się poza granicami Polski; uchylene bowiem jurysdykcji krajowej nie jest dopuszczalne. Takie też stanowisko zajęło O. z 16 stycznia 1923 Rw. III 783/22. P. P. A. z r. 1923, str. 141. To samo odnosi się do przypadku, gdy strony poddały się orzecznictwu stałego sądu polubownego, który wskutek zmiany stosunków politycznych znalazł się poza granicami Polski, np. wiedeński sąd giełdowy, gdyż takie sądy, jakkolwiek daje się im nazwę sądów polubownych, są raczej sądami nadzwyczajnymi. Umowa o właściwość sądu jednej dzielnicy w miejscu sądu innej dzielnicy będzie z reguły skuteczna, bo idzie o sąd tego samego Państwa. W b. za-
 borze austriackim będzie skuteczna umowa o właściwość, zawarta w innej dzielnicy, o ile odpowiada przepisowi § 104. O tem bowiem, czy sąd prorogowany jest właściwy, powinno rozstrzygać prawo procesowe tegoż sądu, a obojętne jest według jakiego materialnego prawa należy rozstrzygać sprawę samą. Zob. Allerhand:

Międzydzielnicowe prawo procesowe. Dz. urz. Min. Spr. z r. 1920 część nieurz., str. 357, 371.

Wedle ustawy o interesach na raty z 27 kwietnia 1896 Dz. u. p. Nr. 70 (§ 6) do skarg z interesów na raty nie można ustanowić sądu z § 88 ust. 1, ani też nie można ze skutkiem poddać się właściwości wedle § 104.

W myśl § 13 ustawy automobilowej z 9 sierpnia 1908 Dz. u. p. Nr. 162 wykluczenie właściwości sądu, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie, jest niedopuszczalne.

Spory o należność i pierwszeństwo pretensyj, zgłoszonych w postępowaniu upadłościowym, należą wyłączenie do sądu konkursowego, a umowa o właściwość innego sądu jest bezskuteczna. Zob. §§ 111 i 173 ust. 2 ord. konk. z dnia 10 grudnia 1914 Dz. u. p. Nr. 337.

CZEŚĆ TRZECIA.

O sądownictwie w sprawach niespornych ¹⁾.

Przewód spadkowy.

§ 105. Do przewodu spadkowego powołany jest sąd powiatowy ²⁾, a jeżeli w spadku znajdują się dobra tabularne [albo wyłączone ze związku gminnego ³⁾ lub lenne], sąd okręgowy, w którym zmarły miał swój sąd powszechny w sprawach spornych ⁴⁾.

¹⁾ Zob. patent ces. z 9 sierpnia 1854 Dz. u. p. Nr. 208 o postępowaniu w sprawach niespornych. — ²⁾ Delegacja trybunału wedle § 31 ust. 1, §§ 19 l. 6, 235, 236, 273, 274, instr. sąd. — ³⁾ W Polsce obecnie takie dobra nie istnieją, zob. ust. z 26 lipca 1919 Dz. U. Nr. 67 poz. 403 (art. 1) i z 26 lipca 1919 Dz. U. Nr. 67 poz. 404. — ⁴⁾ §§ 66 do 73. Przewód spadkowy po osobach, dla których sąd powszechny był uzasadniony w kilku sądach, może przeprowadzić którykolwiek z tych sądów, rozstrzyga zaś wyprzedzenie. Obj. Min.

§ 106. Jeżeli obywatel tutejszy [austriacki] umarł zagranicą, właściwy jest do przeprowadzenia przewodu spadkowego po nim sąd¹⁾, w którym zmarły miał w kraju swój ostatni sąd powszechny, albo jeżeli go nie można wyśledzić, sąd, w którego okręgu leżą w całości lub w większej części dobra nieruchomości należące do spadku, a jeżeli zmarły posiadał tylko majątek ruchomy, sąd, w którego okręgu leży większa część znajdującego się w kraju majątku ruchomego. Jeżeli do spadku należą dobra tabularne [albo wyłączone ze związku gminnego²⁾ albo lennel], należy odpowiednio stosować postanowienia § 105.

¹⁾ §§ 66 do 73; co do cudzoziemców zob. art. VIII l. 3 ust. wprov. nor. jur. — ²⁾ Zob. uw. 3 do § 105.

Ok. Min. Spr. z 16 października 1924 Nr. ok. 923/J. U./24 w sprawie traktowania spadków amerykańskich zwraca uwagę, że przepis § 21 pat. niesp. może odnosić się tylko do wypadków, gdy władze zagraniczne odstąpiły spadek do przeprowadzenia pertraktacji spadkowej. Jeżeli zatem spadek przeprowadziła władza zagraniczna i rozdzieliła go między spadkobierców, a następnie nadesłała przez konsulat tutejszej władzy gotówkę w celu wydania jej spadkobiercom, sądy powinny pisma konsulatów traktować jako prośby o pomoc prawną i ściśle je wykonywać. Nadsyłanych efektów nie wolno zatrzymywać w celu przeprowadzenia innego postępowania aniżeli to, o które proszono. O ile zatem w takim przypadku zmarły nie pozostawił w Państwie Polskiem innego majątku, nie ma podstawy ani do sporządzenia inwentarza, ani do przeprowadzenia postępowania spadkowego. Dz. u. Min. Spr. z r. 1924, str. 535.

§ 107. Co do dóbr nieruchomości zmarłego cudzoziemca¹⁾, leżących na obszarze, na którym obowiązuje ta ustawa, należy przewód spadko-

wy do sądu powiatowego albo, jeżeli te dobra lub ich część są wpisane w tabuli krajowej [albo są wyłączone ze związku gminnego] ²⁾, do sądu okręgowego, w którego okręgu te dobra leżą w całości albo w większej swej części ³⁾.

¹⁾ Art. VIII l. 3 ust. wpraw. nor. jur. — ²⁾ Zob. uw. 3 do § 105. — ³⁾ Przepisy §§ 107 i 108 stosują się tylko wtenczas, gdy spadek ma być wydany władzy zagranicznej. Natomiast jeżeli przewód całego spadku po cudzoziemcu przeprowadza sąd tutejszy (§§ 23 ust. 2, 24 i 25 pat. niesp. z 9 sierpnia 1854 Dz. u. p. Nr. 208), stosuje się ogólny przepis o właściwości t. j. § 105. Obj. Min.

§ 108. Jeżeli według istniejących w tej mierze przepisów ustawowych sąd, leżący na obszarze obowiązywania tej ustawy, ma przeprowadzić przewód spadku ruchomego po zmarłym cudzoziemcu ¹⁾, jest dla tego przewodu spadkowego właściwy sąd powiatowy, w którym zmarły cudzoziemiec miał swój sąd powszechny ²⁾; jeżeli zaś nie można wysledzić tego sądu, sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się większa część pozostałego majątku ruchomego ³⁾.

¹⁾ Art. VIII l. 3 ust. wpraw. nor. jur. — ²⁾ §§ 66 do 73. — ³⁾ Zob. uwagę 2 przy § 107.

Opieka i kuratela.

§ 109. Do ustanowienia opiekuna albo kuratora i do sprawowania wszelkich czynności, należących do władzy opiekuńczej i kuratelarnej, powołany jest sąd powiatowy ¹⁾, w którym małoletni albo pod pieczę zostający ma swój

sąd powszechny w sprawach spornych²⁾). Do ustanowienia opiekuna dla obywatela tutejszego, który nie ma w kraju sądu powszechnego w sprawach spornych, właściwy jest sąd powiatowy, w którego okręgu ojciec lub nieślubna matka mieli swój ostatni tutejszy sąd właściwy albo ostatnio przebywali^{*)}). Jeżeli dla cudzoziemca³⁾, dla którego w kraju nie jest uzasadniony sąd powszechny, ma ustanowić się opiekuna lub kuratora, właściwy jest sąd powiatowy, w którego okręgu cudzoziemiec ma swoją siedzibę albo pobyt.

Zastrzega się jednak dla sądu okręgowego, w którego okręgu leży właściwy sąd powiatowy, rozstrzygnięcie o uchwałach sądu powiatowego, którymi dozwolono albo odmówiono przedłużenia władzy ojcowskiej lub opieki albo zawieszenia lub zniesienia kurateli z powodu obłąkania albo głupowatości lub marnotrawstwa, tudzież rozstrzygnięcie o uchwałach sądów powiatowych, którymi załatwia się ostatecznie prośby o przysposobienie, albo którymi udziela albo odmawia się zezwolenia na wniesienie prośby o uprawnienie z łaski zwierzchnika państwa, albo zatwierdzenia pozbycia rzeczy nieruchomości małoletnich lub pod pieczęią zostających. W tym przypadku sąd powiatowy jeszcze przed wygotowaniem swej uchwały prześle akta przeprowadzonej rozprawy trybunałowi pierwszej instancji.

*) Dodane art. IV l. 22 now. o odc. sąd.

¹⁾ Delegacja trybunału § 31 ust. 1. — ²⁾ §§ 71, 72, 73, ewentualnie § 28. — ³⁾ Art. VIII l. 3 ust. wpraw. nor. jur.

Nie wymagają rozpoznania sądu okręgowego pozbycie nieruchomości przypadłej pupilowi ze spadku przed przyznaniem spadku lub przeniesienie takiej nieruchomości na spółdziedzica w drodze działu spadkowego (O. z 31 grudnia 1873 l. 11570 G. U. 5195 Jud. 85 i z 26 maja 1876 l. 5688 G. U. 6162, także O. z 10 lipca 1923 R. III. 2676/22 O. S. P. II 688).

Rozstrzygnięcie o uchyleniu przedłużonej władzy ojcowskiej zastrzeżone jest sądowi okręgowemu. W razie zaskarżenia uchwały sądu powiatowego z powodu niezasiągnięcia decyzji sądu okręgowego należy znieść tylko wygotowanie uchwały a nie samą uchwałę (O. z 25 kwietnia 1899 l. 6254 G. U. n. zb. 590).

Rekurs od uchwał, wymienionych w § 109 ust. 2, idzie zawsze do sądu apelacyjnego, choćby sąd powiatowy w swej uchwale nie powołał się na uchwałę sądu okręgowego (O. z 9 stycznia 1924 Nd. 85/23 O. S. P. III 269 i z 27 stycznia 1925 R. III 16/24 O. S. P. IV 206).

Sąd miejsca pobytu dzieci, różny od sądu miejsca zamieszkania ojca, nie jest właściwy do rozpoznania żądania ojca, skierowanego przeciw matce o wydanie dzieci, jeżeli ojca nie pozbawiono władzy ojcowskiej nad dziećmi (O. z 5 stycznia 1923 R. III 885/22 O. S. P. III 368. Wniosek skierowany był do sądu miejsca zamieszkania pierwszej żony, a matki dzieci, przez męża, który przeniósł się na Pomorze).

Kontrahent, który kupuje grunt od nieznanego z pobytu, nie ma legitymacji do rekursu od uchwały sądu, którą odmówiono zatwierdzenia projektowanego kontraktu kupna (O. z 14 maja 1924 R. III 306/24 P. P. A. z r. 1924 str. 208 i uwagi do tego orzecz.).

§ 109a. Minister Sprawiedliwości może, o ile to potrzebne jest do strzeżenia interesów osób małoletnich lub opiece poddanych albo leży wogóle w interesie pu-

blicznym, postanowić w drodze rozporządzenia, że do ustanowienia opiekuna lub kuratora i do strzeżenia spraw, które należą do władzy opiekuńczej lub kuratelskiej, właściwy jest sąd powiatowy, w którego okręgu małoletni lub opiece poddany ma swoją siedzibę lub w jej braku gdzie ostatnio przebywał.

Jeżeli w urzędowej siedzibie opieki zawodowej istnieje więcej sądów powiatowych, może Minister Sprawiedliwości dla opieki i kurateli, objętych przez opiekę zawodową, uznać w ogólności jako właściwy w tej miejscowości jeden sąd powiatowy*).

*) Paragraf ten dodany ces. rozp. z 10 sierpnia 1914 Dz. u. p. Nr. 208 ze względu na stosunki wywołane wojną; w czasach normalnych niema większego znaczenia.

Na podstawie ustępu 1 tego paragrafu ogłoszono dnia 12 sierpnia 1914 Dz. u. p. Nr. 209 równocześnie rozp. Ministra Sprawiedliwości z 11 sierpnia 1914, które opiewa:

§ 1. Do ustanowienia opiekuna lub kuratora i do strzeżenia spraw, należących do władzy opiekuńczej lub kuratelskiej, jest powołany sąd stałego miejsca pobytu małoletniego lub opiece poddanego w razie zaś, gdyby on nie miał takiego miejsca pobytu, sąd ostatniego miejsca pobytu:

1. Jeżeli sąd właściwy według miarodajnych zresztą postanowień nie jest znany i mógłby być wyszukany tylko z niestosunkowemi trudnościami albo już nie w odpowiednim czasie;

2. Jeżeli rozstrzygnięcia albo zarządzenia znanego sądu opiekuńczego nie można uzyskać w odpowiednim czasie;

3. Jeżeli nie można wyszukać pobytu zastępcy ustawowego albo jeżeli z innych powodów nie można wywołać jego działalności w należyтым czasie i jeżeli także jest niemożliwe ustanowienie przez znany sąd opiekuńczy innego ustawowego zastępcy w należyтым czasie;

4. [Jeżeli roszczenie o dodatek na utrzymanie dla rodziny osób, powołanych z powodu mobilizacji, ma być podniesione stosownie do ustawy z dnia 26 grudnia 1912 Dz. u. p. Nr. 237 przez ustanowionego w tym celu opiekuna lub kuratora (opiekę zawodową).]

Przy ocenianiu nagłośności należy mieć na względzie przede wszystkim całkowite strzeżenie praw i interesów małoletnich lub opiece poddanych.

§ 2. Sąd właściwy według § 1 może tylko w takim razie udzielić zezwolenia na zwolnienie z pod władzy ojcowskiej i na dyspensę od wieku (§ 252 p. k. u. c.), jeżeli nie wkroczył jeszcze inny sąd jako sąd opiekuńczy, lub jeżeli nie można zasięgnąć w czasie należyтым (§ 1 ustęp ostatni) rozstrzygnięcia sądu opiekuńczego, i według okoliczności danego wypadku widocznie nie zachodzą ze strony tego sądu wątpliwości w sprawie takiego zezwolenia.

§ 3. Sąd, który stosownie do § 1 wdał się w sprawę jako sąd opiekuńczy lub kuratelarny, ma odstąpić załatwianie dalszych spraw opiekuńczych i kuratelarnych sądowi opiekuńczemu, który przed nim zajmował się sprawą, chyba, że ten ostatni przeniesie na niego właściwość lub załatwianie poszczególnych spraw stosownie do § 111 nor. jur.

§ 4. [Dla opiek i kuratel, które miejscowa zawodowa opieka w Wiedniu obejmuje celem podniesienia roszczeń, oznaczonych w § 1 l. 4, jest wyłącznie właściwy sąd powiatowy cywilny Josefstadt w Wiedniu.]

§ 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia.

§ 110. Dla małoletnich dzieci spadkodawców, w których spadku znajdują się dobra ta-

bularne [albo obszary, wyłączone ze związku gminnego ¹⁾] i wogóle dla pupilów i osób, zostających pod pieczą, które posiadają takie dobra [lub obszary], jest właściwy jako władza opiekuńcza albo kuratelarna ten sąd okręgowy, w którym małoletni lub zostający pod pieczą ma swój sąd powszechny w sprawach spornych.

Ta właściwość zachodzi także wtedy, jeżeli pupile i zostający pod pieczą nabędą dobra tabularne [albo obszary, wyłączone ze związku gminnego] dopiero wtedy, gdy sąd powiatowy zaczął już wykonywać swoje sadownictwo jako władza opiekuńcza albo kuratelarna. Przeniesienie do sądu okręgowego, który stał się właściwym ²⁾, ma nastąpić na doniesienie opiekuna albo kuratora lub z urzędu ³⁾.

¹⁾ Zob. .uw. 3 do § 105. — ²⁾ Wyjątek od zasady § 29. Natomiast sąd okręgowy pozostaje sądem opiekuńczym lub kuratelarnym, chociaż później dobro tabularne wydzielone zostanie z majątku pupila. Obj. Min. — ³⁾ Co do delegacji zob. § 31.

§ 111. Jeżeli to jest w interesie pupila albo zostającego pod pieczą, a w szczególności jeżeli prawdopodobnie przez to skuteczniej może być sprawowana przez władzę opiekuńczą lub kuratelarną piecza nad daną osobą, może sąd, właściwy do sprawowania czynności władzy opiekuńczej albo kuratelarnej, z urzędu lub na wniosek przenieść na inny sąd swą właściwość w cało-

ści albo w całości lub części nadzór i opiekę nad osobą, pod pieczęią pozostającą, albo wykonywanie obowiązków, przypadających sądowi co do spraw majątkowych osoby pod pieczęią zostającej.

Przeniesienie staje się skuteczne, jeżeli ten drugi sąd przyjmie właściwość lub przekazane sobie czynności. Gdyby ten drugi sąd wzbraniał się, potrzeba do skuteczności przeniesienia zatwierdzenia sądu apelacyjnego wspólnego obu sądom, a jeżeli ma nastąpić przeniesienie na sąd okręgu innego sądu apelacyjnego, zezwolenia Sądu Najwyższego¹⁾.

Do przeniesienia właściwości lub szczególnych czynności sądu właściwego na sąd zagraniczny potrzeba zawsze zatwierdzenia Sądu Najwyższego. Do wystosowania wezwania do sądu zagranicznego stosuje się postanowienia § 36 ustęp ostatni^{*)} 2).

*) Według art. IV l. 23 now. o odc. sąd.

1) Zob. uw. 2 przy § 31. — 2) Zob. komunikat w Dz. u. Min. Spr. z r. 1900 str. 254, 255.

§ 112. Które sądy powołane są do ustanowienia kuratora dla poszczególnych sporów albo czynności, należy ocenić według osobnych przepisów, wydanych dla poszczególnych przy-

padków kurateli, według postanowień prawa cywilnego ¹⁾ i wreszcie według postanowień obowiązujących w postępowaniu sądowym ²⁾.

W braku odmiennego przepisu będzie do ustanowienia kuratora właściwy sąd powiatowy, w którym w chwili podania wniosku o ustanowienie kuratora strona prosząca ma swój sąd powszechny w sprawach spornych ³⁾.

¹⁾ Np. §§ 690, 811, 812 ust. cyw., §§ 77 do 79, 128 i 129 pat. niesp., §§ 6 i 10 ust. z 16 lutego 1883 Dz. u. p. Nr. 20 o postępowaniu w celu uznania za zmarłego i t. d. — ²⁾ §§ 8, 9, 116, 119 ust. 2, 121 ust. 2, 386 ust. 3 proc. cyw. i §§ 34, 162, 174, 297, 310, 314 ord. egz. — ³⁾ § 245 instr. sąd.

Uprawnienie dzieci nieślubnych.

§ 113. O ile sąd ma spóldzielać w przysposobieniu ¹⁾ albo w uprawnieniu dzieci nieślubnych ²⁾, właściwą jest do tego władza opiekuńcza lub kuratelarna, jeżeli osoba, która ma być przysposobiona lub uprawniona, ma już ustanowionego opiekuna lub kuratora, zresztą zaś właściwym jest sąd powiatowy, w którym ojciec przysposabiający, matka przysposabiająca albo ojciec nieślubnego dziecka, które ma być uprawnione, ma sąd powszechny w sprawach spornych.

Jeżeli po śmierci ojca trzeba ustalić uchylenie przeszkody małżeńskiej lub bezwinną niewiadomość o niej (§ 160 p. k. u. c.) lub ojcostwo dziecka, urodzonego poza małżeństwem, w celu uprawnienia go przez następne małżeństwo (§ 161 p. k. u. c.), właściwą jest do tego

władza opiekuńcza lub kuratelarna, jeżeli osoba, która ma być uprawniona, ma już ustanowionego opiekuna lub kuratora, zresztą zaś sąd powiatowy, w którym osoba, mająca być uprawnioną, ma swój sąd powszechny w sprawach spornych.

¹⁾ § 181 ust. cyw., §§ 257 do 262 pat. niesp. —
²⁾ §§ 160 do 162 ust. cyw., §§ 263 do 265 pat. niesp. art. XVI ust. wpraw. nor. jur.

Właściwość z § 113 odnosi się do adoptacji tak ślubnych jak i nieslubnych dzieci. Obj. Min. Do zatwierdzenia układu o adoptację osoby, zdolnej do działania, powołany jest sąd powiatowy właściwy wedle § 113; przepis § 259 pat. niesp. należy uważać za zniesiony. Odnośna uchwała sądu powiatowego nie podlega zatwierdzeniu w myśl § 109; zob. komunikat w Dz. u. Min. Spr. z r. 1904 str. 285 i cytowane tam orzeczenia Sądu Najw.

Dobrowolny rozdział i rozwód.

§ 114. Do zezwolenia na dobrowolny rozdział ¹⁾ jakoteż na rozwód podług § 133 p. k. u. c. jest powołany sąd powiatowy, w którym mąż ma swój sąd powszechny.

Doniesienie o ponownem połączeniu się małżonków rozdzielonych ²⁾ można podać w sądzie, który na prośbę małżonków dozwolił rozdziału, albo w sądzie powiatowym, w którego okręgu znajduje się w chwili doniesienia spólna siedziba małżonków. W ostatnim przypadku należy w celu odpowiedniego zawiadomienia oznaczyć w doniesieniu sąd, który zezwolił na rozdział.

¹⁾ §§ 103 do 106 ust. cyw. — ²⁾ § 110 ust. cyw., § 245 instr. sąd.

Umorzenie dokumentów.

§ 115. Wnioski o wydanie wezwań w celu umorzenia obligów państwowych i zrównanych z nimi papierów kredytowych należy podawać w tym trybunale pierwszej instancji, w którego siedzibie urzędowej prowadzi się odnośne księgi kredytowe ¹⁾.

[Dla umorzenia zaginionych weksli jakoteż dokumentów, których umorzenie na mocy przepisu ustawy ma się stosować do art. 73 ustawy wekslowej, właściwy jest sąd handlowy (senat handlowy sądu okręgowego [obwodowego albo krajowego]) miejsca zapłaty] ²⁾.

Właściwość sądu do wdrożenia i dozwoleń umorzenia wszelkich innych dokumentów, należy oceniać według szczególnych postanowień, wydanych w tym przedmiocie.

W braku innego przepisu jest właściwy dla postępowania w przedmiocie umorzenia i dla dozwoleń umorzenia sąd powiatowy, w którym w czasie podania prośby strona prosząca o umorzenie ma swój sąd powszechny w sprawach spornych ²⁾.

¹⁾ O utraconych tytułach na okaziciela zob. ustawę z 26 lipca 1919 Dz. U. Nr. 67 poz. 406 i rozp. Min. Spr. z 30 września 1924 Dz. U. Nr. 87 poz. 830, które obowiązują w b. zaborze rosyjskim; art. 13 ustawy może mieć znaczenie dla całego Państwa.

²⁾ Obecnie w sprawie umorzenia zaginionych weksli obowiązują przepisy art. 94 do 98 ust. weks., wydanej w drodze rozporządzenia Prezydenta Rzpltej Pol. z 14 listopada 1924 Dz. U. Nr. 100 poz. 926. W myśl art. 94 właściwy jest do przeprowadzenia amortyzacji sąd powiatowy miejsca płatności weksla. To samo od-

nosi się do zaginionych czeków w myśl art. 41 ust. czekowej, wydanej w drodze rozp. Prezyd. Rzpltej Pol. z 14 listopada 1924 Dz. U. Nr. 100 poz. 927. Do postępowania amortyzacyjnego stosuje się ces. rozp. z dn. 31 sierpnia 1915 Dz. u. p. Nr. 257.

Sprawy ordynackie.

§ 116. Prowadzenie niespornych spraw ordynackich¹⁾ łącznie z przewodem co do majątku ordynackiego w wypadkach śmierci posiadaczy, orzeczenie o zaszłem zgaśnięciu ordynacji²⁾ i zezwolenie na jej zniesienie³⁾ należy do tego sądu okręgowego, w którym założyciel ordynacji miał w chwili swej śmierci swój sąd powszechny, o ile odnośnie do poszczególnych ordynacji w zatwierdzonych statutach ordynacji nie ustanowiono dla ordynacji innej instancji. Natomiast co się tyczy ordynacji, które utworzono przed wejściem w życie niniejszej ustawy, występować będzie ten trybunał, który był dotychczas właściwy do wykonywania sądownictwa w niespornych sprawach ordynackich.

Jeżeli ordynacja gaśnie wskutek śmierci ostatniego posiadacza, władza spadkowa zmarłego ma wprowadzić przeprowadzić przewód spadkowy, ale odnoszące się do węzła ordynackiego orzeczenie, że ordynacja zgasła, należy i w tym wypadku do sądu ordynackiego, jeżeli sąd ten nie jest zarazem władzą spadkową

¹⁾ §§ 220 i nast. pat. niesp., §§ 240, 273 ust. 2 instr. sąd. — ²⁾ § 645 ust. cyw. — ³⁾ 644 ust. cyw. —

⁴⁾ §§ 66 do 73.

Sprawy realne.

§ 117. Przedsiębranie wszelkich aktów realnych¹⁾, a w szczególności naoczni i zbadania przez znawców²⁾, spisania inwentarza, oszacowania, przetargu, wprowadzenia zarządcy, należy do sądów powiatowych, o ile co do poszczególnych aktów albo co do pewnego postępowania nie postanowiono inaczej, jeżeli jednak takie akty realne mają być podjęte co do dóbr tabularnych albo lennych [lub co do obszarów wyłączonych ze związku gminnego³⁾], do sądu okręgowego, w którego okręgu rzecz się znajduje.

¹⁾ § 37 ust. 2. — ²⁾ O wykonanie oględzin sądowych albo zbadanie przez znawców w sprawach cywilnych spornych, jeżeli chodzi o nieruchomości, można wezwać sąd oznaczony w § 117 albo sąd oznaczony w § 37. Ani sądowe ustalenie odszkodowania przy wywłaszczeniach dla celów budowy i ruchu kolei żelaznych, ani rozprawa nad roszczeniem o ustanowienie drogi koniecznej nie należą do sądu właściwego dla aktów realnych. Do oznaczenia odszkodowania powołany jest sąd powiatowy, w którego okręgu wywłaszczenie ma być dokonane (§ 23 ust. z 11 lutego 1878 Dz. u. p. Nr. 30), a do rozprawy o ustanowienie drogi koniecznej sąd powiatowy, w którego okręgu znajduje się nieruchomość potrzebująca drogi koniecznej. Obj. Min. — ³⁾ Zob. uw. 3 do § 105.

Prowadzenie ksiąg publicznych.

§ 118. Do prowadzenia ksiąg publicznych co do dóbr nieruchomości, podlegających przepisom powszechnej ustawy o księgach gruntowych, powołane są:

1) co do dóbr, które były dotychczas przedmiotem ksiąg tabularnych [albo lennych], trybunał pierwszej instancji miejsca, gdzie znajduje się tabuła krajowa [albo lenna];

2) co do dóbr nieruchomości w obrębie miast, w których trybunał pierwszej instancji ma swą siedzibę, znajdujący się tam trybunał pierwszej instancji;

3) co do wszystkich innych dóbr nieruchomości sąd powiatowy, w którego okręgu one leżą w całości albo w głównych swych częściach składowych.

[Aż do dalszego rozporządzenia pozostaną w mocy istniejące przepisy o prowadzeniu ksiąg publicznych co do dóbr nieruchomości, położonych na obszarze gminy Wiednia] ¹⁾.

¹⁾ § 118 nie odnosi się do ksiąg górniczych i kolejowych. Zob. art. XVII ust. wpraw. nor. jur. Księgi górnicze prowadzą sądy, wymienione przy § 53. Właściwość sądów, powołanych do prowadzenia ksiąg kolejowych, normuje ustawa z dnia 19 maja 1874 Dz. u. p. Nr. 70. Księgi naftowe prowadzą sądy, utrzymujące księgi gruntowe dla tych nieruchomości, od których zostają oddzielone pola naftowe. Ustawa z 9 stycznia 1907 Dz. u. p. Nr. 7 i rozp. Min. z 22 marca 1908 Dz. u. kr. Nr. 61.

Wypowiedzenie wierzytelności hipotecznych.

§ 119. Sądowe wypowiedzenie wierzytelności hipotecznej (§ 59 powszechnej ustawy o księgach gruntowych) nastąpi zawsze w sądzie hipotecznym ¹⁾.

¹⁾ Sądy nie są obowiązane przyjmować i doręczać drugiej stronie wypowiedzenie wierzytelności nie-

hipotecznych Obj. Min. (O. S. N. z 20 kwietnia 1898 l. 5578 G. U. n. zb. 134).

Zaświadczenie o prowadzeniu ksiąg handlowych.

§ 120. Do wydawania zaświadczeń, że księgi handlowe odpowiadają ustawowym przepisom¹⁾, właściwy jest, jeżeli księgi prowadzi się w miejscu siedziby sądu handlowego albo okręgowego, ten trybunał²⁾, zresztą zaś sąd powiatowy, w którego okręgu prowadzi się księgi handlowe.

¹⁾ Art. 39 ust. handl. — ²⁾ Nie potrzeba uchwały senatu § 37 l. 10 ust. o ustr. sąd.

Uwierzytelnianie podpisów i odpisów i sporządzanie rozporządzeń ostatniej woli.

§ 121. Każdy sąd powiatowy może uwierzytelniać podpisy¹⁾, widymować odpisy²⁾ i sporządzać rozporządzenia ostatniej woli³⁾.

¹⁾ § 285 pat. n'esp., § 239 instr. sąd. — ²⁾ §§ 283, 284 pat. niesp. — ³⁾ §§ 587 do 590 ust. cyw. i §§ 245 i 285 instr. sąd. Zob. także §§ 40 i 56 ust. 2 ust. o ustr. sąd. i §§ 57 239 ust. 4 instr. sąd.

Więcej sądów powiatowych w jednej miejscowości.

§ 122. Jeżeli sprawy, należące do sądownictwa niespornego¹⁾, mają być wniesione do sądu powiatowego w miejscowości, dla której ustanowiono więcej sądów powiatowych, oznacza się sąd właściwy według siedziby albo w jej

braku według miejsca pobytu osoby, której sąd powszechny w sprawach spornych ma rozstrzygać o właściwości. W braku takiej siedziby albo miejsca pobytu można sprawę podać do każdego z sądów powiatowych znajdujących się w tej miejscowości.

1) Por. § 103.

DODATEK.

Polskie ustawy i rozporządzenia zmieniające normę jurysdykcyjną.

A. USTAWA

z dnia 9 marca 1920, Dz. U. R. P. Nr. 24 poz. 144 zmieniająca niektóre postanowienia ustaw o postępowaniu sądowem cywilnem, obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej.

Art. 1. Ustawa z dnia 1 sierpnia 1895 r. (L. 110 Dz. u. p.) wprowadzająca normę jurysdykcyjną ulega następującym zmianom:

1. Do art. V dodaje się ustęp:

„Przepis ten stosuje się tylko do spółek, zakładów i stowarzyszeń, które mają swoją główną siedzibę w Państwie Polskiem, chyba że w traktatach międzynarodowych co innego postanowionem zostanie”.

2. Uchyła się art. VIII L. 1 i art. XIV.

Art. 2. Norma jurysdykcyjna z dnia 1 sierpnia 1895 r. (L. 111 Dz. u. p.) ulega zmianom następującym:

1. W § 7a liczbę „2500” zastępuje się liczbą „25000”, w pierwszym ustępie opuszcza się sło-

wa „według przepisów o postępowaniu przed trybunałami pierwszej instancji”.

2. Do § 7a dodaje się następujące ustępy:

„Ponadto sędzia samoistny rozstrzyga bez względu na wartość sporu w następujących sporach, należących do właściwości trybunału pierwszej instancji:

a) w sporach o niedobrowolny rozdział od stołu i łoża i w sporach o dostarczenie utrzymania (alimenta),

b) w sporach oznaczonych w § 94, jeżeli proces główny należy do sędziego samoistnego,

c) w sporach, należących do właściwości sądów powiatowych, o ile w myśl przepisów o sądach szczegółowych wniesione będą do trybunału pierwszej instancji,

d) w sporach, które powstały w toku i z powodu postępowania egzekucyjnego (§ 17 o. e.) łącznie ze sporami wymienionymi w §§ 35 do 37 o. e.

Spory o roszczenia majątkowe ponad 25000 koron będą rozpoznawane przez sędziego samoistnego, jeżeli powód wniosek taki postawi w skardze, a pozwany na pierwszej audjencji lub w zarzutach, wniesionych przeciw nakazowi płatniczemu w postępowaniu nakazowem, temu się nie sprzeciwi, albo jeżeli obie strony na pierwszej rozprawie przed wdaniem się w spór zgodnie wobec sądu oświadczą, że poddają się orzecznictwu sędziego samoistnego”

3. Po § 7a dodaje się:

„§ 7 b.

Sędzia samoistny ma wszelkie prawa i obo-

wiązki, jakie według przepisów części drugiej procedury cywilnej mają senat i przewodniczący i stosuje przepisy o postępowaniu przed trybunałami pierwszej instancji.

Atoli w sprawach, należących do właściwości sądów powiatowych (§ 7a ust. 3 lit. c), strony nie będą zniewolone do ustanawiania adwokatów swoimi zastępcami. Przy rozpoznawaniu spraw drobiazgowych i skarg z powodu naruszenia posiadania sędziego samoistny stosuje przepisy §§ 448 i 460 p. c. Sędzia samoistny wydaje też nakazy zapłaty w postępowaniu wezwawczym, oraz nakazy oddania lub odbioru przedmiotu najmu lub dzierżawy w przypadkach przewidzianych w § 79 n. j."

4. W § 49 L. 1 i w § 51 ust. 1 słowa „pięciuset złotych“ zastępuje się słowami „dwóch tysięcy pięciuset koron“.

5. W § 60 liczbę „2500“ zastępuje się liczbą „25000“.

6. Drugie zdanie § 69 zastępuje się zdaniem „Jeżeli takiego sądu niema, albo też nie można go wysledzić, wyznaczy go Sąd Najwyższy“.

7. Uchyła się ustęp drugi § 88.

8. W pierwszym ustępie § 100 słowa „w Sądzie Krajowym Wiedeńskim“ zastępuje się wyrazami „wyznaczy go Sąd Najwyższy“.

Art. 7. Ustawa niniejsza wchodzi w życie dnia 15 kwietnia 1920 r. i — z wyjątkiem postanowień zawartych w art. 2 L. 7 i w art. 3 L. 21 ma zastosowanie również do sporów, które w tym dniu w sądzie wiszą.

Sprawy, które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy znajdują się w trybunale pierwszej instancji, a według postanowień niniejszej ustawy należałyby do właściwości sądów powiatowych, będą dalej rozpoznawane przez trybunał pierwszej instancji, z wyjątkiem tych spraw, w których przed wejściem w życie tej ustawy postępowanie spoczęło lub uległo przerwie, a podjęte będzie dopiero po wejściu w życie tej ustawy.

Sprawy, wiszące w trybunale pierwszej instancji, które według postanowień niniejszej ustawy należą do sędziego samoistnego, będą temu sędziemu przekazane, chybaby rozprawę zamknięto przed wejściem w życie niniejszej ustawy.

Do sporów wiszących w sądzie powiatowym, w których przed wejściem w życie niniejszej ustawy rozprawę zamknięto, będą stosowane nadal przepisy o zwyczajnem postępowaniu przed sądami powiatowemi, chociażby według postanowień niniejszej ustawy należało do nich stosować postanowienia o postępowaniu w sprawach drobiazgowych.

Art. 3 L. 11 do 15, 17, 23, 24, 26 i 27 tudzież artykuły 5 i 6 nie będą stosowane w sprawach, w których przed wejściem w życie tej ustawy sąd bądź wyrok wydał, bądź też rozprawę zamknął i wydanie wyroku zastrzegł, bądź wreszcie powziął uchwałę określoną w § 4 ces. rozp. z dnia 22 lipca 1915 r. (L. 208 Dz. u. p.).

B. U S T A W A

z dnia 22 lutego 1921, Dz. U. R. P. Nr. 23 poz. 124 zmieniająca niektóre postanowienia ustaw o postępowaniu sądowym cywilnem, obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej.

Art. 1. Norma jurysdykcyjna z dnia 1 sierpnia 1895 r. (Austr. Dz. Ust. Nr. 111) ulega zmianom następującym:

1) W § 7 a i w § 60 kwotę „25.000“ koron zastępuje się kwotą „100,000“ mk.;

2) W § 49 liczb. 1 i w § 51 ust. 1 słowa: „dwóch tysięcy pięciuset koron“ zastępuje się słowami: „dziesięciu tysięcy marek“.

Art. 5. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1921 r. Nie ma ona zastosowania do spraw cywilnych, które przed tym dniem weszły do sądu, z wyjątkiem sporów cywilnych w których postępowanie, spoczywające lub przerwane będzie podjęte po dniu 1 kwietnia 1921 r.

C. U S T A W A

z dnia 5 sierpnia 1922, Dz. U. R. P. Nr. 86 poz. 769 zmieniająca niektóre postanowienia ustaw o postępowaniu sądowo-cywilnem, obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej.

Art. 1. Norma jurysdykcyjna z dnia 1 sierpnia 1895 r. (austr. Dz. U. P. Nr. 111), w brzmieniu, ustalonym ces. rozp. z dnia 1 czerwca 1914 r. (austr. Dz. U. P. Nr. 118), ustawą z dnia 9 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 144)

i ustawą z dnia 22 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 124) ulega zmianom następującym:

1) w § 7 a) ustęp 1 otrzymuje brzmienie następujące:

„W sporach o roszczenia majątkowe, należące do właściwości sądów okręgowych, lub sądów okręgowych jako handlowych (§ 50 ustęp 1, 51 licz. 1—3), oraz w sporach z tytułu odpowiedzialności przedsiębiorstw kolejowych za uszkodzenia cielesne lub utratę życia ludzkiego, spowodowane przypadkiem na kolejach (§ 3 ustawy z dnia 5 marca 1869 austr. Dz. U. P. Nr. 27 i § 1 ustawy z 12 lipca 1902 r. austr. Dz. U. P. Nr 147), w których przedmiot sporu w pieniądzech lub pod względem wartości pieniężnej (§ 54—60) nie przewyższa kwoty 500,000 mk., albo też do tej kwoty lub poniżej tej kwoty aż do rozpoczęcia ustnej rozprawy ograniczony zostanie, prowadzi rozprawę i rozstrzyga ustanowiony w tym celu przez przełożonego sądu członek sądu jako sędzia samoistny“;

2) w § 49 licz. 1 i w § 51 słowa: „10,000 mk.“ zastępuje się słowami: „100,000 mk.“;

3) w § 56 ustęp 2 otrzymuje brzmienie następujące:

„W innych sporach o roszczenia majątkowe, których przedmiotem nie jest wyłącznie suma pieniężna, winien powód oznaczyć wartość przedmiotu w skardze, a pozwany w zarzutach przeciw wypowiedzeniu i nakazowi wysiedlenia. Ma to zastosowanie i do skarg o ustalenie. Od tego oznaczenia strona, która je podała, nie może odstąpić w toku sporu“;

4) w § 60 kwotę „100,000 mk.” zastępuje się kwotą: „500.000 mk.”, a w ustępie ostatnim po słowach: „w skardze” wstawia się słowa: „lub w zarzutach przeciw wypowiedzeniu lub nakazowi wysiedlenia”.

Art. 9. Ustawa niniejsza wchodzi w życie po upływie 14 dni po dniu jej ogłoszenia *).

Nie ma ona zastosowania do spraw, które przed tym dniem weszły do sądów; jednakże i w takich sprawach będą stosowane postanowienia, ograniczające prawo rewizji i rekursu rewizyjnego, o ile wyrok lub uchwała sądu drugiej instancji zapadły po wejściu tej ustawy w życie.

*) Ogłoszona dnia 11 października 1922.

D. USTAWA

z dnia 11 sierpnia 1923, Dz. U. R. P. Nr. 90 poz. 705 zmieniająca niektóre postanowienia obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustaw o postępowaniu sądownym w sprawach cywilnych.

Art. 1. Norma jurysdykcyjna z dnia 1 sierpnia 1895 r. (austr. Dz. Ust. P. Nr. 111) w brzmieniu, ustalonym ces. rozp. z dnia 1 czerwca 1914 r. (austr. Dz. Ust. P. Nr. 118), ustawą z dnia 9 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 144), ustawą z dn. 22 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 124) i ustawą z dnia 5 sierpnia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 759), ulega zmianom następującym:

1) W § 7a i w § 60 kwotę „500.000” zastępuje się kwotą „25 milionów mk.”

2) W § 49 liczba 1 i w § 51 ust. 1 kwotę „100.000 mk.” zastępuje się kwotą „5 miljonów mk.”.

Art. 10. Upoważnia się Radę Ministrów do wprowadzania na wniosek Ministra Sprawiedliwości odpowiednio do stosunków walutowych zmian w kwotach pieniężnych, określonych w powyższych ustawach, jednakże dopiero po upływie 3 miesięcy od wejścia w życie tej ustawy.

Art. 11. Ustawa niniejsza obowiązuje na obszarze krakowskiego i lwowskiego sądu apelacyjnego oraz Śląska Cieszyńskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni po dniu ogłoszenia *).

Postanowienia art. 1, 2, 4, 5 i 6 punkt 3 nie mają zastosowania do spraw, które weszły do sądu przed dniem wejścia w życie tej ustawy. Ten przepis będzie miał również zastosowanie przy każdej następnej zmianie kwot pieniężnych, dokonanej w myśl art. 10 niniejszej ustawy.

*) Ogłoszona dnia 14 września 1923.

E. ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 17 grudnia 1923, Dz. U. R. P. Nr. 135 poz. 1122 zmieniające kwoty pieniężne w niektórych postanowieniach, obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustaw o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych.

Na zasadzie art. 10 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. zmieniającej niektóre postanowienia

obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustaw o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych (Dz. U. R. P. Nr. 90 poz. 705) zarządza się co następuje:

§ 1. Norma jurysdykcyjna z dn. 1 sierpnia 1895 r. (austr. Dz. U. P. Nr. 111) w brzmieniu ustalonym ces. rozp. z dnia 1 czerwca 1914 r. (austr. Dz. U. P. Nr. 118) i ustawami z dnia 9 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24 poz. 144), z dnia 22 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23 poz. 124) z dnia 5 sierpnia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86 poz. 769) i z dnia 11 sierpnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90 poz. 705) ulega zmianom następującym:

1) w ustępie pierwszym § 7a i w § 60 kwotę „25 milionów mk.” oraz w ustępach drugim i czwartym § 7a kwoty „100.000 mk.” zastępuje się kwotą „750 milionów mk.”;

2) w § 49 liczba 1 i w § 51 ust. 1 kwotę „5 milionów mk.” zastępuje się kwotą „150 milionów mk.”.

§ 10. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na obszarze krakowskiego i lwowskiego sądu apelacyjnego oraz Śląska Cieszyńskiego i wchodzi w życie dnia 1 stycznia 1924 r.

Postanowienia §§ 1, 2, 4, 5 i 6 punkt 3 nie mają zastosowania do spraw, które weszły do sądu przed powyższym dniem.

F. ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 18 lutego 1924, Dz. U. R. P. Nr. 16 poz. 156 zmieniające kwoty pieniężne niektórych postanowień, obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustaw o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych.

Na zasadzie art. 10 ustawy z dn. 11 sierpnia 1923 r. zmieniającej niektóre postanowienia obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustaw o postępowaniu sądowym w sprawach cywilnych (Dz. U. R. P. Nr. 90 poz. 705) i rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 20 stycznia 1924 r. o określaniu wartości przedmiotów majątkowych oraz zaciąganiu i dochodzeniu zobowiązań w złotych (Dz. U. R. P. Nr. 7 poz. 64) zarządza się co następuje:

§ 1. Norma jurysdykcyjna z dn. 1 sierpnia 1895 r. (austr. Dz. U. P. Nr. 111) w brzmieniu ustalonym ces. rozp. z dn. 1 czerwca 1914 r. (austr. Dz. U. P. Nr. 118) i ustawami z dn. 9 marca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24 poz. 144), z dn. 22 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23 poz. 124), z dn. 5 sierpnia 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86 poz. 769), z dn. 11 sierpnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90 poz. 705) i rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 17 grudnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 135 poz. 1122) ulega zmianom następującym:

1) W § 7 a i w § 60 kwotę „750 milionów marek“ zastępuje się kwotą „2.500 złotych“.

2) W § 49 liczba 1 i w § 51 ust. 1 kwotę „150 milionów mk.“ zastępuje się kwotą „500 złotych“.

§ 10. Wymienione w powyższych ustawach kwoty pieniężne, które nie ulegały dotychczas przerachowaniu na marki polskie, zastępuje się: o ile te kwoty są wyrażone w złotych reńskich — podwójną liczbą złotych, o ile zaś są wyrażone w koronach — taką samą liczbą złotych.

§ 11. Jeżeli wartość przedmiotu, która ma znaczenie dla stosowania postanowień niniejszego rozporządzenia, oznaczona jest w markach polskich, wartość ta będzie przerachowana na złote według kursu franka złotego obowiązującego w danym okresie.

W okresie od dnia 1 do 15 każdego miesiąca miarodajnym jest kurs franka złotego z dnia 28 poprzedniego miesiąca, w okresie od dnia 16 do końca miesiąca — kurs z dnia 13 tegoż miesiąca, ogłaszany przez Ministra Skarbu na zasadzie art. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 127, poz. 1044).

§ 12. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na obszarze Sądów Apelacyjnych krakowskiego i lwowskiego oraz Śląska Cieszyńskiego i wchodzi w życie dnia 1 marca 1924 r.

Postanowienia §§ 1, 2, 4, 5 i 6 punkt 3 nie mają zastosowania do spraw, które weszły do sądu przed powyższym dniem.

